

TARTON YLIOPISTO
FILOSOFINEN TIEDEKUNTA
VIROLAISEN JA YLEISEN KIELITIETEEN LAITOS

Ruth Mägi

Suomen kielen paikallissijaisten
(kvasi)adpositiollisten *sisä*-grammien
käytöstä kiintopistetyypeittäin

Maisterintutkielma
Ohjaaja professori Tuomas Huomo

TARTTO 2012

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Rakenne ja sisältö.....	4
1.2	Tutkimuksen tavoitteet.....	6
1.3	Tutkimusmenetelmät ja aineisto	6
2	Teoreettinen tausta	8
2.1	Kognitiivisen kielitieteen lähtökohdat	8
2.1.1	Muuttuja ja kiintopiste	10
2.1.2	Kehollisuus.....	12
2.1.3	Topologisuus ja akselijärjestelmä	13
2.2	Suomen paikallissijajärjestelmä	15
2.2.1	Suomen kielen paikallissijat.....	15
2.3	Grammit kielitieteellisenä kategoriana	18
2.3.1	Adpositiot ja kvasiadpositiot.....	18
2.3.2	<i>Mikä on sisä-grammi? Sisä-grammi ja paikallissija.</i>	19
2.4	Kiintopiste <i>sisä</i> -grammin sisältävässä adpositiorakenteessa	20
3	<i>Sisä</i> -grammien osumat kiintopistetyypeittäin	22
3.1	Säiliö kiintopisteenä	25
3.1.1	Säiliö ulkopaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa.....	26
3.1.2	Säiliö sisäpaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa	33
3.1.3	Säiliöiden rajatapauksia	38
3.1.4	Säiliöiden erikoistapaus	40
3.2	Kiinteät entiteetit.....	42
3.2.1	Kiinteät entiteetit ulkopaikallisissa <i>sisä</i> -grammeissa.....	42
3.2.2	Kiinteät entiteetit sisäpaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa	46
3.2.3	Kiinteiden entiteettien rajatapauksia	51
3.3	Tilaa ympäröivät rajat	54
3.3.1	Tilaa ympäröivät rajat ulkopaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa.....	54
3.3.2	Tilaa ympäröivät rajat sisäpaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa.....	56
3.3.3	Tilaa ympäröivien rajojen rajatapauksia	59
3.4	Paljous.....	62
3.4.1	Paljous kiintopisteenä ulkopaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa.....	62
3.4.2	Paljous sisäpaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa	65
3.5	Temporaaliset entiteetit.....	67
3.5.1	Temporaaliset kiintopisteet ulkopaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa.....	67
3.5.2	Temporaaliset kiintopisteet sisäpaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa.....	70

3.6	Abstraktit entiteetit.....	72
3.6.1	Abstraktit kiintopisteet ulkopaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa	73
3.6.2	Abstraktit kiintopisteet sisäpaikallissijaisissa <i>sisä</i> -grammeissa	79
3.6.3	Abstraktien kiintopisteiden rajatapauksia	83
3.7	Kvasiadpositiolliset rakenteet ja niiden kiintopisteet.....	87
4	Kyselyn tulokset kiintopistetyypittäin.....	92
4.1	Kyselyyn vastaajien henkilökohtaisista tiedoista.....	92
4.2	Kyselyn 1. osa	93
4.2.1	Ablatiivi	94
4.2.2	Adessiivi.....	96
4.2.3	Allatiivi	97
4.2.4	Elatiivi	98
4.2.5	Inessiivi	99
4.2.6	Illatiivi	101
4.3	Kyselyn 2. osa	103
5	<i>Sisä</i> -grammien käytöstä: onko eroja?	106
	Kirjallisuus ja lähteet.....	115
	Akateeminen kirjallisuus.....	115
	Kielipankin tiedot.....	117
	Resümee	122
	Summary	124
	Lisä 1	125
	Lisä 2.....	129

1 Johdanto

Tämä maisterintutkielma käsittelee suomen kielen *sisä*-grammeja kognitiivisen kielitieteen perustalta. Yksityiskohtaisemmin on tutkittu paikallissijaisten grammien adpositiomaisia käyttöjä ja niiden mahdollisia eroavaisuuksia niiden kiintopisteiden perusteella. Tutkielmaa on edeltänyt kandidaatintutkielma samasta aiheesta (Mägi 2009).

Suomen kielen paikallissijaisia grammeja ovat mm. tutkineet Tuomas Huumo ja Krista Ojutkangas (Ojutkangas 2008; Ojutkangas, Huumo 2010). Paikallissijoista ja niiden tietyistä piirteistä on kirjoittanut mm. Tiina Onikki-Rantajääskö (Onikki-Rantajääskö 2001), ja viron kielessä ulkopaikallissijojen semantiikkaa on tutkinut Ene Vainik (Vainik 1995).

1.1 Rakenne ja sisältö

Tämä kirjoitelma on jaettu viiteen osaan, josta ensimmäisessä varsinaisessa kappaleessa esitetään tutkimusmenetelmät ja aineisto.

Toisen eli teoreettisen osan lähestymistapa ottaa mallia sekä yleisistä kognitiivisen kielitieteen kiteytyneistä käsitteistä kuten **käsitteistäminen**, **muuttuja** ja **kiintopiste**, sekä sellaisten teoreettista lähestymistapaa omassa akateemisessa työssään käyttäneiden tutkijoiden kuten Tuomas Huumon ja Krista Ojutkankaan yksityiskohtaisempaa suomen kielen *sisä*-grammien luokitusta kiintopisteiden perusteella.

Teoreettisessa osassa piirretään kuva taustalla olevasta kognitiivisesta kieliopista, joka on tämän tutkielman teoreettinen runko. Teoreettinen osa koostuu kognitiivisen kieliopin yleiskatsauksesta, suomen paikallissijajärjestelmän hahmottamisesta ja tärkeimpien käsitteiden selvittämisestä. Suomen kielen paikallissijajärjestelmän esittely pohjautuu mm. Paavo Siron (1962) ja Pentti Leinon (1989) luokitukseen.

Empiirisen osan tärkeimmät kappaleet ovat kolmas ja neljäs, jossa esitetään Kielipankin esimerkkien ja laaditun kyselyn tulokset vastaaviin soveltuviin tyyppeihin jaettuna.

Kolmannessa luvussa esitän **Kielipankista** löytämiäni ja luokittelemiäni *sisä*-grammien osumien ryhmittelyä ja esittelyä kiintopistetyypittäin. Neljännessä annan katsuksen niiden pohjalta laatimani kyselyn tuloksista ja analyysistä kiintopistetyypeittäin. Molempien kappaleiden kiintopistetyyppeihin jaottelu pohjautuu suurelta osin Krista Ojutkankaan ja Tuomas Huumon artikkelissa esitettyyn *sisä*-grammien kiintopistetyyppien jaotteluun (Ojutkangas, Huomo 2010), johon olen tarpeen vaatiessa tehnyt muutoksia, esim. temporaalisen kiintopistetyypin käyttöönotto. Kolmannessa ja neljännessä osassa esitän myös päätelmiä kirjoitelmani vastaavasta empiirisestä osasta.

Kirjoitukseni viides eli viimeinen luku esittää kompaktimmin koko tutkimukseni tärkeimmät kohdat ja yleiset päätelmät.

Valitsin tutkielmani teemaksi *sisä*-grammit, koska olin tehnyt kandidaatintutkielmani samasta aiheesta. Kuitenkin tuntui, että aiheesta on enemmän tutkittavaa. Halusin käyttää sekä hakua Kielipankista että informantteja kirjoitelmani empiirisessä osassa, jotta voisin tehdä laajempia yhteenvetoja tuloksista. Inspiraationani oli Krista Ojutkankaan ja Tuomas Huumon artikkeli samasta aiheesta, *sisä*-grammeista (Ojutkangas, Huomo 2010).

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimukseni tavoitteena on suomen kielen paikallisijaisten *sisä*-grammien Kielipankki-osumien ja laaditun kyselyn perusteella päätellä, millaiset ovat suomen kielen *sisä*-grammien kiintopistetyypit, ja niiden perusteella selvittää, onko sisä- ja ulkopaikallissijaisten *sisä*-grammien välillä käyttöeroja. Käyttöeroavaisuuksien perusteella voi todentaa suomen kielen *sisä*-grammien välillä vallitsevia olennaisia merkityseroja. Laajempaan tavoitteena on esittää *sisä*-grammien keskenäiset merkityserot kiintopistetyyppien mukaan.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimukseni empiirisenä aineistona ovat Kielipankin osumat ja sen pohjalta laadittu kysely. Kirjoitelmani on osittain myös introspektiivinen (jotkin esimerkit ja esimerkkilauseet), käyttäen **introspektiolingvistiikkaa** eli ns. **nojatuolilingvistiikan** perusidea (ks. Huumo 2007).

Kielipankki on digitaalisessa muodossa käytettävä aineisto, joka kuuluu CSC – IT Center for Science eli Tieteen tietotekniikan keskukselle. Kielipankin osumat on etsitty Lemmie-kieliaineistokäyttöliittymästä. Lemmiellä on kokoelmat Suomen sanomalehtiä, joiden tietokannasta olen etsinyt hakuehtojani vastaavat osumat. Jokaisesta paikallissijaisesta osumasta on esitetty 200 ensimmäistä, paitsi elatiivia ja inessiivia, joita kaikkiaan esiintyy pienempi määrä (vastaavasti 19 ja 167). Osumat on jaettu kiintopistetyyppeihin, joista jokaisesta annetaan tarkempi katsaus.

Maisterintutkielmani kysely oli kirjallinen, ja Internetissä saatavissa 30.12.2011–29.02.2012. Kyselyni koostui kahdesta osasta. Ensimmäisessä esitin lauseita, joissa rakenteen adpositio eli tarvittava paikallissijainen *sisä*-grammi oli vapaasti valittava annetuista vaihtoehdoista (vastaavasti sisä- ja ulkopaikallisessa sijassa). Toisessa osassa kyselyä esitin kiintopisteet ilman kontekstia, ja niille tuli kahdesta paikallissijaisesta vaihtoehdosta valita sopivin (vastaavasti sisä- ja

ulkopaikallissijassa). Kyselyni tulokset olen jakanut kiintopistetyypeittäin lauseiden (1. osassa) tai kiintopisteiden mukaan (2. osassa).

Itse keksittyjen esimerkkien käyttäminen tieteellisessä työssä saattavat osoittaa kielellisiä eroja näennäisesti synonyymisten muotojen käytössä. *Sisä*-grammeja vertaillen löytää sekä melkein synonyymisiä rakennelmia (1) ja (2) että **minimipareja** (3) ja (4).

(1) *Saven sisältä löytyi hyönteisiä.*

(2) *Saven sisästä löytyi hyönteisiä.*

(3) *Aidan sisällä syövät lehmät.* 'aidan rajoittamalla alueella'

(4) *Aidan sisässä on nauloja.* 'aidan (entiteetiksi ajateltuna) sisään lyötynä'

Keksittyjä minimipareja vertaillen voi tehdä päätelmiä, että *sisä*-grammienkin käytössä on eroja, joskin tietysti esimerkeissä (3) ja (4) on myös luontevaa käyttää merkityksessä 'aidan rajoittamalla alueella' sekä adessiivia että inessiiviä. Kognitiivisessa kielitieteessä eron ajatellaan viittaavan semantiseen eroon. Kirjoitelmassani haluankin osoittaa paikallissijamuotojen välisten erojen suuruuden, jos niitä löytyy.

Tutkielmani on **synkroninen** ja keskittyy nykyisen kielenkäytön tutkimiseen. Kyselyni olen laatinut Kielipankin osumien ja Ojutkankaan ja Huumon (2010) artikkelista poimieni kiintopistetyyppien valikoimasta, muuttaen esimerkkilauseita tarkoitukseen sopivammiksi. Olen myös lisännyt itse keksimiäni lauseita sekä kiintopisteitä. Enemmän kyselystäni ja sen tuloksista osassa kolme (3) ja neljä (4).

Hypoteesini on, että ulkopaikallissijaisten *sisä*-grammien käyttömäärä ylittää sisäpaikallissijaisten määrää, mutta haluaisin tutkielmassani enemmän keskittyä juuri kiintopisteiden luokkien luonnehtimiseen ja niiden kuvailemiseen.

2 Teoreettinen tausta

Tässä luvussa esitetän tutkimukseni teoreettiset lähtökohdat. Eri kielitieteellisistä ilmauksista olen jokaisen kohdalla esittänyt pienen yhteenvedon, käytettyihin muotoihin perehtyvää ilmausten ja lyhenteiden lisää tutkielmassani ei ole.

2.1 Kognitiivisen kielitieteen lähtökohdat

Tämä maisterintutkielma perustuu kognitiivisen kielitieteen käsitykseen tilasta ja kognitiivisesta ajattelutavasta. 1970-luvulla Amerikan Yhdysvalloissa syntynyt kielitieteellinen suuntaus painottaa maailman ja ihmisen suhdetta kieliopin perustana. Kieli on kommunikaatioväline, jonka funktiot ovat peräisin ei-kielellisistä taidoista ja tiedoista, joihin perustuvat erilaiset kognitiiviset rakenteet (Tragel 2002: 272). Kognitiivisen kielitieteen lähtökohtana on siten ihmisen hahmotuskyky maailman havainnollistamisessa.

„Kieli on ihmisen kognition integraalinen osa. /.../ Kielitieteellisen rakenteen luonteen pitäisi sen mukaan olla sovussa sen kanssa, mitä tiedämme kognitiivisesta prosessoinnista yleensä /.../” (Langacker 1991: 1, 102). Mainittu lähestymistapa on tähänkin kirjoitelmaan sopiva: kielen kieliopilliset (ja muut) yksiköt ovat selitettävissä kognition lähtökohdista, ei siitä irrallisina (kuten ennen kognitiivistä käsitystä, **formalism**in kukoistuskaudella kielitieteessä). Jokainen ilmaisu saa merkityksen käsitteistäjän eli kielenkäyttäjän maailmankokemuksesta ja vuorovaikutuksesta sekä toisiin merkityksiin että kielenkäyttäjiin.

Kielien eri muodot (sanat, kieliopilliset ainekset) perustuvat yleensä konkreettisiin merkityksiin, jotka saattavat ajan myötä abstraktistua (esim. kieliopillistuminen). Osittain myös paikallissijat ovat abstraktistuneet, koska niiden käyttöalueeseen kuuluu nykyisin muitakin merkityksiä kuin prototyyppinen lokatiivis-spatiaalinen tarkoitus. *Sisä-*grammienkin käyttömahdollisuudet ovat sekä konkreettiset (esim. *Menin taloon*

sisään) että abstraktimmat (esim. *Mennään teokseen sisälle sitä lukiessa!*).

Kognitiivisen kielitieteilijän Ronald W. Langackerin mukaan voi suuremman osan, ehkä myös kaikki kielen rakenteet päätellä kahdesta peruskonstruktioista: abstraktistumisesta tai skemaattistumisesta (*abstraction* tai *schematization*) ja kategorisoimisesta (*categorization*) (Langacker 1999: 25). **Käsitteistys** tarkoittaa tietyn käsitteen ymmärtämistä tai sen ilmaisemista kielellisesti, käsite (*concept*) tiettyä yksikköä, joka esittää maailman ilmiötä ihmisen ymmärryksen kautta; se on laajempi ilmiö kuin abstraktistuminen tai skemaattistuminen. Kategoria on tietty käsite tai sellaisten käsitteiden muodostama kokonaisuus, jotka ovat ihmisen kognitiivisten kokemusten pohjalta samankaltaisia tai yhteenkuuluvia; siten **kategorisoiminen** tarkoittaa tietyn päätöksen tekemistä, jonkin käsitteen sijoittamista jonkin muun käsitteen yhteydessä samaan ryhmään. (Tragel 2002: 273) Valitessaan lauseeseen sopivaa paikallissijaista *sisä*-grammia tekee ihminen käsitteistämisen pohjalta vaistonvaraisen päätöksen, millainen kategoria, joko *sisä*- vai *ulkopaikallissija*, olisi luontevampi juuri siinä lauseessa. Paljolti vaikuttaa asiaan juuri muuttujan ja kiintopisteen suhde (ks. osiota 2.1.1).

Ryhmä, johon ihminen tietyt käsitteet liittyy ja se, minkälaisia yhteyksiä niiden välillä syntyy, riippuu enemmän tai vähemmän yksilöllisestä maailmankokemuksesta. Kognitiivisessa kielitieteessä on pääpaino kielen ja ihmisen toisten kognitiivisten rakenteiden, kuten muistin, ajattelutavan ja jokapäiväisten kokemusten yhdistämisessä (Öim 2006: 14).

Kognitiivisen kieliopin kehittäjän, Ronald W. Langackerin mukaansa kieltä ei ole mahdollista kuvata kognitiivisia rakenteita käyttämättä (Langacker 1991: 1). Kieli heijastaa todellisuutta ottaen avuksi tietyt kuvailusäännöt. Langacker (1991: 1) painottaa, että kieliopilliset säännöt ovat symbolisia ja välittävät käsitteellistä sisältöä. Sekä sanasto, morfologia että syntaksi muodostuvat samankaltaisten symbolisten yksiköiden joukosta, ja nämä kategoriat on vain jaoteltu arbitraarisesti erillisiksi komponenteiksi.

Jokaisen kieli-ilmiön tutkimuksessa tulee huomioida informattien subjektiivisuus: yksilöiden mentaaliossa sanastossa eri käsitteet eivät aina täsmää. Langacker (1991: 2) huomioi, että merkitys tulee rinnastaa käsitteistämiseen, mikä vie abstraktien ilmiöiden, kuten ideoiden ja käsitteiden strukturaalisesti täsmälliseen kuvailuun, jossa käytetään lingvistista semantiikkaa. *Sisä*-grammien eroja tutkiessa tulee pitää mielessä, että suurelta osin on sisä- ja ulkopaikallissijojen käyttö adpositioissa synonyymista, joskus epäluontevaakin (koska saman rakenteen voi ilmaista pelkällä sijapäätteellä, mikä on kielenkäyttäjälle kätevää ja nopeaa).

2.1.1 Muuttuja ja kiintopiste

Kognitiivisen kielitieteen mukaan tilan käsitteistys tapahtuu kahden keskeisen osajärjestelmän kautta, joista toinen koostuu erilaisista skemaattisista luonnoksista kolmiulotteisessa mielessä, ja toinen vastaavan järjestelmän aineistojen suhtautumisesta toisiinsa annetussa kolmiulotteisuudessa. Ensimmäinen järjestelmä sijoittaa ja lokalisoii, ja siihen liittyvät staattiset käsitteet alue (*region*) ja sijainti (*location*), ja dynaamisia käsitteitä reitti (*path*) ja sijoitus (*placement*). Toinen järjestelmä kuvailee tilan sisällä sijaitsevia entiteettejä, kuten objekteja (*object*) – tietty määrä rajoitettua ainetta – tai massaa (*mass*), jonka alaa ei ole rajoitettu. (Talmy 2000: 180)

Sijojen kuvattaessa on myös tärkeää tilan hahmottaminen, toisen objektin¹ vuorovaikutus toiseen, mikä välittää tarvittua informaatiota kohteen suhtautumistavasta toiseen kohteeseen (esim. *Astui taloon* vs. *Astui taloon sisään* –lauseet käyttävät molemmat illatiivia tiedon välittämiseksi, mutta jälkimmäisessä käytetään sijan lisäksi adpositiota). Suomen kielessä adpositioiden joukkoon kuuluvat myös *sisä*-grammit (Huumo, Ojutkangas 2006: 17–18).

Materiaalisilla entiteeteillä on tiettyjä kolmiulotteisia ominaisuuksia, joko suhteessa toisiinsa tai ympäröivään tilaan. Leonard Talmy (2000: 181) listaa kolme tällaista ominaisuutta: 1) yhden objektin tai massan omat tilavuusominaisuudet (esim. muoto), 2) toisen entiteetin tilavuusominaisuudet suhteessa toiseen (esim. geometriset suhteet, adpositiot kuten *lähellä*, *sisällä*, *sisässä*), ja 3) tilavuusominaisuudet, joita tietyllä

¹ Käytän *objektin* synonyyminä myös sanaa *kohde*.

entiteettisarjalla on (esim. miten objektit ovat sijoitetut).

Sijat ilmaisevat yhden objektin suhdetta toiseen: tämän vuoksi on oleellista kuvailla primaarin (mitä kuvaillaan) ja sekundaarisen (jonka suhteen kuvaillaan) objektin eroavaisuuksia. Huomion keskipisteessä olevan kohteen paikallista sijaintia hahmotetaan samassa tilassa olevan toisen kohteen kautta, jonka lokatiiviset ominaisuudet ovat jo tuttuja. Sillä tavoin kyseenalainen objekti valikoituu **kiintopisteeksi** (*reference object, landmark*). „*Ensimmäisen objektin sijaintia, kulkuväylää/reittiä, tai suuntaa kuvaillaan siten suhteessa toisen objektin geometrisyyteen tai etäisyyteen siitä*” (Talmy 2000: 182). Sekä **muuttujaa** – samassa tilassa oleva kohde, jonka sijaintia halutaan määrittellä – että kiintopistettä luonnehtivat tietyt arvot, jotka antavat tietoja tilassa sijaitsevista entiteeteistä. Seuraavaksi esitetty taulukko (Taulukko 1; Talmy 2000: 183 mukaan) luonnehtii tällaisia objektien arvoja:

Taulukko 1. Primaarisen ja sekundaarisen objektin ominaisuuksia

<i>Primaarinen objekti</i>	<i>Sekundaarinen objekti</i>
- Omistetaan tietämättömiä paikallisia tai ajallisia arvoja	- Omistetaan tiedettyjä ominaisuuksia
- Enemmän liikkuva	- Pysyvämpi
- Pienempi	- Isompi
- Geometrisesti yksinkertaisempi	- Geometrisesti monimutkaisempi
- Myöhäisempi alkuperä	- Aikaisempi alkuperä
- Tärkeämpi	- Vähemmän tärkeä
- Vähemmän huomattava	- Enemmän huomattava
- Huomatessa näkyvämpi	- Huomatessa vähemmän näkyvämpi
- Riippuvampi	- Riippumattomampi

Primaarinen objekti eli muuttuja paikannetaan sekundaarisen objektin eli kiintopisteen kautta puhujan mentaalisisä tilassa, joka on reaali maailman projektio. Täytyy muistaa, että alkuperäinen muuttuja saattaa myöhemmissä kuvailuissa olla jonkin muun objektin

kiintopisteeksi. Grammien yhteydessä kiintopisteenä toimii niiden täydennys (Ojutkangas, Huumo 2010: 19; ks. myös osaa 2.3.1), joka pätee myös *sisä*-grammeihin: *pullo, joka on laatikon sisällä* -fraasissa muuttujana on 'pullo' ja kiintopisteenä 'laatikko', 'sisällä' ilmaisee suhteen kahden kohteen välillä.

Langackerin (1987: 286) mukaan **hakualue** (*search domain*) viittaa alueeseen, jolla muuttuja sijaitsee. *Sisä*-grammien tapauksessa kiintopisteeseen suhteutettu hakualue on kolmiulotteisen entiteetin sisäpuoli, vähemmän prototyypisten ilmauksien kohdalla jopa kaksiulotteinen pinta (esim. *Lapsi leikki hiekkalaatikon sisällä*), vertaile esim. säiliötä ja tilaa ympäröivää raja -tyyppiä.

2.1.2 Kehollisuus

Käsitteistämisen prosessi on kuvailtavan tilanteen erittely, jossa puhuja valitsee muun muassa myös kuvailun täsmällisyyden, sen muuttujan ja kiintopisteen, osallistuvien puolten suhteen laadun ja näkökohdan, jonka avulla tai kautta tilannetta kuvataan. „*Käsitteistys on myös kehollista, sillä se perustuu ihmisen toistuviin fyysisiin peruskokemuksiin maailmassa*” (Ojutkangas 2005: 526). Edellämainitussa artikkelissa Krista Ojutkangas nimeää keskeiset kehollisuutta kuvaavat ominaisuudet kuten ihmisen pystyasento ja tyypillinen liikkeen suunta, näköaistin dominoivuus ja sen suunta, kyky valita näkökulma tilanteen tarkastelemiseksi ja tieto eri kappaleiden vaikutuksesta toisiinsa (2005: 526). Kehollisuuden ilmiöllä on ollut suuri vaikutus myös paikallissijasarjojen kehittymiselle.

2.1.3 Topologisuus ja akselijärjestelmä

Tämä alaluku perustuu suurella osin artikkeliin Ojutkangas 2005.

Ihmisen ajattelutapa heijastaa ympyröivää maailmaa kielessäkin kolmiulotteisesti, kuitenkin yksinkertaistaen. Akselit ovat yksi tällainen keino kuvata ympäristöä. Charles Fillmore on painottanut freimien² eli kehysten eli tiettyjen rakennejärjestelmien semanttisen tarkoituksen tärkeyttä. Tiettyinä rakenneyksikkönä voi pitää myös **akselia**, jonka myötä maailman käsitteistäminen tapahtuu.

Suomen kielessä on kolme **perusakselia**: 1) vertikaalinen ylhäällä–alhaalla-akseli, 2) frontaalinen edessä–takana-akseli ja 3) lateraalinen eli vasen–oikea-akseli. Ensimmäistä kuvaillaan ihmisen pystyasennon kautta, ja se on samansuuntainen maan vetovoiman kanssa. Toinen hahmottuu ihmisen kehon epäsymmetrisyyden, sekä hänen liikkeiden että näkökentän suunnan ja laajuuden kautta. Kolmas akseli kuvaa ihmisen ruumiin sivusuuntaista symmetrisyyttä.

Sisä- ja ulkopaikallissijojen kuvaamiseksi ei tarvitse käyttää edellä mainittua akselijärjestelmää, siitä huolimatta, että jotkut absoluuttisella vertikaaliakselilla sijaitsemista kuvaavat sijat kuten adessiivi sitä tarvitsevat. Kaikki muut paikallissijat painottavat kolmiulotteisuutta entiteetin kokonaisuudesta lähtien (*sisässä vs sisällä*). Tällaisia tilasuhteita nimitetään **topologisiksi** (esim. *kontakti, sisältyvyys ja läheisyys*).

Topologiset käsitteet eivät ole riippuvaisia kuvattavien entiteettien muodosta tai koosta, lisäksi niissä suhteutetaan muuttuja kiintopisteen johonkin osaan, eikä alueeseen. Se tarkoittaa sitä, että kiintopiste saattaa olla joko säännöllisen muotoinen iso entiteetti tai epäsäännöllisen muotoinen pieni tila (s. 529–530). Sen vuoksi kiintopisteet varioivat kaksiulotteista tilaa ympäröiviä rajoja edustavasta tyyppistä prototyyppiseen kolmiulotteiseen säiliömäiseen tyyppiin, vastaavasti esim. (abl 20) *kuularingin sisältä* ja

² Freimi – rakennekaavio (e k *frame*), joka määrää tietyn yleisen tilanteen, huomauttaen sen komponenteista ja niiden välisistä (rooli)suhteista. (L1 2009)

(ine 1) *jättiläispyramidin sisässä.*

Kehollisuus ja topologisuus ovat paikallissijaisten *sisä*-grammien tapauksien taustalla, akselijärjestelmää kuitenkin tarvitsematta. Seuraavassa luvussa annetaan katsaus suomen kielen paikallissijajärjestelmään.

2.2 Suomen paikallissijajärjestelmä

Suomen kieli on sijamuodoiltaan rikas itämerensuomalainen kieli, johon kuuluu 15 sijaa (VISK §81, 12.5.2012). Suomessa erotetaan sisä- ja ulkopaikallissijoja kuten viron kielessäkin, mutta niiden funktio ja käännösvastineet eivät aina osu yhteen (esim. lause *Laukun sisällä oli paljon tavaraa* adpositio on adessiivissa, mikä viroksi antaa inessiivisen käännösvastineen *Kotis oli palju asju*). Molemmille kielille yhteistä on kuitenkin paikallissijojen kolmijako.

2.2.1 Suomen kielen paikallissijat

Suomen kielen paikallissijat jakaantuvat kahteen sarjaan: sisä- ja ulkopaikallissijoiksi. Kummassakin sarjassa on kolme jäsentä. Paavo Siron (1964: 29–32; Taulukko 2 samassa; sekä Leino 1989) mukaan suomen kielen paikallissijat jakautuvat olo-, meno- ja tulosijoiksi, ja sisä-, ulko- ja yleisiksi paikallissijoiksi (ks. Taulukko 2).

Taulukko 2. Suomen kielen paikallissijajärjestelmä

	a	b	c
A	inessiivi	elatiivi	illatiivi
B	adessiivi	ablatiivi	allatiivi
C	essiivi	(elatiivi)	translatiivi

Kun merkitään olosijat a-lla, erosijat b-llä ja tulosijat c-llä, ja sisä-, ulko- ja yleiset paikallissijat vastaavasti A:lla, B:llä ja C:llä, voidaan jokaisen sijan asema mainituissa järjestelmässä ilmaista annettujen kirjainten avulla (esim. inessiivi on Aa-sija).

Sijojen käyttö syntaksissa on niiden jakamisen perustana. Suomen kielen paikallissijoilla on kaksi syntaktista dimensiota³, **suunta** ja **laatu**, joiden symmetrisyydestä johtuu ero- (b) ja tulosijojen (c) yhdenvertaisuus. (Siro 1964: 30)

³ Tai semanttista dimensiota.

Tässä tutkielmassa käytettävä ilmaisu *sisä*-grammi tarkoittaa juuri sisä- tai ulkopaikallista kyseisen kieliopillisen sanan muotoa (tavallisesti paikallissijaista adpositiota).

Fred Karlssonin mukaan (1983: 116–128) sisäpaikallissijat ovat **inessiivi** (käytetään kuvailemiseen, ilmaisee jonkin sisällä olemista (välitön kosketus); aikaa, jonka kuluessa jotain tapahtuu; ainetta tms. jolla jotain on katettu; esim. *Jäässä oli puun oksa*); **elatiivi** (merkitään suuntaa sisältäpäin ulos; alkuperää; suunta pois päin jostain pinnasta; abstraktisemmassa käytössä elatiivi esiintyy usein tiettyjen verbien adverbiaaliattribuuttien sijana; ilmaisee ainetta, alkuperää, syytä; esim. *Moottorista kuuluu räminää*) ja **illatiivi** (ilmaisee suuntaa sisäänpäin eli muutoksen tai liikkumisen päätekohtaa, johon liikkuminen suuntautuu ja jonka kanssa liikkuva osallistuja on välittömässä kontaktissa; aikaa, joka on kahdesta ajasta myöhäisempi tai aikaa, jonka kuluessa toimintaa ei vielä ole tapahtunut; esim. *Käykää sisään!*).

Suomen kielen ulkopaikallissijat ovat **adessiivi** (sijaitseminen jonkin entiteetin 'päällä' tai 'läheisyydessä'; sitä käytetään ilmaisemaan omistajaa tai välinettä, jolla toiminta suoritetaan; käytetään myös tietyissä ajanilmaisuissa; esim. *Pöydällä on maitolasi*); **ablatiivi** (kuvailee liikkumista joltain pinnalta tai läheisyydestä (aikaa, mittaa, joskus myös ominaisuutta ilmaiseva sija; esim. *Ihmiseltä löydettiin syöpä*); ablatiivia käytetään myös tiettyjen aistihavaintoverbien yhteydessä; esim. *Maistuu hyvältä*) ja **allatiivi** (kuvailee liikkumista suhteessa johonkin pintaan tai jollekulle; esim. *Tyttö meni metsään*; erikseen aistihavaintoverbien yhteydessä; esim. *Maistuu hyvälle*).

Paikalliselle käytölle lisäksi on suomen kielen paikallissijoilla myös ei-tilavuudellisia käyttötarkoituksia kuten temporaalisten ja omistamissuhteiden, kognition ja muiden olotilojen ja suhteiden kuvailu (Huumo, Ojutkangas 2006: 14). Täytyy pitää mielessä sitäkin, että suomen kielen sisä- ja ulkopaikallissijojen valinta riippuu joissakin tapauksissa kielenkäyttäjistä (esim. jos kahdella grammilla tuntuu olevan tasavertainen merkitys).

Suomen kielen paikallissijoja (ja siten myös paikallissijaisia *sisä*-grammeja) käytetään

sekä tyyppillisten käyttötarkoitusten että sellaisesta käytöstä poikkeavien tapausten kohdalla. Esimerkiksi voi ero sisä- ja ulkopaikallissijan välillä ilmentää elollisen ja elottoman entiteetin eroa. (VISK §1238, 12.5.2012) Joissakin paikallissijaisissa ilmauksissa on vaihtelumahdollisuus, esim. *Istua tuolilla ~ Kököttää tuolissa*, mutta yleensä sisäpaikallissijan käyttö rajautuu entiteetin sisätilaan ja ulkopaikallissija rajaamattomasti kyseiselle alueelle (VISK §1241, 12.5.2012).

2.3 Grammit kielitieteellisenä kategoriana

Kielitieteellinen termi *grammi* tarkoittaa vapaata kieliopillista yksikköä, jonka funktio ja sananluokka vaihtelevat. Sama grammi voi olla sekä adpositio (*Lapsi meni talon sisälle*), adpositiomainen elementti eli **kvasiadposito**⁴ (*Juostiin taloon sisälle*), adverbi (*Poika tuli sisälle*) tai verbiin liittyvä kiinteä partikkeli (*Kirjautu sisälle*). (Ojutkangas, Huumo 2010: 19; esimerkit kirjoittajalta) Tietyllä grammilla ei saata olla kaikkia mainittuja käyttötarkoituksia; mutta on kuitenkin yleistä, että grammi on monifunktionen ja –tarkoituksinen yksikkö.

2.3.1 Adpositiot ja kvasiadpositiot

Adpositiorakenteen **täydennys** on yleensä genetiivi- tai partitiivimuotoinen (VISK §687; 4.01.2012) eli se on kieliopillisessa sijassa. Grammien sisäpaikallisissa ilmauksissa saattaa olla myös tällaisesta käytöstä poikkeavia esimerkkejä, esim. illatiivinen *sisältä salista*, ks. (abl 41) tai inessiivinen *sisällä huoneessa* (ks. osiota 3.7 adessiivi), jotka ovat grammien kvasiadpositiomaista käyttöä. **Kvasiadpositio** on sellainen kieliopillinen muoto, jonka grammin täydennykseen rinnastuva seuralainen on paikallissijassa (Ojutkangas, Huumo 2010: 25). Tässä tutkielmassa tarkastelen adpositiomaisia grammien käyttötapoja, joissakin tapauksissa myös adpositiomaisia grammien sisäpaikallisia elementtejä (kvasiadpositiot).

Ison Suomen Kieliopin Verkkoversio mainitsee adpositiorakenteen täydennyksenä genetiivin ja partitiivin rinnalla illatiivin, allatiivin, elatiivin ja ablatiivin sekä nominatiivin (VISK §687; 16.01.2012). Vastehakuni tuloksena löysin *sisä*-adposition täydennyksenä genetiivin ohella illatiivia, inessiiviä, adessiiviä ja elatiivia. Partitiivia, ablatiivia ja allatiivia otoksen rakenteen täydennyksenä ei löytynyt. Esimerkiksi lauseen (ade 2) genetiivinen kiintopiste *pakettiauton sisällä* tai illatiivinen kiintopiste *sisältä salista* lauseessa (abl 41).

Sanajärjestyksen osalta on yleistä, että kyseisen rakenteen täydennys on ennen

⁴ *Kvasiadpositio* ks. osa 2.3.1.

paikallissijaista grammia, esim. *talon sisällä* tai *autoon sisälle*, mutta päinvastainen järjestys on toki mahdollista, joskin harvinaisempaa (myös adpositiomaisessa käytössä), esim. *sisälle taloon* tai *sisään autoon*. Järjestys riippuu tietyn lauseenjäsenen painottamisesta ja tärkeydestä tekstin kontekstissa. Neutraalit järjestykset erottaa helposti suppeakäyttöisemmistä (VISK §1366, 16.01.2012) eli myös *sisä*-grammeja sisältävät järjestykset erottuvat käytöstä helposti.

2.3.2 Mikä on sisä-grammi? Sisä-grammi ja paikallissija.

Soteria Svorou (Svorou 1994: 31) määrittelee kielitieteellisen grammin seuraavasti: „*Tilasta ja tilasuhteista /.../ kielet käyttävät pientä määrää elementtejä /.../ Viittaamaan kaikkiin sellaisiin kieliopillisiin muotoihin, jotka ensisijaisesti viittaavat tilasuhteisiin tilagrammeiksi*” (*spatial gram*). Tällainen grammin määrittely pätee tässäkin tutkielmassa, ainoastaan tilagrammin nimitys on täsmennettynä paikallissijaiseksi ***sisä-grammiksi***.

Suomen kielen *sisä*-grammien *sisä*- ja ulkopaikallissijamuotojen käyttö saattaa erilaisissa konteksteissa poiketa. Grammien käyttö eroaa myös paikallissijojen yleisestä käytöstä. Edellämainittua ilmiötä ovat tutkineet Krista Ojutkangas ja Tuomas Huumo, joiden artikkeliin (Ojutkangas, Huumo 2010) perustuu tämä alaluku.

Huumon ja Ojutkankaan mukaan *sisä*-grammit ilmaisevat konkreettisempia merkityksiä kuin sisäpaikallissijat, joiden merkitykset ovat polyseemisemmät (s. 22). Grammit ilmaisevat sijaintia kiintopisteen sisällä, sijojen käyttö on merkitykseltään laajempi ja vähemmän tarkka. Tästä voi päätellä, että „*grammin avulla puhuja voi ilmaista sisältymistä esimerkiksi silloin, kun pelkkä sisäsija tulkittaisiin kiinteän yhteyden ilmaukseksi /.../ ja silloin, kun kiintopiste on luonteeltaan ei-säiliömäinen ja sisäsijan ilmaisema suhde hahmottuisi toisenlaiseksi /.../*” (s. 22; ks. myös Ojutkangas 2008)

Kognitiivisen kielitieteen yksi peruslähtökohta edellyttää, „*että muodon ero heijastaa aina merkityseroa, jolloin myös sisä-grammin ulko- ja sisäsijamuodoilla tulisi olla semanttista työnjakoa*.” (s. 22) Tämä tutkielma edellyttää, että suomen kielen *sisä*- ja ulkopaikallissijat ovat semanttisessa oppositiossa, josta päätellen myös *sisä*-grammien paikallissijat.

2.4 Kiintopiste *sisä*-grammin sisältävässä adpositiorakenteessa

Tämä alaluku pohjautuu suurelta osin Krista Ojutkankaan ja Tuomas Huumon artikkeliin Ojutkangas, Huumo 2010, josta on otettu *sisä*-grammien kiintopisteisiin jaottelu, jota tämän tutkielman tarpeisiin olen laittanut soveltuvaan muotoon. Kielipankki-osumia luokitellessani loin oman järjestelmäni, joka on edellämäinittua hieman tarkempi, eli jotkin Ojutkankaan ja Huumon kiintopistetyypit saavat tässä kirjoituksessa alaluokat. Kokonaan lisäsin temporaalisen kiintopistetyypin, joka puuttui kyseisestä artikkelista täysin.⁵ Näin olen yhdistänyt Ojutkankaan ja Huumon kiintopistetyypit ja oman näkemykseni *sisä*-grammien olemuksesta.

Kiintopisteeksi (*orientiir*; *reference point*; suomennettu viitepisteeksi) kutsutaan tiettyä osallistujaa, jonka avulla määritellään jonkin muun osallistujan sijainti; grammin (adpositiomaisessa käytössä) kiintopiste on sen täydennys (VISK §687 ja §1224, 20.04.2012).

Sisä-grammeja voidaan käyttää erilaisissa yhteyksissä, jossa kiintopisteena toimivat rajatut kaksiulotteiset pinnat (käytetään ulkopaikallissijaa; esim. *Pelaajien on pysyttävä koko ottelun ajan kentän sisällä*), tilaa ympäröivät rajat (käytetään sekä *sisä*- että ulkopaikallissijaa; esim. *Linnut ovat pensasaidan sisällä tai sisässä*), tilaan johtavat liikeväylät (käytetään ulkopaikallissijaa; esim. *Portin sisällä on museo*), sfäärimäiset tilat (käytetään ulkopaikallissijaa tai illatiivia; esim. *Meteoriitti saapuu pian ilmakehän sisälle tai sisään*), yläosastaan avoimet säiliömäiset entiteetit (käytetään ulkopaikallissijaa tai illatiivia; esim. *Kukka rönsyili ruukun sisältä pöydälle*) tai koostumukseltaan kiinteät entiteetit (käytetään sekä *sisä*- että ulkopaikallissijaa; esim. *Kolo on kallion sisässä tai sisällä*; Ojutkangas, Huumo 2010: 29–39, esimerkit samassa). *Sisä*-grammien kiintopistetyypeistä lisää jokaisen kiintopistetyypin kohdalla.

⁵ Temporaalista kiintopistetyyppiä voi tietysti hahmotella tietynlaisena väylänä (esim. *Vuodesta 1990 vuoteen 2000 saakka*) tai kiinteänä taipuisana aineena (esim. *Juoksijat lopettivat kaikki 11 sekunnin sisässä*). Olen ajallista tyyppiä silti käsitellyt erikseen.

Sisä-grammien muotojen keskinäisessä valinnassa on sekä subjektiivisia että tarkempia, kieliopillisestikin perusteltuja eroja. Ojutkankaan ja Huumon mukaan (2010: 37) *sisä*-grammin sisäpaikallissijamuotoja käytetään, kun halutaan ilmaista sijaintia kiintopisteen sisällä, ja ulkopaikallissijoja, kun esitetetään kiintopisteen suhde johonkin isompaan tilaan. Vaikka yksilöt hahmottavatkin tilaa jokainen hieman eri lailla, on luonnollista, että toiset ajattelutavat ovat yleisempiä kuin toiset, mikä johtaa tiettyihin eroihin sijojen käytössä.

Sisä-grammin sisäpaikallissijaiset muodot vaativat kiintopisteeltä kolmiulotteisuutta ja säiliömäisyyttä, ulkopaikallissijaiset muodot ovat käypiä esim. yläosastaan avointen, mutta myös melkein kaksiulotteisten pintamaisten kiintopisteiden ja tilasuhteiden ilmaisemiseenkin. (Ojutkangas, Huumo 2010: 40) Edellisestä voi päätellä, että sisäpaikallissijojen käyttö on vähemmän yleistä ja että niiden käyttö vaatii tiettyjä rajoja. Illatiivi verrattuna toisiin sisäpaikallissijoihin on poikkeus käyttörunsauden puolestaan, esim. abstraktien kiintopisteiden muut muodot -osiossa illatiivia käytetään 33 löydöksessä verrattuna elatiivin ja inessiivin yhteiseen kuuteen (6) löydökseen, tai kvasiadpositiomaisessa käytössä, jossa illatiivia esiintyy 23 tapausta verrattuna siihen, että muita sisäpaikallissijaisia löydöksiä ei esiintynyt yhtäkään.

Sisä-grammien adpositiorakenteet voi jakaa kolmeen isoon kiintopistetyyppiin: ajalliseen eli temporaaliseen, tilalliseen (kaksi- sekä kolmeulotteiseen) eli spatiaaliseen ja kiteytyneeseen kiintopisteeseen. Edellämämainituista viimeisiä eli kiteytyneitä fraaseja tämä tutkielma ei tutki (paitsi erikoistapaus *neljä seinää* osiossa 3.1.4).

3 Sisä-grammien osumat kiintopistetyypeittäin

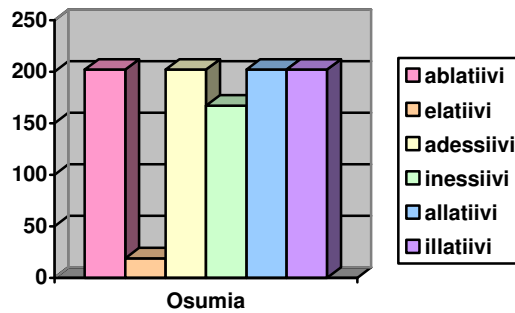
Tämä kappale esittelee ryhmitellyt Kielipankin *sisä*-grammien osumat kiintopistettäin. Sovellan tähän Ojutkankaan ja Huumon (2010) artikkelissa esitettyjä kiintopisteitä. Kiintopisteet olen jakanut semanttisesta näkökulmasta eri tyypeihin.

Jokaisen esimerkin olen ottanut Kielipankin Lemmie-yhtymän hakemasta suomenkielisten päivälehtien dokumenttien artikkelikokonaisuuksista. Viittaa tekstissä Kielipankin esimerkkeihin tyyliin Sijanimitys Nro ja Kielipankin tiedoston nimi, tarkemmat viittaukset on esitetty tutkielmani lopussa.

Analysoituja esiintymiä löysin seuraavasti: ablatiivin 202 ensimmäistä sopivaa osumaa 08.02.2011, 26.10.2011; elatiivin 19 osumaa 08.02.2011; adessiivin 202 ensimmäistä sopivaa osumaa 13.03.2011, 26.10.2011 ja 04.03.2012; inessiivin 167 ensimmäistä sopivaa osumaa 13.03.2011; allatiivin 202 ensimmäistä sopivaa osumaa 13.03.2011, 26.10.2011 ja 04.03.2012; illatiivin 202 ensimmäistä sopivaa osumaa 13.03.2011, 26.10.2011 ja 04.03.2012. Inessiivin ja erityisesti elatiivin sopivia esiintymiä on Kielipankissa kokonaisuudessaan huomattavasti vähemmän kuin muiden sijojen (ks. Taulukko 3).

Taulukko 3 antaa sisä-grammin paikallissijamuotojen osumien määrän avulla kuvan siitä, kuinka vähän oli osumia elatiiville. Siitä päätellen muut osumat heijastavat laajempaa näkökulmaa siitä, millaisia sijoja käytetään tiettyjen kiintopisteiden yhteydessä enemmän. Tietysti osumien puutekin kertoo kielen käyttötrendeistä.

Taulukko 3. Sijojen jaottelu osumien määrän perusteella.

Kiintopistetyyppejä luokitellessani kohtasin sellaisiakin tyyppejä, joita oli vaikeaa ryhmittää yhteen tiettyyn alatyyppiin. Olen tällaiset tapaukset maininnut molemmissa alatyypeissä. Krista Ojutkankaan mukaan „Säiliönä käsitteistämisen edellytyksenä on ennen kaikkea sisä- ja ulkopuolen välinen kontrasti ja raja näiden tilojen välillä.” (Ojutkangas 2008: 385) Saattaa kuitenkin olla, että sisä- ja ulkopuolen välinen kontrasti on vaikeasti hahmotettavissa, ja ihminen valitsee mielestensä luontevimman grammin taivutusmuodon. Joskus on kahden kiintopistetyypin välillä hankalaa valita enemmän sopiva.

Ojutkankaan ja Huumon (2010) artikkelista olen ottanut seuraavat kiintopistetyypit: yläosastaan avoimet säiliöt, tilaa ympäröivät rajat ja koostumukseltaan kiinteät kappaleet, joiden nimityksiä olen sitten tarpeen mukaan muokannut. Olen myös yrittänyt luoda jokinlaisen sisäisen jaottelun ryhmissä, joissa on tuntunut olevan oman eri ryhmän muodostavia piirteitä. Näin syntyi eräiden kiintopistetyyppien alajaottelu.

Kiintopistetyypit:

- säiliöt
 - o kolmiulotteiset tilat
 - o kiinteät säiliömäiset entiteetit
 - o sfäärimäiset säiliöt
 - o (ylä)osastaan avoimet entiteetit
- kiinteät entiteetit

- kiinteät kappaleet
- kiinteät kokonaiset kappaleet
- peittävät/ympäröivät entiteetit
- tilaa ympäröivät rajat
- paljoudet
- temporaaliset entiteetit
- abstraktit entiteetit
 - organisaatiot
 - muut muodot
- rajatapauksia⁶: Rajatapaus ei tarkoita käyttöä sanan molemmassa merkityksessä, pikemminkin sitä, että jossain muodossa on sekoittunut molemman kiintopistetyypin ominaisuuksia.

Semanttisen kiintopistetyyppi-jaottelun lopussa on erilainen luku kvasiadpositiollisista rakenteista, jotka ovat jaettu samoihin kiintopistetyyppeihin. Kvasiadpositiot ovat esitetty erikseen niiden erikoislaatuisten käytön vuoksi.

⁶ Rajatapaukset on mainittu jokaisen kiintopistetyypin lopussa. Erillistä lukua niistä ei ole.

3.1 Säiliö kiintopisteenä

Ensimmäisenä tarkastelen säiliötä eli prototyypisintä säiliömäistä ja kolmiulotteista kiintopistettä. Ojutkangas (2008: 385) mainitsee, että säiliönä käsitteistäminen on ihmiselle luontaista ja suhteellisen skemaattista. Säiliöinä voi siis hahmottaa melkein millaisia vain jotain sisältäviä entiteettejä. Tässä skemaattisessa mielessä kaikki sisägrammien kiintopisteet ovat säiliömäisiä. Kuitenkin halusin erikseen tuoda esille kategorian, jossa kiintopisteenä on nimenomaan säiliö. Tähän tyyppiin olen listannut sellaiset esiintymät, jotka ovat mielestäni tämän käsitteen prototyypisiä tapauksia.

Säiliönä käsitteistetty kiintopiste saattaa olla yläosasta avoin tai ei (Ojutkangas, Huumon 2010 artikkelin yläosastaan avoimet säiliöt -tyypin olen lukenut tähän mukaan), siinä saattaa olla monia reikiä tai koloja, mutta se silti säilyttää yleisen eheyden ja kokonaisuuden.

Kiintopisteet olen esittänyt valikoivasti ja nominatiivimuodossa. Olen hylännyt toistuvat tapaukset, jotka esiintymien kokomäärässä kuitenkin lasken mukaan (vastaavasti 202, 167 tai 19 löydöstä).

Koostumukseltaan kiinteät säiliömäiset entiteetit (esim. *ihminen*) olen listannut eri kiintopistetyyppiin säiliömäisistä (esim. *talo*) ja kiinteistä ainesanoista (esim. *lumi*). Yleisesti olen kaikki elävät oliot (ihmiset, eläimet) listannut kiinteisiin säiliömäisiin entiteetteihin.

Sellaiset esiintymät kuin *muovimunat*, eli siis erilaiset kiinteät kuula- tai sfäärimäiset oliot olen käsitteistänyt kuula- ja sfäärimäisinä säiliöinä, koska kiinteät kappaaleet kuten esim. *lumi* ovat jaollisia itsenäisiä kokonaisuuksia ja siten erityyppisiä muotoja. Kuula- ja sfäärimäiset entiteetit voivat sisältä olla joko kiinteitä tai tyhjiä, ja siinä mielessä niitä voi pitää myös kiinteinä säiliömäisinä entiteetteinä (jonka kuitenkin olen laittanut eri tyyppiä).

3.1.1 Säiliö ulkopaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Prototyypisimmät säiliömäiset *sisä*-grammien ulkopaikallissijaiset ilmaukset rajoittuvat tietyn kolmiulotteisen tilan tai kiinteän säiliömäisen entiteetin ilmauksiin.

Säiliöksi käsitteistän joko kooltaan pienen tai ison kolmiulotteisen entiteetin. Se saattaa avautua johonkin suuntaan tai olla joka puolelta kiinni, sekä olla sisältä ontto tai tiivis.

Ulkopaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

a. kolmiulotteiset tilat:

- Ablatiivi: *talo, kirkko, auto, pankki, vankila, koppa (=televisio), koulu; rakennus, tehdas, linna; kotelo.*
 - Rajatapauksia: *tunturi*⁷ (säiliö ja kiinteä kappale; ks. osaa 3.2.a, *keskusta* (säiliö ja tilaa ympäröivä rajat -tyyppi), *muurit, muuri.*
 - Erikoistapaus: *neljä seinää* (säiliö ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi).
- Adessiivi: *ravintola, talo, auto, oppilaitos, päiväkot; rakennus, halli, huoneistot, paloasemat, pumppuhuoneet, navetta, sikala.*
 - Rajatapauksia: *muurit.*
- Allatiivi: *talo, pankki, kirkko, koulut, yliopisto, sairaala, laskentakeskus, auto, tavaratalot, laitokset; rakennus, kuljetuskone, varastohalli; jääkaappi, asema, huoltoasema; puunsepänvirstas.*
 - Rajatapauksia: *tila* (kolmiulotteinen tila ja abstrakti entiteetti), *seinät* (ks. myös osaa 3.1.3. illatiivi).

b. kiinteät säiliömäiset entiteetit⁸:

- Ablatiivi: *Pekka, ihminen, tanssija, henkilö, nainen, suomalaismies, kalat; kalat.*
- Adessiivi: *näyttelijät, ihminen.*
- Allatiivi: *ihminen.*

c. kuula- ja sfäärimäiset säiliöt:

- Ablatiivi: *pää, muovimunat; nutturat.*

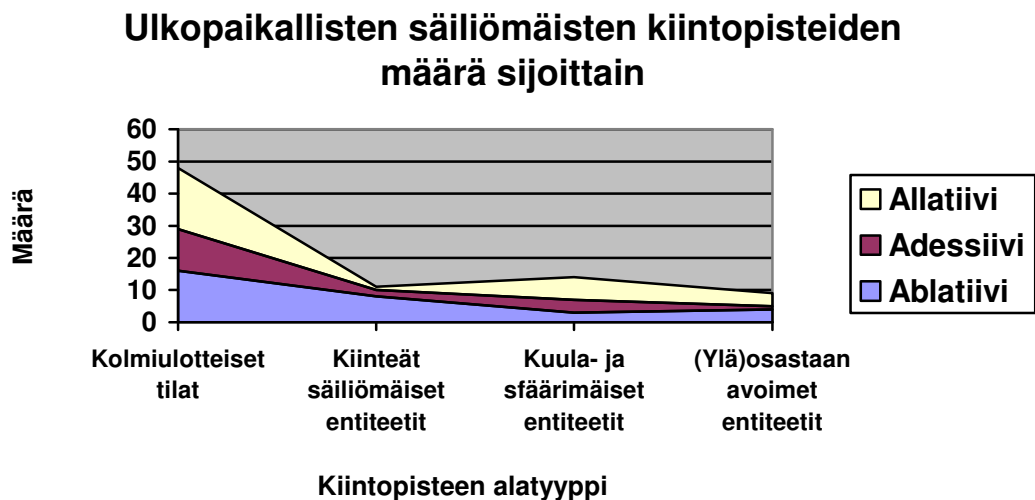
⁷ Mainitsen jokaisessa tyypissä myös rajatapaukset, joita kommentoin joka alaluvun lopussa erikseen.

⁸ Useimmiten ihmistarkotteisia.

- Adessiivi: *lieriö, nalli, solu, muna*.
- Allatiivi: *pää, muna, jättipallo; maapallo; suojavyyhyke, taikapiiri*.
- Rajatapauksia: *iridium-suojakuori*.
- d. (ylä)osastaan avoimet entiteetit:
 - Ablatiivi: *tulivuori, kori, laatikko, suppilo*.
 - Adessiivi: *putki*.
 - Allatiivi: *turveammeet, piippu, pöntöt, saappaat*.

Kiintopistetyypit on esitetty määräsuhteissaan Taulukko 4, josta näkee säiliömäisten kiintopistetyyppien alajaottelun, määrän sekä kokonaismäärän. Se auttaa hahmottamaan alatyypin esiintymien kokonaistuloksia.

Taulukko 4. Ulkopaikallissijasten säiliömäisten kiintopisteiden jaottelu

Kolmiulotteiset tilat

Kirkko, pankki, koulu (abl); ravintola, massakorkeakoulu, laitostatteri (ade) ja yliopisto (all) sekä ym. samanlaiset paikat voi hahmottaa myös organisaatioina, riippuen tietysti lauseen semantiikasta. Olen jakanut sellaiset kiintopisteet kumpaankin tyyppiin, sekä säiliöihin että organisaatioihin, ja ymmärrän niiden olevan rajatapauksia: ne ovat sekä säiliöitä että abstrakteja entiteettejä, olioita ja organisaatioita (abstrakteista

entiteeteistä myöhemmin). Esiintymää *pääkoppa* pidetään erillään *kopasta*, koska toinen niistä hahmottuu kiinteämmäksi, ja sitä paitsi ihmiseen liittyväksi verrattuna toiseen, säiliömäisesti prototyypisempään muotoon.

Esimerkkejä kolmiulotteisista tiloista

Ablatiivi

(abl 1; kesu1999) Uhkaavaksikin massaksi tiivistynyt savu talojen yläpuolella, tai pitkä matkasauvan muotoinen savu, tai kauniisti korkkiruuville kiertyvä kiltti savu tulee *talon* sisältä, siellä asuvista.

(abl 2; karj1991) Ihmisiä oli runsaasti myös kirkon viereisellä hautausmaalla, jonne *kirkon* sisältä kantautuvat puheet, rukoukset ja virret välitettiin kovaäänisten kautta.

(abl 3; hs1995yo) Lauantaisen Financial Times -lehden mukaan murtoa pidetään pankkimaailmassa vakavana varoituksena tietojärjestelmien haavoittuvuudesta erityisesti, jos murto on onnistunut ilman *pankin* sisältä saatua apua.

Vertailemalla lausetta (abl 1) lauseisiin (abl 2) ja (abl 3), kaksi viimeistä implikoivat varsinaista säiliötä tarkoittavan ilmaisun ohella abstraktimpaa tarkoitusta, organisaatiota.

Adessiivi

(ade 1; aamu1999) Sulhaselle laulettavassa häärunosta tulevaa aviomiestä neuvotaan pahoinpitelemään vaimonsa *talon* sisällä, jotta äänet eivät kuuluu naapurustoon.

(ade 2; aamu1999) Iiro Kautto ja Joonas Lappalainen asettavat tavaroita tiiviiseen järjestykseen *pakettiauton* sisällä.

(ade 3; aamu1995) /.../ keskioluen vahvuisia juomia saisi tarjoilla vain ruuan kanssa ja ainoastaan *ravintolan* sisällä, ei terassilla.

(ade 4; aamu1999) Johdon epäilyt ovat jopa herättäneet arvostelua *pankin* sisällä, sanoo Jussi Laitinen.

Kuten ablatiivisissakin esimerkeissä (abl 1) ja (abl 2)–(abl 3), on adessiivisissä esimerkeissä (ade 1)–(ade 3) ja (ade 4) merkitysten välillä ero: toisissa tarkoitetaan enemmän ympäröivää kolmiulotteista tilaa, toisissa enemmän kiintopistettä organisaationa, unohtamatta kuitenkin alkuperäistä säiliömäistä luonnetta.

Allatiivi

(all 1; karj1992) *Laskentakeskuksen* sisälle on perustettu erityinen uuden aikaisen teknologian koulutuskeskus, jota käyttää koko Karjalan alue.

(all 2; aamu1999) Nakkipakettia etsiessään ihminen joutuu avaamaan jääkaapin oven, tiirailemaan *jääkapin* sisälle, suorittamaan kädenojennusprojektin ja sulkemaan jääkaapin.

(all 3; ilta1996) Niinkuin aina hyvissä tv-sarjoissa, tässäkin rakkaus roihuaa, mutta *sairaalan* sisälle kätkeytyy taistelua elämästä ja vallasta.

Allatiivisissakin prototyyppisissä säiliömäisissä esimerkeissä (all 1)–(all 2) ja (all 3) kahden ensimmäisen ja kolmannen välillä on hento ero: (all 1)–(all 2) tarkoittavat enemmän entiteettiä säiliönä, (all 3) sekä säiliötä että organisaatiota.

Kiinteät säiliömäiset entiteetit

Kiinteitä säiliömäisiä entiteettejä voi hahmottaa erillään koostumukseltaan kiinteistä entiteeteistä jollaisiin viittaavat erilaiset ainesanat, koska olen pitänyt esim. ihmiseen viittaavia sanoja niistä hieman erilaisena tyyppinä. Ihmistä voi luonnehtia säiliömäisyyden ja tietynlaisen kiinteän entiteetin risteytykseksi (esim. *aikuisen sisällä* vs. *nahkansa sisään*).

Esimerkkejä kiinteistä säiliömäisistä entiteeteistä

Ablatiivi

(abl 4; aamu1999) Joskus on hyvä kurkistaa, mitä kaikkea oman *pään* sisältä voi löytää.

Adessiivi

(ade 5; aamu1995) Jospa tapahtumista olisi enemmän *näyttelijöiden* sisällä, jospa heissä olisi enemmän yllättävää uhkaavuutta, ristiriitoja?

(ade 6; aamu1999) Joku sana kaikuu *ihmisen* sisällä, sanat on henkilökohtaisia, jotkut sanat tulevat tärkeiksi.

Kirjaimellisesti on ihminen säiliönä esimerkkilauseessa (ade 5), mutta joskus, kuten tässä, näissä puhutaan oikeasti erilaisista ihmisen olo- ja mielentiloista, sosiaalisista suhteista ja muista abstrakteista asioista (vertaile esim. abstraktien entiteettien muut muodot -osion kiintopisteitä *itsensä* ja *roolihahmot*).

Allatiivi

(all 4; aamu1995) Kalevi Lehtinen käsittelee illan puheessaan tätä aihetta, *ihmisen* sisälle patoutunutta vihaa /.../.

Kuula- ja sfäärimäiset säiliöt

Kuula- ja sfäärimäisinä entiteeteinä esiintyvät sekä sisältä tyhjä että täytetyt sfäärimäiset kappaleet, esim. *saippuakupla–muna*. Käsitteistän sfäärimäisyyden laajempaan kategoriana kuin Ojutkangas ja Huumo (2010).

Esimerkkejä kuula- ja sfäärimäisistä säiliöistä

Ablatiivi

(abl 5; aamu1999) Katsojasta tuntuu, että elokuvan erikoiset tunnelmat kumpuavat suoraan näyttelijöiden *pään* sisältä.

(abl 6; karj1992) Aloitin aamut kokoamalla makeantarttuvien *muovimunien* sisältä sänkyyn tipahtelevia vieteriötököitä, laivoja, autoja, intiaaneja ja avaruushmiehiä.

Adessiivi

(ade 7; aamu1999) /.../ miten manipuloitu proteiini liikkuu *solun* sisällä, sanoo dosentti Päivi Koskinen Turun biotietekniikan keskukselta.

(ade 8; aamu1995) Salmonella Entertidis eroaa muista salmonelloista sikäli, että se voi elää myös *munan* sisällä.

Allatiivi

(all 5; aamu1995) Emme pääse näkemään herra Paulin *pään* sisälle.

(all 6; hs1995vk) Jonna ja Emmi eivät kömpineet *jättipallon* sisälle, koska epäilivät, että luokkakaverit olisivat kuitenkin pyörittäneet topattua kangaspalloa.

(all 7; aamu1999) Ahti J. Karivieri: Lentolaitteilla *maapallon* sisälle.

Verrattaessa edellämainittua lausetta (abl 5) esimerkkilauseeseen (all 7) nähdään kiintopisteissä sama tyyppi: kuulamainen säiliö.

(Ylä)osastaan avoimet entiteetit

Yläosastaan avoimet kiintopisteet hahmotan silti säiliömäisiksi, koska ne ovat joko yhdestä tai useammasta kohdasta avoimia, mutta kuitenkin selkeästi rajatut kokonaisuudet. Yläosastaan avoimet säiliöt saattavat olla itse kiinteitä tai onttoja, kuten vastaavasti *tulivuori* ja *laatikko*. Kiintopisteet *suppilo* ja *putki* ovat hieman erityyppisiä muista, koska ne ovat avattuja molemmilta puoliltaan, horisontaalisen akselin molemmista päistä.

Esimerkkejä (ylä)osasta avoimista entiteeteistä

Ablatiivi

(abl 7; hs1995ul) Tiedemiesten mukaan henkeäsalpaavan näytelmän aiheutti magma eli sulanut kivi, joka nousi *tulivuoren* sisältä ja sekoittui kraaterijärven kylmään veteen ja kivikerrostumiin.

(abl 8; karj1995) Eri puolilla maata ja maailmaa on näinä päivinä availtu vastaavanlaisia paketteja ja luettu *laatikon* sisältä löytynyttä erittäin kaunista kutsukirjettä sekä käännelty mukaan liitettyjä käpyä ja havunoksaa.

Adessiivi

(ade 9; aamu1999) Valo kulkee *putken* sisällä ja se näkyy aukosta, kun putken pinta murretaan.

Allatiivi

(all 8; karj1992) *Pönttöjen* sisälle kertyy uskomaton määrä erilaista tavaraa ei ainoastaan lintujen toimittamana, vaan toisetkin eläimet ovat valmiina käyttämään niitä hyväkseen.

(all 9; aamu1999) Jokainen kanadalaispelaaja viskasi luottokorttinsa *lippalakin* sisälle.

3.1.2 Säiliö sisäpaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Sisäpaikallisissakin *sisä*-grammeissa on kiintopisteiden säiliömäinen käyttö prototyypisin. Elatiivista ei voi samanvertaisia päätelmiä tehdä kuin muista sijoista, mutta esimerkkejä sen käytöstä on mukana tässäkin tutkielman osassa. Säiliömäinen käyttö on esim. inessiivissä ja illatiivissa temporaalisen ohella silti prototyypisempi. Tässäkin alaluvussa kiintopisteet hahmottuvat ja jakautuvat kuten edellisessä, ulkopaikallisia kiintopisteitä käsitelleessä alaluvussa.

Sisäpaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

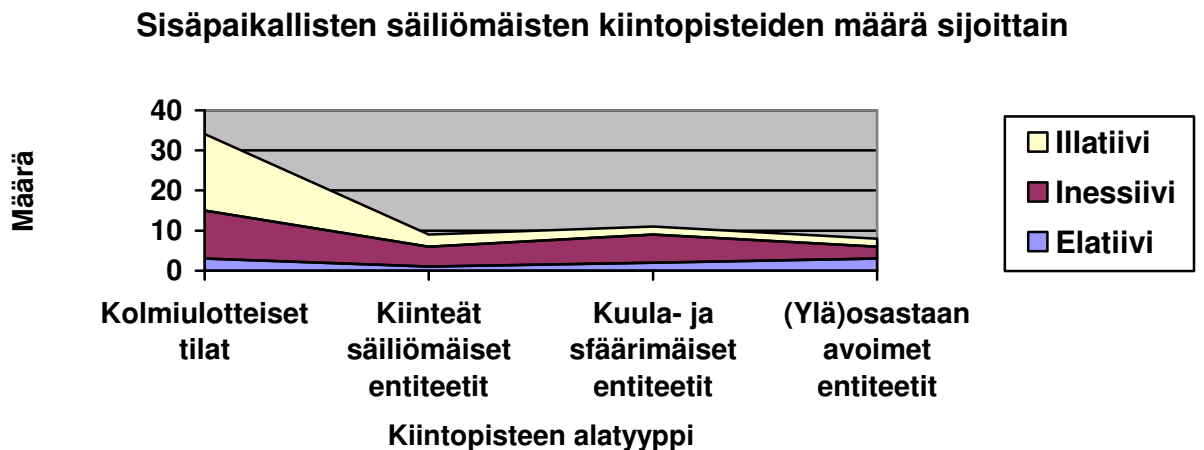
a. kolmiulotteiset tilat:

- Elatiivi: *kirkko; hylky, vaunu.*
- Inessiivi: *jättiläispyramidi, metallihäkkyrä, museorakennus, talo, kaappi; häkki, konttihalli.*
 - Rajatapauksia: *suo* (sekä säiliö että kiinteä entiteetti), *maailma* (säiliö ja abstraktinen ilmaisu), *lautaspakkaus* (säiliö ja paljous), *konttihalli* (säiliö ja paljous),
 - Erikoistapaus: *neljä seinää* (säiliö ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi; ks osaa 3.1.4).
- Illatiivi: *yliopisto, lukio, kirkko, ammattiopisto, pankit; auto, bussi, rakennus, talo, asunto; telta; lipas, rummut, laite, kone, koppi.*
 - Rajatapauksia: *rengas* (säiliö ja kiinteä entiteetti; ks myös 3.2.2), *linnake* (säiliö ja tilaa ympäröivä raja), *seinät* (säiliö ja kiinteä entiteetti).

- b. kiinteät säiliömäiset entiteetit:
- Elatiivi: ihmiset.
 - Inessiivi: ihminen, kirjailija, keho, juoksupoika, silmu.
 - Illatiivi: ihminen, jalat; Barbi-nuket.
- c. kuula- ja sfäärimäiset säiliöt:
- Elatiivi: Maa, pää.
 - Inessiivi: pää, muna, solu, maapallo, silmä, saippuakupla, pääkoppa.
 - Illatiivi: pää, silmä.
- d. (ylä)osastaan avoimet entiteetit:
- Elatiivi: tunneli; oljyputki, mastoputki.
 - Inessiivi: saapas, nahkahattu, kypärä.
 - Illatiivi: putki; pesä.

Taulukko 5 on esitetty sisäpaikallissijaisten säiliömäisten kiintopisteiden määrän yksittäissijoittain sekä esiintymien kokonaismäärän.

Taulukko 5. Sisäpaikallissijaisten säiliömäisten kiintopisteiden jaottelu

Kolmiulotteiset tilat

Kuten ulkopaikallissijaisissa saman tyyppin kiintopisteissä, on sisäpaikallistenkin

kolmiulotteisten tilojen joukossa muotoja, joita voi hahmottaa sekä tiloiksi että organisaatioiksi, riippuen tietysti kontekstista. Muodot kuten *yliopisto*, *lukio*, *kirkko*, *ammattiopisto*, *pankit* ovat juuri tällaisia. Ulkopaikallissijaisten *sisä*-grammien (ylä)osastaan avointen adessiivisten kiintopistetyyppien esimerkkien joukossa oli sana *putki*, joka esiintyy myös sisäpaikallisten *sisä*-grammien joukossa.

Esimerkkejä kolmiulotteisista tiloista

Elatiivi

(ela 1; aamu1999) Kennedyn ruumis löytyi *hyllyn* sisästä.

(ela 2; tusa1999) Koneistoa, joka on *vaunun* sisästä näkymätönnä, käyttää bentsiinikaasu ja kerrotaan konen toimivan bentsiiniä lisäämättä 100 kilometrin pituisen matkan.

Inessiivi

(ine 1; aamu1999) Iso-Klaus ja Pikku-Klaus - sadun loputtoman ahneet hevoskauppiaat kieppuvat punaisine kaakkeineen pyöröovissa, punaisen piikikkään *jättiläispyramidin* sisässä.

(ine 2; demari2000) Matkustaa voi joko tynnyrinmuotoisen *metallihäkkyrän* sisässä /.../.

Illatiivi

(ill 1; aamu1999) Käytännössä kauppaoppilaitos häviää omana koulunaan maailmankartalta ja muuttuu kaupan ja hallinnon koulutuslaksiksi *ammattiopiston* sisään.

(ill 2; aamu1999) -Siinä kolikko ammutaan *lippaan* sisään, Simo Erola kuvailee harvinaista löytöään.

(ill 3, aamu1999) Tässä eräs likainen juttu: Brian ja Nick keksivät hauskan pikku jekun: väänsivät kakkakikkareet sukkaan ja pistivät *rumpujen* sisään.

Kiinteät säiliömäiset entiteetit

Esimerkkejä kiinteistä säiliömäisistä entiteeteistä

Elatiivi

(ela 3; karj1991) Ilman *ihmisten* sisästä nousevaa pätemisen, hyväksymisen ja auttamisen tarvetta vapaaehtoinen toiminta ei onnistuisi.

Inessiivi

(ine 3; tusa1998) Oikeuslääkäri Ursula Valan mukaan *kehon* sisässä huumeita kuljettava saattaa olla hengenvaarassa, jos huumepakkaus menee rikki.

(ine 4; tusa1999) *Juoksupojan* sisässä ja silmissä kiehui silmitön viha vihollista kohtaan, joka suuntaa tuhoa tuottavan aseensa kohti rauhallista ja turvatonta ihmistä, kohti siviiliväestöä.

Illatiivi

(ill 4; aamu1999) -Runojen kohdalla usein puhutaan runouden ihmeestä. Ulkopuolelta tulee jokin asia *ihmisen* sisään, joka sen sitten paljastaa.

(ill 5; demari1998) Ne [lasten kännykät]⁹ olisi tarkoitus rakentaa Teddykarhujen tai *Barbi-nukkien* sisään.

⁹ Tässä ja muualla: [] –sulkeissa tutkielman kirjoittajan lisäämät maininnat ja täydennykset.

Kuula- ja sfäärimäiset säiliöt

Sfäärimäisinä säiliöinä on esitetty kaikenlaiset kolmiulotteiset kuula- tai sfäärimäiset entiteetit. *Maa* on eri kiintopistetyyppi kuin *maa* (kiinteä kappale): säiliömäisyys katoaa, kun puhutaan maasta multana. *Maapallo* ninikään saattaa tarkoittaa molempia, sekä säiliötä että kiinteätä maata, ks. myös (all 7). Esiintymä *pääkoppa* (ine 7) saattaa aiheuttaa tietynlaista sekavuutta: säiliömäisenä se on ensimmäisessä alatyypissä, ihmiseen liittyvänä muotona hieman tarkennettuna kiinteässä säiliömäisessä tyypissä.

Esimerkkejä kuula- ja sfäärimäisistä säiliöistä

Elatiivi

(ela 4; karj1997) Arkista hysteriaa Robert Crumbin *pään sisästä*.

Inessiivi

(ine 5; karj 1995) *Kypärän* sisässä alkoi tuntua aavistuksen verran siltä kuin olisi työntänyt päänsä leivänpaahtimeen.

(ine 6; kesu1999) -Siellä pääsee katsomaan minkälaista on kahdeksanmetrisen valaan tai *saippuakuplan* sisässä.

(ine 7; aamu1995) Rehellisesti sanottuna minulla oli ongelmia *pääkopan* sisässä ennen avausheittoa.

Illatiivi

(ill 6; karj1997) *Dracon* *pään* sisässä on yhtä paljon dataa kuin kokonaisessa Jurassic Parkin tyrannosauruksessa, kertoi Tippet Cinefex –lehdelle.

(ill 7; demari1997) Uudessa menetelmässä leikkaus tehdään ultraäänitaajuudella *silmän* sisässä.

(ill 8; aamu1999) Hän väitti, että *maapallon* sisässä on toinen paljon suurempi maapallo.

3.1.3 Säiliöiden rajatapauksia

Sanojen ja laajempienkin ilmaisujen täydellinen semanttinen jakaminen eri kiintopistetyyppeihin on aina objektiivisuuden tavoitteesta huolimatta tiettyssä määrin subjektiivista. Rajatapauksen alla käsittelen sellaisia Kielipankki-hakuni esiintymiä, joilla jokin konnotaation piirre on liian vahva, jotta sen voisi luokitella tiettyyn yhteen alatyyppiin. Sana saattaa olla semanttisesti polyseeminen, jolloin sen tarkoitteen paljastaa ainoastaan lauseen konteksti.

Rajatapausten kaikki kiintopistetyypit ovat yhdessä, ryhmiteltyinä sijan eikä kiintopistetyypin mukaisesti, kuten muualla tutkielmassani.

Rajatapausten esimerkkejä

Ablatiivi: *tunturi* (säiliö ja kiinteä kappale). Käsitteistän sanan *tunturi* säiliön ohella kiinteäksi kappaleeksi kuten esim. *lumi*, koska sitä ei voi jakaa paloiksi. Tietysti voi eristää yhden osan tunturista, mutta mielessäni se silti on jaoton ilmaisu (vertaile kiintopisteeseen *pienoiserämaat* osassa 3.3.1.).

Pienoiserämaat vaikuttaa jaolliselta, *tunturi* jaottomalta, jos niihin soveltaa esim. Isossa Suomen Kieliopissa mainittuja jaollisuuden ja jaottomuuden ominaisuuksia (VISK §556, 7.5.2012), kuten partitiiviobjektina olemista, mikä osoittaa jaollisuutta. Esimerkkinä *Kaukana on hieman erämaata ~ ? tunturia.* tai *Näen erämaan? ~ tunturin.*

(abl 9; demari1998) *Tunturin* sisältä paljastui kultamyly.

(abl 10; tusa1998) Carelicumin *seinien* sisältä ovat saaneet sijansa niin kulttuuri, historia, perinne kuin kaupungin ja matkailun palvelutkin.

Allatiivi: *tila*. Mainitsin *tilan* säiliömäisessä tyypissä kolmiulotteisena tilana, mutta se välittää myös abstraktien olioiden ominaisuuksia. Sana on merkitykseltään yleensäkin skemaattinen ja polyseeminen, jonka konteksti ratkaisee, millaisesta kiintopisteestä kulloinkin on kyse.

(all 10; kaleva1998_1999) Poliisi saa myös mahdollisuuden sijoittaa salakuuntelu- tai katselulaitteita rikoksen tutkinnan kannalta tärkeän *tilan* sisälle, ei kuitenkaan vakinaisesti asumiskäytössä olevaan huoneistoon.

Kuula- ja sfäärimäisten kiintopisteiden rajatapauksena on sana *iridium-suojakuori*, joka heijastaa olemuksessaan myös peittävyyttä (ks. osa 3.2.1.c).

(all 11; aamu1999) Avaruusviranomaiset ovat vakuuttaneet, että plutonium on pakattu kestävän *iridium-suojakuoren* sisälle.

Inessiivi: Inessiivissä rajatapauksina ovat kolmiulotteiset tilat: *suo* (sekä säiliö, tilaa ympäröivä raja että kiinteä entiteetti), *maailma* (säiliö ja abstraktinen ilmaisu), *lautaspakkaus* (säiliö ja paljous) ja *neljä seinää* (säiliö ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi). Esiintymä *neljä seinää* voidaan hahmottaa myös itsenäiseksi fraasiksi (ks. osaa 3.1.4).

(ine 8, aamu1999) *Suon* sisässä satoja, ehkä tuhansia vuosia kypsyttyään se on käytettävissä vaatteisiin.

(ine 9; karj1994) Ne on painettu *lautaspakkauksen* sisässä olevaan esitteeseen, jossa myös Riitasta kerrotaan.

Ilatiivi: Ilatiivissa kuten inessiivissä näyttää olevan myös erityyppisiä kiintopisteitä rajatapauksina, esim. säiliömäisyys esiintyy yhdessä kiinteyden tai tilaa ympäröivän rajamaisuuden kanssa. Ilatiivi on muutenkin laajakäyttöinen sija, erityisesti verrattuna

elatiiviin ja ulkopaikallissijoihin (VISK §1227, 7.5.2012), Ojutkankaan ja Huumon artikkelissa (2010: 23) mainitaan *sisä*-grammien käytöstä, että tulosijaisia grammeja on huomattavasti enemmän kuin muita.

Kolmiulotteisina tiloina sekä kiinteänä entiteettinä voidaan hahmottaa sana *rengas* (säiliö ja kiinteä entiteetti; ks. myös 3.2.2), tilaa ympäröivä rajallisuuden konnotaatio heijastuu esiintymistä *linnake* (säiliö ja tilaa ympäröivä raja) ja *seinät* (säiliö, kiinteä ja tilaa ympäröivä raja). *Seinä(t)* on polyseeminen ilmaus, jonka tarkoitus paljastuu suurissa määrin kontekstista, ks. esimerkit (ill 10) ja (abl 12), josta ensimmäinen on kiinteä käyttö, ja toinen säiliömäinen käyttö.

(ill 9; aamu1999) Kukin kirjain oli sovitettu *olympiarenkaan* sisään ja alle oli kirjoitettu Torino 2006.

(ill 10; aamu1995) Kalevaa tehtäessä putket laitettiin *seinien* sisään.

3.1.4 Säiliöiden erikoistapaus

Säiliön erikoistapauksena on sanapari *neljä seinää*, eli sellainen sanapari, joiden merkitys on muuttunut suhteellisen läpinäkymättömäksi. Kiteytyneen ilmauksen muodostavista kahdesta sanasta ei voi aina päätellä kokonaisen fraasin merkitystä. Vastaavasti nykyään mainittua ilmausta käytetään merkityksessä 'huone' kun ainoastaan tietty määrä seiniä, tai metonyymisenä ilmauksena, jossa seinät edustavat kokonaisuutta, 'huonetta'. Seinän voi hahmottaa joko säiliöksi, abstraktiseksi entiteetiksi tai tilaa ympäröiväksi rajaksi (ks. myös osaa 3.1.3), tässä tutkielmassa olen sen kuitenkin hahmottanut itsenäiseksi ilmaukseksi, kun *neljä seinää* on tarkoittanut 'huonetta' tai 'taloa'.

Ablatiivi

(abl 11; demari1998) Monelle meistä on kaikkein tärkeintä kuulua ryhmään, päästä pois *neljän seinän* sisältä /.../.

(abl 12; karj1994) He ovat hakeneet työnnettävänsä Siilaisen sairausosastolta, *neljän seinän* sisältä /.../.

Molemmissa lauseissa *neljä seinää* tarkoittaa 'huonetta' säiliönä, eikä seinää säiliömäisinä rakenteina, joiden sisällä voisi olla jotain (vertaile lausetta (ill 10) lauseisiin (abl 11)–(abl 12).

Allatiivi

(all 12; aamu1999) - Kauhistuttaa palata syksyllä kerrostaloon *neljän seinän* sisälle!

(all 13; aamu1999) Kylmä ajaa kotihiiret usein *neljän seinän* sisälle.

Allatiivisissakin lauseissa *neljä seinää* tarkoittaa 'huonetta', 'taloa' tai 'kotia'.
Lauseita (all 12)–(all 13) voi vertailla lauseeseen (ill 10).

3.2 Kiinteät entiteetit

Kiinteinä entiteetteinä käsittelen sellaisia kiintopisteitä, jotka ovat a) ei-laskettavia eli jaollisia kuten esim. *puuro*, b) laskettavia kokonaisia kiinteitä entiteettejä, esim. *taulu*, tai c) jotka peittävät muuttujaa, esim. *täkki*. Kiinteinä entiteetteinä ovat elottomat objektit.

3.2.1 Kiinteät entiteetit ulkopaikallisissa *sisä*-grammeissa

Kiinteiden entiteettien ulkopaikallisissa *sisä*-grammien esiintymissä dominoivat erilaiset **ainesanat**¹⁰ ja/tai muut samantapaiset oliot. Kiinteitä kappaleita ei voi jakaa osiin verrattuna kiinteisiin kokonaisiin kappaleihin, jotka ovat siinä suhteessa hieman joustavampia. Peittävät/ympäröivät entiteetit ovat siinä suhteessa niiden kahden tyypin sekatyyppejä. Kiintopistetyypin prototyypinä on kuitenkin jaollinen ainesana.

Ulkopaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

- a. kiinteät kappaleet
 - Ablatiivi: *kaali, vuori, jalopuu, leipä, metallimassa, pahka; maa.*
 - Adessiivi: *savi, aine.*
 - Allatiivi: *materiaali.*
- b. kiinteät kokonaiset kappaleet¹¹
 - Ablatiivi: ei löydöksiä.
 - Rajatapauksia: *kansi, kannet.*
 - Adessiivi: ei löydöksiä.
 - Allatiivi: *maalaus, cd-levy, kortti, kynttilä.*
- c. peittävät/ympäröivät entiteetit
 - Ablatiivi: *nahka, huopa, tuulipuku, verkko, lippalakki.*
 - Adessiivi: ei löydöksiä.
 - Allatiivi: *nimimerkkikuori; vällyt.*

¹⁰ Ainesanoja käsittelen tässä tapauksessa sanoina, jotka ovat jaollisia esim. *vesi, hiekka, puuro*. Kiinteät kokonaiset kappaleet saattavat koostua ainesanasta, mutta ne hahmotetaan yhdeksi kokonaisuudeksi.

¹¹ Kiinteät kappaleet ja kiinteät kokonaiset kappaleet ovat eri tyyppiä: ensimmäinen kuvailee jaollisia ainesanoja, toinen jaottomia määriteltyjä kokonaisuuksia, ks. myös alaviitettä 10.

Kiinteät kappaleet

Kiinteinä kappaleina käsittelen ainesanoja eli erilaisia jaollisia entiteettejä. Ison Suomen Kieliopin mukaan „*Jaollista entiteettiä ilmaisevan substantiivin tarkoitteella ei ole selvää rajaa; se koostuu keskenään samankaltaisista tai -tapaisista osista, jotka eivät ole yksilöitävissä*”(VISK §555, 7.5.2012). Enimmäkseen jaollisen entiteetin ilmaisee jokin ainesana.

Sanan *maa* polysemiasta johtuen sen tarkoitteen saattaa hahmottaa joko kiinteänä kappaleena ja/tai sfäärimäisenä entiteettinä; sen vuoksi sana saattaa tutkielmassani esiintyä monessa alaluvussa, riippuen tietysti käyttötarkoituksesta (ks. esim. sfäärimäinen käyttö (abl 7) ja kiintopiste kiinteänä kappaleena lauseessa (abl 17)).

Esimerkkejä kiinteistä kappaleista

Ablatiivi

(abl 13; aamu1995) Niitä [toukkia] on sitä paitsi *kaalin* sisältä vaikea huomata.

(abl 14; hs1995ul) Tiedemiesten mukaan henkeäsalpaavan näytelmän aiheutti magma eli sulanut kivi, joka nousi *tulivuoren sisältä* ja sekoittui kraaterijärvessä kylmään veteen ja kivikerrostumiin.

(abl 15; tusa1998) *Leivän* sisältä löytyi sormi.

(abl 16; tusa1998) Juniin on todellakin asennettu ns. antennin toistimia, jotka vahvistavat signaalia *metallimassan* sisältä ulos.

(abl 17; karj1998) Vielä tässä vaiheessa on kenenkään hankala tietää, mitä

maan sisältä löytyy.

Adessiivi

(ade 10; aamu1995) Sylinterit puolestaan lepäävät *saven* sisällä, joka estää veden pääsyn sylintereihin ja joustaa kallioperän liikkussa.

(ade 11; aamu1995) - Kilpailua käydään vaikuttavan *aineen* sisällä.

Allatiivi

(all 14; demari 1998) Yrität aina päästä *materiaalin* sisälle, saada sen elämään, Jochen Wüstenfeld kuvaa uravaihdostaan.

Kiinteät kokonaiset kappaleet

Tähän ryhmään kuuluvat sellaiset sanat, jotka ovat kokonaisuuksina määriteltyjä, joiden osat saattavat olla yksilöitäviä tai osiin jaoteltavia, mutta jotka kokonaisuudessaan silti hahmotetaan yhdeksi kiinteäksi entiteetiksi, esim. *maalaus* ja *nimimerkkikuori*.

Esimerkkejä kiinteistä kokonaisista kappaleista

Allatiivi

(all 15; aamu1999) - Sukellus *maalauksen* sisälle –

(all 16; aamu1999) Juontajaakaan ei paikalla käytännössä tarvittu, koska asia oli pantu etukäteen *cd-levyn* sisälle.

Selitykseksi kiinteiden ja kiinteiden kokonaisten kappaleiden jakoon voi todeta että esimerkit (all 14) ja (all 15)–(all 16) esittävät erilaisia kiintopisteitä, yksi on varsinainen ainasana, toiset eivät ole, mutta niiden „kiinteys” välittyy siitä, että ne ovat silti

kokonaisuuksia, joita kuitenkin halutessaan voi jakaa osiksi. Yhteisen „kiinteisyyden” vuoksi molemmat tyypit ovat kiinteiden kappaleiden alaluvussa.

Peittävät/ympäröivät entiteetit

Tähän alalukuun luokittevat sellaiset itsenäiset kokonaisuudet, jotka joko peittävät muuttujan kokonaan tai osittain, sekä sellaiset oliot, jotka saattavat ympäröidä muita entiteettejä tai entiteettiryhmiä.

Esimerkkejä peittävistä/ympäröivistä entiteeteistä

Ablatiivi

(abl 18; aamu1995) *Nahan* sisältä 35v, vaikka puntari ei sitä tajua. Kello pysähtyi, kilot ei.

(abl 19; hs1995ul) Muut hätistelevät odotushuoneessa flunssaisia lapsiaan kauemmaksi, kun naiset nostavat *huovan* sisältä kolme päivää vanhan, selvästi kellertävän tyttövauvan.

Allatiivi

(all 17; aamu1999) Pakkanen jumitti viikonloppuna ja alkuvuikosta yhden sun toisenkin *vällyjen* sisälle.

Esimerkkilauseet (all 15)–(all 16) eli kiintopisteet *maalaus* ja *cd-levy* verrattuna (abl 18)–(abl 19) eroavat muista tapauksista, koska (abl 18)–(abl 19) *nahka* ja *huopa* ovat peittäviä esineitä kuvaavia kokonaisuuksia, (all 15)–(all 16) kiinteitä kokonaisuuksia entiteettejä. Esimerkit (all 15)–(all 16) ilmaisevat kiinteitä kappaleita, mutta niitä luonnehtii muikin kun ainoastaan kiinteys. Vertailemalla mainittuja kahta alatyypin esimerkkiin (all 14) eli tapaukseen *materiaali*, voidaan hahmottaa kolmen alatyypin ominaisuudet. Sen vuoksi kaikki mainitut tyypit sijaitsevat ajatuksellisesti toisista

erillään. Kolme alaluvun kategoriaa ovat siten perusteltuja.

3.2.2 Kiinteät entiteetit sisäpaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Kiinteiden entiteettien sisäpaikallisissa *sisä*-grammien esiintymissä dominoivat erilaiset **ainesanat** ja/tai ilmaisevat muita samantapaisia olioita.

Sisäpaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

- a. kiinteät kappaleet
 - Elatiivi: *puu, kallio, vuori, aurausvalli; maa.*
 - Rajatapauksia: *kivi.*
 - Inessiivi: *kivi, kallio, nurmi, vuori, sammalikko, ontelokomposiitti, puu, luu, lapsivesi, lumi, paperi, tuhka; maa.*
 - Rajatapauksia: *suu, maa, kivi, puunvarsi, seinät, Tiger (joki; joen vesi hahmottuu kiinteänä kappaleena, joki taas tilaa ympäröivinä rajoina).*
 - Illatiivi: *vesi, lumi, kallio, pintakerros, betoni, jääblokki, lumihanki, sammal; aallot; lattia; iho; maa.*
 - Rajatapauksia: *kiviseinät, seinä, punatiili.*
- b. kiinteät kokonaiset kappaleet
 - Elatiivi: *kerros.*
 - Inessiivi: *sipuli, puunvarsi, maissinlehdet, haarukka, merkki [=postimerkki], puoli, taulu.*
 - Rajatapauksia: *kannet.*
 - Illatiivi: *runko, Linna-patsas, ohukainen, purilainen, sikari, polvi, rengas, sydän, nyytti, matto.*
 - Rajatapauksia: *kannet.*
- c. peittävät/ylpeivät entiteetit
 - Elatiivi: *huppu.*
 - Inessiivi: *(Boss-)puku, sukkahousu, huopa, kangas, villasukka, muovi, huivi, matto, toppapuku, lahje, servetti, hepeneet, makkarakuori, katiskaverkko, visiiri; karvat.*
 - Rajatapauksia: *kenkä.*
 - Illatiivi: *kimono, hyppyhaalari, huppu, polvisukat, hiha, kaulus, takki,*

palto, vaatetus; kaalinlehti; vekit.

- Rajatapauksia: *metallikuori.*

Kiinteät kappaleet

Kiinteiden kappaleiden yleisluonteesta enemmän alaluvussa 3.2.1 *Kiinteät entiteetit ulkopaikallisissa sisä-grammeissa*. Sisäpaikallissijaisten grammien kiintopisteiden yhteydessä näkyy olevan enemmän erilaisia esiintymiä kun vastaavissa ulkopaikallissijaisissa ilmauksissa.

Esimerkkejä kiinteistä kappaleista

Elatiivi

(ela 5; karj1995) Monet kolopuut Hannes kertoo hakanneensa kirveellä poikki, kun näätä ei suostunut tulemaan ulos *puun* sisästä.

(ela 6; tusa1998) Kun Teppo-hiiri löytää kiiltävän kiven *vuoren* sisästä ja kertoo siitä kansalleen, on valittavana kaksi loppuvaihtoehtoa.

(ela 7; demari1998) Tipitapan laidalla on Managuan juhlijoiden ja lomaviettäjäiden suosima kylpylääalue, jossa raikas vesi kumpuaa erikokoisiin uima-altaisiin *maan* sisästä, ja jossa asiakkaat nauttivat virkistäviä juomia ravintoloiden palmukatosten alla kookospalmujen katveessa.

Inessiivi

(ine 10; karj1998) Metsäluonnossa näkyvimpiä loissieniä ovat puiden rungoilla töröttävät käävät, joiden sienirihmasto on syvällä *puun* sisässä.

(ine 11; hs1995yo) Luun muutos olikin hyvänlaatuinen kysta *luun* sisässä.

(ine 12; aamu1999) Myöhemmin hän löysi kuusesta riippumasta johdon pätjän, jonka toinen pää oli *maan* sisässä.

Esimerkkilauseen (ine 12) kiintopiste *maa*, kuten (abl 17) ja (ela 7) muodotkin ovat selvästi havainnollistettavissa kiinteäksi kappaleeksi, ainesanaksi.

Illatiivi

(ill 11; aamu1999) Lumikiteiden koko ja muoto alkavat muuttua, kun hiutaleet joutuvat lumen *pintakerroksen* sisään.

(ill 12; karj1994) Myrskytuuli painoi pelastustöissä auttaneen Isabellan keulan *aaltojen* sisään.

(ill 13; hs1995ae) Lierot myös sekoittavat maata vetämällä lehtiä ja muita orgaanisia aineita *maan* sisään ja tuomalla sieltä kivennäismaata pintaan.

Kiinteät kokonaiset kappaleet

Kiinteät kokonaiset kappaleet ovat siis sellaisia entiteettejä, joita ei normaalisti ilmaista ainesanoilla. Ne hahmotellaan yhdeksi kokonaisuudeksi, mutta verrattuna kiinteisiin kappaleisiin ne ovat konkreettisempia, esim. vrt *vesi* (kiinteä) ja *lappio* (kiinteä kokonainen).

Elatiivi

(ela 8; tusa1999) Ortodoksisten kirkonkattojen sipulihuiput kohoavat Jumalan ylistykseksi korkeuksiin, ja sipulin kerroksia on verrattu itse Elämään, jonka sisin ja pyhin olemus voidaan kuoria esiin seitsemän

mehevän *kerroksen* sisästä.

Inessiivi

(ine 13; karj1999) Krookuksen kukka on valmiina *sipulin* sisässä ja kevään suotuisat olot sekä riittävä lämpö saa sen herkästi pulpahtamaan esiin.

(ine 14; aamu1999) Uuden mailan varsi on puoliontto ja *puuvarren* sisässä on kahdeksan uraa.

(ine 15; aamu1999) - *Merkin* sisässä tapahtuu niin paljon, postimerkissä voi olla todella hienoja yksityiskohtia , joita ei hätäisesti vilkaisten huomaa eikä edes näe.

Illatiivi

(ill 14; hs1995kn) Resepti on helppo: *ohukaisen* sisään laitetaan hollandaisekastiketta, tilliä ja katkarapuja.

(ill 15; karj1999) Ensimmäisten kahden suomalaisen laserhoitopotilaan sydämiin tehtiin noin 20 reikää reisivaltimosta *sydämen* sisään viedyn katetrin avulla.

Peittävät/ylpeivät entiteetit

Tämän alaluvun esimerkit edustavat klassisia peittävien/ylpeivien entiteettien esiintymiä kielessä. Monet alunperin tähän tyyppiin kuuluvat löydökset jouduin luokittelemaan rajatapauksiin.

Elatiivi

(ela 9; karj1992) *Hupun* sisästä näkyy vain pitkä, ylväs kuono.

Inessiivi

(ine 16; demari1995) Heidät kuljetettiin sairaalaan *huopien* sisässä, etteivät silmät vahingoittuisi päivänvalosta yli viiden vuorokauden täydellisen pimeyden jälkeen.

(ine 17; karj1998) Hei tonttu-ukot hyppikää–meininki ja hikisen lämmin henkäys *toppapurun* sisässä?

Illatiivi

(ill 16; aamu1999) Joskus hupun voi sulkea myös vetoketjulla *takin* sisään.

(ill 17; aamu1999) Rullaa täytettä *kaalinlehden* sisään.

Esimerkissä (ill 17) *kaalinlehti* on täytteen ympärillä, joten muuttuja ei ole oikeasti lehden rakenteen osa. Esimerkki heijastaa kielenkäyttäjien vapautta valita automaattisesti juuri heille sopiva sija, eikä sellainen, joka olisi kieliopillis-semanttisesti (jos sellainen muodostuma nyt ylipäättänsä esiintyy) tarkka, vaan luonteva.

3.2.3 Kiinteiden entiteettien rajatapauksia

Kiinteiden entiteettien joukossa on myös rajatapauksia, joiden kohdalla on hankalaa määritellä niiden kuuluvuus johonkin tarkkaan kiintopistetyyppiin. Verrattuna kolmiulotteisiin entiteetteihin on tässä tyypissä hieman enemmän polyseemisiä kiintopistetapauksia.

Ulkopaikallissijaisen grammin kiintopisteenä olevien kiinteiden entiteettien joukossa oli ainoastaan yksi varsinainen rajatapaus, löydös *kansi* (abl). Siitä voi päätellä, että kiinteistä entiteeteistä puhuttaessa yleisempää on käyttää kiintopistettä sisäpaikallisessa grammirakenteessa, tai ainakin on sisäpaikallissijaisessa adpositiorakenteessa muuttujia on laajempi valikoima.

Rajatapausten esimerkkejä

Elatiivi: muoto *kivi*, joka voidaan hahmottaa kiinteäksi kappaleeksi, jos se tarkoittaa 'luonnon ainesta'. Tässä pitää mainita myös fraasimainen käyttö *kiven sisässä*, joka tarkoittaa 'vankilassa'. Vertailuksi:

(ela 10; karj1991) Se [äidin vaisto] voi pakottaa hakemaan leivän lapselle vaikka *sinisen kiven* sisästä.

(ela 11; hysa1997) Toisaalta on tietysti turha odottaa, ettei vankilan portista virtaisi sisään laittomuuksia, kun *kiven* sisästä aika ajoin näyttää pääsevän karkuunkin yllättävän vähällä vaivalla.

Esimmäisessä (ela 10) käytössä tarkoite ei ole 'vankila', mutta lause implikoi kuitenkin hieman abstraktimpaa sanan *kivi* metaforista käyttöä. Sen vuoksi olen luokittanut tämän löydöksen *kivi* rajatapauksiin.

Inessiivi: *suo*, *kivi* (kiinteät kappaleet); *kenkä* (kiinteä kokonainen kappale); *seinät*, *siroseinät* (ks. myös osiota 3.1.3; kiinteä kokonainen kappale, säiliö, kiinteä kappale tai tilaa ympäröivä raja).

Ainesanoina voi nähdä löydökset *suo* ja *kivi*, josta ensimmäiseen liittyy myös tietty rajallinen aspekti. *Kivi* on jo edellä mainittu polyseeminen löydös (ks. (ela 10)–(ela 11), *kenkä* hahmottuu sekä kiinteäksi kokonaiseksi kappaleeksi että tietynlaiseksi säiliöksi:

(ine 18; karj1997) Ensinnäkin he ajoivat liian lähelle pysäytettävää autoa, /.../ ja *kengän* sisässä ollut pikkupuukko jäi huomaamatta, siinä suurimmat virheet, arvioi Kulmala kollegojensa suoritusta.

Löydös *seinä* saattaa tarkoittaa joko kiinteätä kokonaista kappaletta, säiliötä, kiinteätä kappaletta tai tilaa ympäröivää rajaa (ks. osan 3.1.3 illatiivi-osiota ja osaa 3.3.3). Saattaa kuitenkin olla, että *seinä* kuuluu kiinteiden entiteettien kiinteät kokonaiset kappaleet -osioon (osan 3.1.2 illatiivi-osio), koska se ei ole ainesana eikä se ilmaise rajallista pintaa kuten *kiitorata* (*seinä* itse voi olla rajana tietysti).

Illatiivi: *kiviseinät*, *seinä* (katso 3.2.3 inessiivi-osoita); *kannet* (kiinteä kokonainen kappale ja peittävä/ylmpäröivä entiteetti); *metallikuori* (peittävä/ylmpäröivä entiteetti ja kuula- ja sfäärimäinen säiliö).

Punatiili voidaan luokitella sekä kiinteiden kappaleiden eli ainesanamaisten muotojen että kiinteiden kokonaisten kappaleiden eli laskettavien sanojen joukkoon. Esimerkissä (ill 18) *tiili* tarkoittaa pikemminkin abstraktista merkitystä kun kiinteätä entiteettiä. Esimerkki (ill 19) pikemminkin painottaa kuoren peittävää/ylmpäröivää ominaisuutta kuin kuula- tai sfäärimäisyyttä.

(ill 18; aamu1995) Tampereen vanhaa ja vähän uuttakin historiaa kätkeytyy Pyynikin panimon *punatiilen* sisään.

(ill 19; aamu1999) Ero hevosajoneuvojen ja auton välillä on vain siinä, että ensinmainituissa voimanlähde on näkyvissä, autoissa sitä vastoin on se kätkeytyä *metallikuoren* sisään.

3.3 Tilaa ympäröivät rajat

Tilaa ympäröivänä rajana tässä tutkielmassa esitän sellaiset kiintopisteet, jotka rajaavat jonkin maa-alan, eli verrattuna edelliseen kahteen kiintopisteeseen (säiliöt ja kiinteät entiteetit) tällaisia entiteettejä voi havainnollistaa sekä kaksi- että kolmiulotteiseksi (Ojutkangas, Huumo 2010: 33–35), esim. *ollaan kaupungilla ~ ollaan kaupungissa*. Esimerkkilauseissa molemmat tavat ovat korrekteja, käyttö riippuu siitä, millaista tietoa halutaan välittää. Tässä kirjoitelmassa suuri osa tähän tyyppiin kuuluvista osumista on kuitenkin kaksiulotteisia.

3.3.1 Tilaa ympäröivät rajat ulkopaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Tilaa ympäröivien rajojen ulkopaikallissijaisissa *sisä*-grammien kiintopisteissä levinnein tyyppi näyttää olevan erilaiset valtion osat, joissa monella taustalla hämöttää tietty abstraktinen organisaation mielikuva. Silti käsitteistän allaolevat tapaukset tilaa ympäröivänä rajana, koska ne ovat pikemminkin tasapinnallisia eli kaksiulotteisia.

Ulkopaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteinä ovat:

- Ablatiivi: *kuularinki, naruneliö, suoja-alueet, pienoserämaat, seutukunta, kaupunki, kunta, Kehä 1, ala, rajat, siniviiva; Shengen-maa, Euro-alue, Irak, Espanja, Hervanta.*
- Adessiivi: *rajat, alue, telealue, maalaiskunta, kunta, kaupunki, [ylä- ja] alarata, kehys; Hyvinkää, Eurooppa, Yhdysvallat.*
- Allatiivi: *rajat, tähtiympyrä, lääni, luonnonsuojelualue, kolmio, rajaus, pinta, kehäkolmonen, kunta, puistorajaus, kaupunki, metropolit; Bosnia, Venäjä.*

Esimerkkejä tilaa ympäröivistä rajoista

Ablatiivi

(abl 20; aamu1995) Matti Yrjölän sielu on kuin soihtu, joka näyttää maailman kuulijoille *kuularingin* sisältä.

(abl 21; demari1998) Ukkoa kannettiinkin *naruneliön* sisältä vaakatasossa pois.

(abl 22; kaleva1998_1999) Paikka täytettäisiin *kunnan* sisältä.

(abl 23; aamu1999) PT:n johtajan Jukka Pekkarisen mukaan riskejä löytyy myös *Euro-alueen* sisältä, sillä Saksan ongelmat voivat olla aiemmin arvioituja pahempia.

(abl 24; aamu1995) Hän on yrittänyt löytää *Hervannan* sisältä talojen läheisyydestä tilaa parkkipaikkojen laajentamiseen.

Esimerkit (abl 20)–(abl 22) verrattuna esimerkkeihin (abl 23)–(abl 24) hahmottuvat molemmat samalla tavalla kaksiulotteiseksi, toiset ovat kuitenkin yleisiä ilmauksia tietyille maa-aloille, toiset kuvailevat valtojen yhdistymiä tai ovatkin varsinaisia valtioiden nimiä (lauseissa ne kuitenkin tarkoittavat valtioinstituution sijasta enemmänkin tietyn valtion maa-alaa).

Adessiivi

(ade 12; hasa2000) Jos uusikin asuinpaikka on saman *telealueen* sisällä, numero voi seurata mukana. mutta jos vaihtaa telealuetta eli toiseen suuntanumeroalueeseen, vaihtuu myös puhelinnumero.

(ade 13; aamu1995) Unionin jäsenet eivät kohtaa islamilaista maailmaa vain Välimerellä vaan myös *Euroopan* sisällä.

Kuten ablatiivisessa osiossakin, näkyy myös adessiivissa yleisten raja-alueiden nimitysten käyttö käyvän yhdessä kokonaista valtiota tai valtioiden organisaatioiden

maa-alaa tarkoittavien esiintymien kanssa. Lauseen (ade 12) kiintopiste edustaa toiseksi viimeisenä mainittua, (ade 13) viimeiseksi mainittua määrittelyä.

Allatiivi

Allatiivisiin osumiin näyttää kuuluvan enemmän maa-aloja esittäviä sanoja, mutta tämä on kuitenkin pienen osan löydösmäärän analyysin perustalta tehty johtopäätös. Ulkopaikallissijaisen grammin rajattuina kaksiulotteisina pintakiintopisteinä ovat molemmat tyypit, yleiset maa-alat ja konkreettisemmat valtoiden alat ovat samalla tavoin luontevia.

(all 18; aamu1995) Kansallistunnus merkitään *tähtiympyrän* [EU:n symboli] sisälle.

(all 19; karj1992) *Luonnonsuojelualan* sisälle jää metsämaiden lisäksi vuonna 1979 perustettu soidensuojelualue ja noin 150 hehtaaria valtion vesialueita.

3.3.2 Tilaa ympäröivät rajat sisäpaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Tilaa ympäröivien rajojen sisäpaikallissijaisten *sisä*-grammien kiintopisteissä näyttää vallitsevan sama trendi: kuten allatiivissa myös illatiivissakin ovat kiintopisteinä yleisiä maa-aloja, eivätkä niinkään tiettyjä valtioita. Inessivisissä tapauksissa molemmat ovat suosittuja. Elatiiviosumia tilaa ympäröivistä rajoista ei löytynyt.

Sisäpaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

- Elatiivi: ei löydöksiä.
- Inessiivi: *rajat, alue, Savonlinna-Sulkava-Punkaharju-kolmio, raamit, rajavyöhyke, maat, hallintokunnat, hirsirakenne, Ilveskallio, Kallio, Praha.*
- Illatiivi: *karjasuojat, aita, kehykset, rangaistusalue, aita, barrikadit,*

rajat, kaupungin.

Esimerkkejä tilaa ympäröivistä rajoista

Inessiivi

(ine 19; hs1995yo) Pihlajaveden alue on pääosin *Savonlinna-Sulkava-Punkaharju-kolmion* sisässä.

(ine 20; karj1993) Alue on pääosin *rajavyöhykkeen* sisässä.

(ine 21; kaleva1998_1999) *Prahan* sisässä olevan elegantin pikkukaupungin turvallisen kapeille kaduille /.../.

Osumat (ine 19)–(ine 20) ovat semanttisesti yksiselitteisempiä, esimerkkiin (ine 21) liittyy tavanomaisen tilaa ympäröivän rajan lisäksi tietty laajempi merkitys, jopa säiliömäisyys. Säiliö se ei kuitenkaan ole muussa kun abstraktisessa mielessä.

Illatiivi

(ill 20; aamu1999) Meillekin oli yllätys se, että kotieläimiä haudattiin pronssikaudella talojen tai *karjasuojien* sisään, tietää Margareta Lindgren.

(ill 21; aamu1999) Kaksikko pelasi varmasti, eikä kotkalaisilla ollut mitään asiaa pallon kanssa Hakan *rangaistusalueen* sisään.

(ill 22; aamu1999) Britit niputtivat kaikki heimot saman valtion *rajojen* sisään vuonna 1914.

Lauseet (ill 20) ja (ill 21)–(ill 22) kuuluvat kaikki samaan kiintopistetyyppiin, mutta

ensimmäisen ja kahden muun välillä on hento semanttinen ero: rangaistusalue ja rajat ovat hieman abstraktisempia käsitteitä.

3.3.3 Tilaa ympäröivien rajojen rajatapauksia

Yleisimmät tilaa ympäröivien rajojen rajatapauksista ovat tietynlaisten tilaa ympäröivien rajojen ja (abstraktisten) organisaatioiden sekoittumat. Sana *seinä* on polyseeminen, mutta kivettynyt merkitys 'huoneessa' tai 'sisällä' oli esim. ablatiivisista 28 osumasta esillä 27:ssä verrattuna yhteen kiinteä entiteetti -merkitykseen.

Elatiivisia ja inessiivisiä tilaa ympäröivien rajojen rajatapauksia otoksessa ei ole. Illatiivisiakin esiintymiä on ainoastaan yksi.

Rajatapausten esimerkkejä

Ablatiivi: *valtiot* (tilaa ympäröivät rajat -tyyppi ja organisaatio), *valtio*, *maa* (TYR¹² ja kiinteä kokonainen kappale), *seinät* (TYR, säiliö ja kiinteä entiteetti; yleinen kuitenkin merkityksessä 'huoneessa'), *unioni* (TYR ja organisaatio), *EU* (tilaa ympäröivät rajat -tyyppi ja organisaatio).

(abl 25; aamu1995) Uhkakuvia nousee nyt enemmänkin *valtioiden* sisältä.

(abl 26; hasa1999) Etenkin *valtioiden* sisältä alkoi pulpahdella aikaisempaa monimutkaisempia ja verisempiäkin kriisejä.

(abl 27; aamu1999) *Valtioiden* sisältä kumpuavat etniset, uskonnolliset ja rodulliset ristiriidat järkyttävät myös vakaata kehitystä ja vaikuttavat laajalti.

Lauseissa (abl 25)–(abl 27) kiintopisteet ovat pikemminkin abstraktisempia ja kolmiulotteisia verrattuna esim. lauseeseen (ill 18).

¹² TYR = tilaa ympäröivät rajat -tyyppi.

Adessiivi: *unioni* (TYR ja organisaatio), *Skandinavia* (TYR ja organisaatio), *Suomi* (TYR ja organisaatio), *maa* (TYR ja kiinteä kappale, riippuen tarkoituksesta), *neljä seinää* (TYR, säiliö ja abstraktinen käyttö; käytössä enimmäkseen kyllä itsenäisenä kivettynä fraasina; ks. osaa 3.1.4).

Kiintopiste *organisaatio* saattaa viitata sekä firmaan että erilaisiin valtioidenvälisen sopimusten mukaisesti alulle pantuihin järjestöihin (ks. osiota organisaatio). Siinä mielessä näissä adessiivisissa (ehkä muutkin jo mainitut esiintymät osissa 3.3.1 ja 3.3.2) löydöksissä on sekä tilaa ympäröivien rajojen että organisaatioiden ominaisuuksia.

(ade 14; aamu1995) Yksi suuri tulevaisuuden linjaus tehdään Euroopan *unionin* sisällä, kun ns. taakanjaosta saadaan selvät pelisäännöt jäsenmaiden kesken.

(ade 15; aamu1995) Kyseessä ovat iltalennot *Skandinavian* sisällä, lennot Skandinaviasta Eurooppaan sekä Tanskan sisäinen lentoliikenne.

Allatiivi: *EU* (TYR ja organisaatio), *muurit* (TYR ja kiinteä kokonainen kappale, myös kivettynyt fraasi merkityksellä 'vankila'), *EY* (TYR ja organisaatio), [Euroopan] *unioni* (TYR ja organisaatio).

(all 20; aamu1999) Visbyn historiallinen idylli kapeine kujineen ja taideteoksia muistuttavine taloineen on sulkeutunut 3,5 kilometriä pitkän *muurin* sisälle.

(all 21; aamu1999) Ei olekaan epätavallista, että vapautumisen päivänä vankia ei näy missään; ulkomaailma pelottaa niin paljon, että vanki pakenee *muurien* sisälle.

Lauseissa (all 20) ja (all 21) huomaa semanttisen eron: toinen on puhtaasti tilaa

ympäriöivien rajojen tapaus, toinen kivettynyt fraasin käyttö.

Illatiivi: *EU* (TYR ja organisaatio).

Illatiivista löytyy ainoastaan yksi kiintopiste-esimerkki, *EU*. On kiinnostavaa, miten (teoreettisesti) kolmiulotteista sisäpaikallissijaista grammia käytetään merkitykseltään monen valtiota sisältävän organisaation kanssa (vrt. esim. kiinteiden kappaleiden esimerkkilauseita (ill 21):n).

(ill 23; aamu1999) Varsinainen hyötyjä olisi Hollanti, jonka satamien kautta kulkee valtava tavaravirta *EU:n* sisään.

3.4 Paljous

Paljouksiksi määrittelen sellaiset kiintopisteet, joita on monta mutta jotka hahmotetaan yhdeksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi yksikössä oleva kollektiivisana, joka tarkoittaa joidenkin olioiden paljoutta, kuuluu tähän tyyppiin. Joskus voi semanttisesti paljoutta tarkoittavan sanan laittaa vielä kieliopilliseen monikkoon, esim. sana *galaksi*. Jotkin esiintymät saattavat hahmottua yhtäaikaisesti tai vaihtoehtoisesti paljouden kanssa myös kiinteäksi kokonaiseksi kappaleeksi (ks. osia 3.2.1.b ja 3.2.2.b).

Tässä kiintopistetyypissä ei esiinny varsinaisia rajatapauksia. Tietysti voi eräänlaisena rajallisena muotona pitää esim. sanaa *hallitus*, joka on yksikkomuodostaan huolimatta viittaa paljouteen, mutta sen olen hahmottanut organisaatioihin (ks. osaa 3.6). Abstraktien entiteettien luvussa 3.6 organisaatiot-osassa esiintyy sanoja, jotka ovat semanttisesti paljouteen viittaavia.

3.4.1 Paljous kiintopisteenä ulkopaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Ulkopaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

- Ablatiivi: *joukkue, pankkiryhmä, kortteli, populaatio, puutavarakuorma, työryhmä, perhe, porukka, olympiaperhe, ryhmä, pari, ketju, henkilöstö.*
- Adessiivi: *metsä, kansat, ryhmät, ryhmä, perhe, galaksit, piiri, juomaryhmät.*
 - Rajatapauksia: *lehti* (paljous ja säiliö).
- Allatiivi: *liberaaliryhmä, kaupunkipuisto, kortteli, ryhmä, kansallispuisto, joukkue.*

Esimerkkejä paljouksista

Ablatiivi

(abl 28; aamu1995) Osuuspankkien johtajat nousevat tehtäväänsä yleensä *pankkiryhmän sisältä*, mutta *!...!*.

(abl 29; tusa1998) Holderin myötä lahjussyytteet tulivat ensimmäistä kertaa *olympiaperheen* sisältä.

(abl 30; karj1999) Esimiesporras tulee *ketjun* sisältä.

Esimerkkilauseet (abl 28)–(abl 29) hahmottuvat paljouksina vahvemmin kuin tapaus (abl 30). Se saattaa johtua muodon *ketju* hieman abstraktimmasta käyttötarkoituksesta kyseisessä lauseessa.

Adessiivi

(ade 16; tusa1998) Aina siinä ei onnistuta, sillä paikoin maasto on tiheän *metsän* sisällä, jonne lunta ei pääse kunnolla satamaan.

(ade 17; karj1999) Jos pöntön haluaa esimerkiksi *metsän* sisällä viihtyville hömötiäisille tai töyhtötiäisille, kannatta pönttö täyttää purulla.

(ade 18; hs1995hu) Tutkimuksissaan Jaakkola keskittyi */.../* niin yksittäisten *galaksien* sisällä kuin suurissa galaksijoukoissakin.

(ade 19; karj1992) Tästä käsin arviointiperusteiksi tulevat */.../* oikeudenmukaisuuden toteuttaminen *kansojen* sisällä ja kansojen kesken */.../*.

Lauseissa (ade 16)–(ade 17) kiintopisteenä on *metsä*, muuttujina erityyppiset (ade 16) abstraktinen *maasto* ja (ade 17) konkreetisempi *pönttö*. Muodot (ade 18)–(ade 19) eli *galaksit* ja *kansat* ovat merkityksessään samoin paljouksia kuin *metsäkin*.

Allatiivi

(all 22; karj1993) *Korttelin* sisälle pihakadun varteen sijoittuvat palvelurakennukset kuten päiväkotit ja kioski.

(all 23; karj1991) Koska Tarhalahti-niminen tila on rajattu *kansallispuiston* sisälle, on sitä käsiteltävä kuin kansallispuistoa ikään, vaikka maa ei ole valtion omistuksessa.

(all 24; kaleva1998_1999) Koska joukkueessa on monen tason pelaajia, *joukkueen* sisälle kehittyy tietty nokkimisjärjestys.

Esimerkeistä

(all 22)–(all 24) huomaa kiintopisteiden monikollisen merkityksen, vaikka ne esiintyvät yksikkömuodossa.

Allatiivinen rajatapaus: *lehti* on säiliö tarkoitteeltaan, mutta samalla paljous, koska se koostuu osista, lehdistä sekä artikkeleista.

(all 25; aamu1995) TV & Vapaalla on lehti *lehden* sisällä, jonka sivuilla kerrotaan päivittäiset ohjelmatiedot sekä meno -- ja tapahtumavinkit.

3.4.2 Paljous sisäpaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Sisäpaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

- Elatiivi: *metsä*.
- Inessiivi: *metsä, lippusiimat*.
- Illatiivi: *aurinkokunta, kortteli*.

Esimerkkejä paljouksista

Elatiivi

(ela 12; karj1991) Maasto paljastuu *metsän* sisästä ja lovi maisemassa suurenee.

Paljouden ainoa elatiivinen kiintopiste (ela 12), muoto *metsä* viittaa samalla tavalla tarkoitteeseen maasto kuten esimerkki (ade 16). Se saattaa viitata siihen, että paljoutta ilmaisevien kiintopisteiden yhteyteen sopivat samalla tavalla sekä ulko- että sisäpaikallissijat.

Inessiivi

(ine 22; karj1992) Suuretkin virrat alkavat pienistä *metsän* sisässä tihkuvista puroista.

Illatiivi

(ill 24; aamu1999) Jupiter muodostaa oman järjestelmän *aurinkokunnan* sisään.

(ill 25; aamu1995) Viherhuoneet synnyttävät *korttelin* sisään suojaisan pienilmaston.

Illatiivisia esiintymiä on yleisesti aina aika paljon enemmän kuin muita sisäpaikallissijojen tapauksia, esim. tutkielmassani säiliöiden kiintopistetyypissä illatiivisia löydöksiä yhteensä oli 26, kiinteiden entiteettien tyypissä 38 (inessiivisiä löydöksiä oli vastaavasti 27 ja 44), verrattuna elatiivisiin 9 ja 8 löydökseen. Siinä mielessä on kiinnostavaa, että paljoudellisia kiintopisteitä oli ainoastaan kaksi. Näistä esimerkeistä ei voi päätellä paljoakaan, mutta näyttää siltä, että illatiivi, kuten yleisestikin, on luontevin sisäpaikallissijavalinta myös paljoutta kuvaaville kiintopisteille.

3.5 Temporaaaliset entiteetit

Temporaaliset entiteetit ovat säiliömäisten ja kiinteiden kiintopisteiden ohella yleisin kiintopistetyyppi. Ablatiivisia ja elatiivisia temporaalisten kiintopisteiden tapauksia otoksesta ei löytynyt. Siitä voisi päätellä, että erosijaiset kiintopisteet ovat tulo- ja olosijaisia harvempia, jopa harvinaisempia.

Muissa kiintopistetyypeissä ei löytynyt tapauksia, jotka olisivat toistuneet niin monta kertaa kun temporaaaliseet kiintopisteet. Tämä pätee erityisesti adessiivisiin ja illatiivisiin grammin muotoihin.

Temporaalinen ryhmä on siinä mielessä homogeenisin, että sillä ei varsinaisia alatyyppejä eikä rajatapauksia löydy, paitsi sanat *aika* ja *hetket*. Temporaalisten esiintymien selkeämmäksi hahmottamiseksi olen merkinnyt kiintopisteen osana myös sen tarkenteita, kuten sanaparissa *kolmen minuutin sisällä*.

3.5.1 Temporaaaliset kiintopisteet ulkopaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Ulkopaikallissijamuodon yhteydessä esiintyviä temporaaalisia kiintopisteitä löytyi adessiivissa ja allatiivissa, ablatiivisia kiintopisteitä otokseen ei löytynyt.

Adessiivisiä temporaaalisia löydöksiä esiintyi runsaasti verrattuna muihin kiintopisteiden löydöksiin; koko 202 osumasta 56 oli temporaaalisia, eli melkein 28%. Allatiivissa temporaaalisia esiintymiä löytyi neljä, joista kahdella on myös hieman abstraktinen konnotaatio (kiintopisteissä *hetket* ja *vuoden parin*). Tämä osoittaa, että adessiivin käyttö keskittyy suuressa osin temporaalisiin tapauksiin.

Ulkopaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

- Ablatiivi: ei löydöksiä.
- Adessiivi: *kuukausi, vuorokausi, [kolme] päivää, vuosi, [10–20] vuotta, [pari] kuukautta, päivä, viikko, [48] tuntia, tunti, minuutti, [puolen] tunnin; aika.*
- Allatiivi: *sekunti, minuutti; hetket; vuoden parin.*

Esimerkkejä temporaalisista kiintopisteistä

Adessiivi

Adessiivisia tapauksia löytyi paljon verrattuna niiden eri kiintopisteiden lukuun. Esimerkkilauseet (ade 20)–(ade 22) ilmaisevat ajanjakson, jonka kuluessa jokin muutos tapahtuu/toteutuu. Kyseessä on eräänlaisia keston rajojen ilmauksia.

(ade 20; aamu1995) Izetbegovic vakuutti /.../ joukot poistetaan *kuukauden* sisällä, Holbrooke sanoi.

(ade 21; aamu1995) Tshetshenian separatistit vapauttavat kaikki venäläiset sotavangit *kolmen päivän* sisällä, /.../.

(ade 22; aamu1995) Miljardien markkojen investointi ratkeaa *parin kuukauden* sisällä.

Allatiivi

(all 26; karj1995) Mitaliheiton onnistuminen kulminoituu tänään *kymmenesosasekunnin* sisälle /.../.

(all 27; kaleva1998_1999) /.../ koko kärkiviisikko mahtui maalissa reilun *minuutin* sisälle!

(all 28; demari1998) Sovelluksen sisältö on rakennettu yksittäisten, yllätyksellisten *hetkien* sisälle.

Lauseissa (all 26)–(all 27) kiintopiste on määritelty aika, päinvastoin kuin lauseen (all 28) kiintopiste *hetket* on hieman abstraktisempi, mutta tässä tarkoituksessa vielä

'mittamiseen soveltuva'. Kahden ensimmäisenä mainitun esimerkkilauseen kohdalla tapaus on osa jostain urheilusuorituksen kokonaisuudesta, jonkinlaisesta ratkaisevasta osasta, jonka perusteella tulosten erot syntyvät.

3.5.2 Temporaalet kiintopisteet sisäpaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Grammin sisäpaikallissijamuotojen temporaalisten kiintopisteiden joukkoon ei löytynyt elatiivisia tapauksia, eli tutkielmani otoksessa ei esiinny yhtään erosijaista temporaalista kiintopistettä. Tämä osoittaa temporaalisten *sisä*-grammien rajoittuvan tulo- ja olosijaisiin grammimuotoihin. Illatiivisia temporaalisia osumia oli 202:sta 26, eli melkein 13%.

Sisäpaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

- Elatiivi: ei löydöksiä.
- Inessiivi: *sekunti, vuosi, viikko, tunti*.
- Illatiivi: *vuosi, sekunti, viikot, kuukausi, päivä, sadasosasekunti; viikon parin; aika*.

Esimerkkejä temporaalisista kiintopisteistä

Inessiivi

(ine 23; aamu1999) /.../ 13 nopeinta mahtuivat *2,5 sekunnin* sisään /.../.

(ine 24; demari1998) Solskjär viimeisteli toisella jaksolla kaksi maalia *kolmen minuutin* sisään, ja vei ManUn jatkoon.

Inessiiviset temporaaliset esimerkit (ine 23)–(ine 24) ovat samaa tyyppiä ja kuvailevat jonkin toiminnan mahtumista tiettyyn ajalliseen jaksoon, esim. sekuntiin, minuuttiin tai näitä pitempään ajankeston.

Illatiivi

(ill 26; aamu1999) Hän määräsi vanhemmat psykologin arvioitavaksi ja pyysi raportteja *kahden kuukauden* sisään.

(ill 27; aamu1999) Penny Heyns /.../ on uinut Sydneyn olympia-altaassa kolme ME-aikaa *viiden päivän* sisään.

(ill 28; aamu1999) Nekin poistuvat katukuvasta *viikon parin* sisään.

(ill 29; aamu1999) Lähiympäristöstä on *lyhyen ajan* sisään hävinnyt toistakymmentä kissaa.

Lauseissa (ill 26)–(ill 27) on kiintopiste suoraan temporaalinen, kuten lauseessa (ill 28), jossa sanajärjestys poikkeaa neutraalista, mutta on silti temporaalisen kiintopisteen stereotyyppistä käyttöä. Lauseessa (ill 29) kiintopisteenä on epämääräisemmin rajautuvaa ajanjaksoa ilmaiseva substantiivi *aika*.

3.6 Abstraktit entiteetit

Abstraktit entiteetit ovat tutkielmani laajin alaluku siinä mielessä, että kiintopisteiden hahmottaminen abstraktiksi on itsessään jo aika laaja määritelmä. Jo edellä mainittujen kiintopistetyyppien tietyt rajatapaukset sopivat myös tähän ryhmään, ks. esim. *muotoja tila* tai *neljä seinää* ja osia 3.1.1., 3.2.2 ja 3.1.4. Niistä on erikseen mainittu erilaisissa rajatapauksissa kautta tämän kirjoitelman.

Tähän osioon sijoittuvat kaikki sellaiset kiintopisteet, jotka ovat edellä käsitellyt abstraktimpia eivätkä myös luokituu niinkään mihinkään muuhun tyyppiin. Joissakin muodoissa saattaa tietysti olla semanttista kuuluvuutta esim. säiliö- tai organisaatioiden ryhmään. Muualla mainittu organisaatiot-alatyypin on abstraktien entiteettien yksi alatyypin. Osio Muut muodot kokoaa kaikki muualle sopimattomat osumat, myös ne, joilla on monta eri kiintopisteellistä kuuluvuutta, jotka sitten on mainittu osiossa Muut muodot: rajatapauksia.

Abstrakteissa entiteeteissä, erityisesti sen organisaatiot-alatyypissä suuri osa muodoista on semanttisesti monikollisia (ks. paljous-kiintopistetyypin osassa 3.4; tai esim. puolueita esittävät muodot tässä luvussa). Silti olen laittanut kyseiset muodot abstraktien entiteettien organisaatiot-alatyypin, koska tulkitseen niiden olevan semanttisesti yhtäläinen ryhmä.

Osassa 3.1 mainitut säiliön ja organisaation rajatapaukset, esim. *kirkko*, *pankki*, *koulu (abl)*; *ravintola*, *massakorkeakoulu*, *laitosteatteri (ade)* ja *auto*, *yliopisto (all)* eivät tule enää käsitellyksi tässä alaluvussa.

3.6.1 Abstraktit kiintopisteet ulkopaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Abstraktit kiintopisteet jakautuvat aineistossani kahteen tyyppiin: organisaatiot ja muut muodot. Organisaatioina käsittelem sellaisia muotoja, jotka eivät suoranaisesti ole varsinaisia organisaatioita, esim. *puolueet*. Muina muotoina esitän abstraktit oliot ja käsitteet.

Ulkopaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteinä ovat:

a. organisaatiot

- Ablatiivi: *hallituspuolueet, kommunistipuolue, liitto, ministeriö, seura, hallitus, kauppa- ja teollisuusministeriö, organisaatio, valtiovarainministeriö, Sdp, yritys, puolue, rahaliitto; Yle, Alma Media, SPT Telecom, TSOP, SAK, Yleisradio, Suomen Pankki, osasto, unioni.*
 - Rajatapauksia: *kirkko* (organisaatio ja säiliö), *Posti* (organisaatio ja säiliö); *laitos* (organisaatio ja säiliö), *poliisilaitos* (organisaatio ja säiliö).
- Adessiivi: *järjestö, yrittäjäkunta, organisaatio, virasto, yhtiö, ministerineuvosto, osasto, keskusjärjestö, yritys, yhdistys, puolue, puolueet, päähallituspuolue, hallitus; SAK, Valioliiga, MI5, SAK, SMP, Kokoomus, Keskusta (=puolue).*
 - Rajatapauksia: *EU* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat – tyyppi), *Euroopan unionin* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat – tyyppi), *EY* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat – tyyppi), *Nato* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat – tyyppi).
- Allatiivi: *unioni, hallitus, puolue, organisaatio, YTN Akava [= koulutuskeskus], KOP [= liikepankki], yritys, firmat; demaripuolue, seura; SAK, SKP, SDP, YTV.*
 - Rajatapauksia: *Schengenin* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat – tyyppi).

b. muut muodot

- Ablatiivi: *elintarviketeollisuus, novelli, tiedostusväline, yleissitovuus, ammattiala, verohallinto, järjestelmä, näytelmä, usko, markkinat, luomukset, verohallinto, maanpuolustus-lobby, budjetti.*

- Rajatapauksia: *tekstit* (muut muodot ja paljous), *yhteiskunta* (muut muodot ja kuula-sfäärimäisyys), *itsensä*, *roolihahmot*¹³ (muut muodot ja säiliö).
- o Adessiivi: *järjestelmät*, *valmennus*, *tajunta*, *rakenteet*, *järjestelmä*, *toimialat*, *palkkaluokka*, *luokka*, *vaihteluväli*, *virhemarginaali*, *ammattiyhdistysliike*, *koulutus*, *psykiatria*, *päivähoitojärjestelmä*, *talousarvio*.
 - Rajatapauksia: *puolueyhteisö* (muut muodot ja kuula- ja sfäärimäisyys?), *kyläyhteisö*, *itse* (muut muodot ja säiliö).
- o Allatiivi: *sosiaalidemokraatit*, *yhteisvalinta*, *ay-liike*, *virhemarginaali*, *osto*, *kriteeri*, *järjestelmä*, *politiikka*, *toimeentulonormi*, *koulutusohjelmat*, *valtuustot*, *käsite*, *taidelajit*, *seura*, *demarit*, *Elämänfriisi-nimi*, *yleissitovuus*, *tähtisuhde*, *seinäsyöttö*, *työelämä*, *teos*, *vaihteluväli*, *liberaalit*, *konservatiivit*.
 - Rajatapauksia: *liikuntayhteisö* (muut muodot, paljous ja kuula- ja sfäärimäisyys), *yhteiskunta* (muut muodot eli abstraktisuus ja kuula-sfäärimäisyys), *juoma-asetelma* (muut muodot eli abstraktisuus ja paljous), *itse* (muut muodot ja säiliö).

Organisaatiot

Kiintopistetyyppiin organisaatiot kuuluu enimmäkseen abstraktisena käsitteistäviä muotoja (esim. *hallitus*, *puolue*, *rahaliitto*).

Kuten jo luvun alussa mainitsin, organisaatiot ovat tietysti mielessä paljoudet-tyyppiin kuuluva kiintopistetyyppi. Se johtuu esiintymien semanttisesta ominaisuudesta: esim. *virasto* tarkoittaa yhtä kokonaista järjestöä, joskin se saattaa olla jonkin muun osana, mutta sen tarkoitus implikoi paljoutta, tarkoittaen tavallisesti enemmän kuin ainoastaan yhtä ihmistä tai osastoa. Silti olen luokitellut tällaiset esiintymät osioon organisaatiot.

¹³ *Itsensä* ja *roolihahmot*: säiliöiden ja muiden muotojen rajatapaukset.

Esimerkkejä organisaatioista

Ablatiivi

(abl 31; aamu1995) Yltyvä sisäinen hallituskritiikki voi myös johtaa siihen, että vaihtoehdotkin löytyvät *hallituspuolueiden* sisältä.

(abl 32; aamu1995) Ensimmäisten jaksojen jälkeen saimme *Yleisradion* sisältä kritiikkiä, jonka mukaan meillä oli liikaa lapsellista huumoria.

(abl 33; aamu1999) *Unionin* sisältä löytyvät meidän erilaiset kielemme /.../.

Ablatiivimuodon kiintopisteenä olevien organisaatioiden jakaumaan kuuluu monia erityyppisiä muotoja. Lauseissa (abl 31) ja (abl 33) kiintopisteenä on poliittiseen elämään liittyvä sana, esimerkissä (abl 32) mediaan liittyvä muoto.

Adessiivi

(ade 23; aamu1995) Kantalaisen sana kuuluu *yrittäjäkunnan* sisällä, ja hän on osannut ratsastaa yrittäjäkunnan suurella ongelmalla: miten saada pienten ja keskisuurien yrittäjien ääni kuulumaan eduskunnassa.

(ade 24; aamu1995) Nykyään valtaosa rahavirroista liikkuu *Valioliigan* sisällä.

(ade 25; aamu1999) Eräs kovimmista kisoista käytiinkin *kokoomuksen* sisällä viimeisestä paikasta.

(ade 26; aamu1999) Keskusta haluaa tehdä vaaleista hallitusratkaisun jälkeistä suurta galluppia - niinkuin Väyrynen omasta asemastaan *Keskustan*

sisällä.

Adessiivimuotojen kiintopisteet ovat kaikki organisaatioiden edustajia, joista lauseet (ade 25)–(ade 26) tarkoittavat puolueita. Muuten kaikki neljä esimerkkiä (ade 23)–(ade 26) kuuluvat organisaatioihin: joko abstraktisemmassa mielessä (*yrittäjäkunta*) tai tarkemmin määriteltynä muotona (*Valioliiga*).

Allatiivi

(all 29; kaleva1998_1999) Siitä näkyi, että ennätysnopeasti läpi vedetty budjettiriihi jätti jälkeensä myös ennätysmäisesti tyytymättömyyttä *hallituksen* sisälle.

(all 30; demari1995) *KOP:n* sisälle perustettiin erityinen järjestöpankki.

(all 31; demari1998) Hän myöntää, että palkkaneuvottelujen siirtyminen *firmojen* sisälle tietää yrittäjille lisää töitä.

(all 32; demari1995) Minusta on pakko rakentaa joku järjestelmä *YTV:n* sisälle.

Allatiivimuotojen kiintopisteinäkin esiintyvien organisaatioiden esimerkeissä on monta eri tapausryhmää, joita luonnehtivat eri merkitysvivahteet tai kuten muissakin sanoissa, luvulliset erot. Verrattaessa lauseita (all 29) ja (all 31) huomataan, että toinen kuvailee poliittista, toinen enemmän taloudellista organisaatiota. Osumissa (all 30) ja (all 32) tarkoitetaan joko liikepankkia tai yhteistyövaltuuskuntaa.

Muut muodot

Muut muodot on abstraktien kiintopisteiden laajin ryhmä. Monet tähän luokitetut tapaukset ovat abstraktisia (esim. *kriteeri*, *koulutus*), muut saattavat kuulua erilaisiin kiintopistetyyppeihin, esim. kiinteiden säiliömäisten entiteettien joukkoon, edustaen silti jotain organisaatiomaista (esim. *demarit*). Muiden muotojen rajatapauksina on esitetty sellaiset muodot, joita luonnehtii vielä jokin muu konnotaatio ainoastaan abstraktisen muodon rinnalla.

Yhteinen kriteeri jonkin muodon abstraktisiin muihin muotoihin lisäämiseen oli niiden abstraktimaisuus, eli kuulumattomuus muihin, jo mainittuihin tyyppisiin, ja myös se, että niille ei löydy erillistä kiintopistetyyppiä (mutta ryhmään kuuluu moni sellainen sana, joka voisi olla eri kiintopisteiden rajatapauksissa (esim. jo mainittu *demarit*). Enimmäkseen muitenkin muissa muodoissa on erilaisia abstraktisia sanoja.

Joistakin tapauksista ehkä voisi muodostaa uuden kiintopistetyypin, mutta en ole sitä tehnyt sen vuoksi, että osumat ovat tuntuneet enemmän abstraktiseen tyyppiin kuuluvalta, ja niitä ei ole ollut paria enempää.

Ablatiivi

(abl 34; aamu1995) Kokoelman nimi on poimittu *novellin* Vakoilija sisältä.

(abl 35; demari1999) Se [= palaute]tuli *verohallinnon* sisältä.

(abl 36; aamu1999) - Tässä yritetään vaikuttaa *markkinoiden* sisältä eikä neuvoa ulkoapäin, miten pitäisi toimia, hän sanoo viitaten piispojen teeseihin.

Lauseissa (abl 34)–(abl 36) kiintopisteet ovat erilaisia, esimerkkilauseen (abl 34)

kiintopiste on kirjallisuusteemaattinen, (abl 35) valtiollis-taloudellinen ja (abl 36) taloudellinen muoto. Samanlaisuus löytyy abstraktisuudesta.

Adessiivi

(ade 27; aamu1995) Se hoidetaan *järjestelmien* sisällä, koska siellä on liikkumavaraa, Skinnari sanoi.

(ade 28; hs1995po) Rehtoreiden palkkaperusteita väljennetään siten, että uuden rehtorin palkka voi määräytyä kuuden *palkkaluokan* sisällä.

(ade 29; hysa1994) Ilkka Taipale toivoo, että psykiatriaan kohdistuvista leikkauksista säästyneet varat voitaisiin käyttää *psykiatrian* sisällä.

Myös adessiivisissa muissa muodoissa esimerkkilauseiden (ade 27)–(ade 29) kiintopisteet ovat eri aloilta, mutta abstraktisuudessaan samatapaisia. Esimerkit (ade 27) ja (ade 28) ovat hieman yhtäläisempiä verrattuina lauseeseen (ade 29), koska edustavat hallinnolliseen elämään liittyviä sanoja: tällaisia ovat *järjestelmät* ja *palkkaluokka*.

Allatiivi

(all 33; aamu1995) Samalla *sosiaalidemokraattien* sisälle syntyi särö /.../.

(all 34; ilta1996) /.../ jos asumistuen omavastuuosuus sisällytettäisiin *toimeentulonormin* sisälle, kuten Alho hahmotteli.

(all 35; aamu1999) Edvard Munchin keskeinen maalaustuotanto asettuu *Elämänfriisi-nimen* sisälle.

Allatiivisten muiden muotojen esimerkkilausesta (all 33) voi pitää tietynlaisena fuusiona kiinteästä säiliömäisestä ja organisaatiomaisesta kiintopistetyypistä. Rajamaiseen tyyppiin sitä estää sijoittamasta sen selkeä organisaatioon kuuluminen. Esimerkeissä (all 34)–(all 35) esitetään kaksi erityyppistä abstraktista muotoa, *normi* ja *nimi*.

3.6.2 Abstraktit kiintopisteet sisäpaikallissijaisissa *sisä*-grammeissa

Sisäpaikallissijaisten grammien abstrakteja kiintopisteitä oli sangen vähän tai ei löytynyt lainkaan elatiivi- ja inessiivimuotoisilla grammeilla, mutta illatiivimuodoille niitä löytyikin. Organisaatiot-ryhmään löytyi esiintymiä ainoastaan sisäisestä tulosijasta, illatiivista, ja muut muodot -osiossa sekä illatiivista että inessivistä. Rajatapauksia löytyi illatiivisista muut muodot -alaryhmästä.

Sisäpaikallissijaisten adpositioiden täydennyksenä eli kiintopisteenä ovat:

- a. organisaatiot
 - Elatiivi: ei löydöksiä.
 - Inessiivi: ei löydöksiä.
 - Illatiivi: *puolue, If-vakuutusyhtiö, unioni, ministeriö*.
- b. muut muodot
 - Elatiivi: ei löydöksiä.
 - Inessiivi: *elementti, tarralista, kaupunkiasutus, laji, teos, elokuva*.
 - Illatiivi: *hallinto, palkkaputki, muoti, määritelmä, rap-musiikki, tv-sarja, elementit, vaihtelu, lainausmerkit, kriteerit, näytelmä, elämys, persoona, virhemarginaali, tarina, teos, kehyskertomus, dokumentti, symbolit, opit, kuvat, piste, systeemit, asiat, messut, kuljettaminen, ongelmat, kauneus, valkokangas, metri*.
 - Rajatapauksia: *teksti* (muut muodot ja paljous), *tutkimusalue* (muut muodot ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi), *minä* (muut muodot ja säiliö, muttei ihan kiinteä säiliömäinen entiteetti kuten *ihminen*, ks. osaa 3.1.1.b).

Organisaatiot

Sisäpaikallissijaistenkin grammien organisaatiomaisista kiintopisteistä suurin osa on valtiollisia tai poliittisia. Se johtuu varmasti siitä, että Kielipankin aineistot koostuvat sanomalehdistä, jotka ovat täynnä uutisia.

Esimerkkejä organisaatioista

Illatiivi

(ill 30; demari1995) Pelkästään *puolueen* sisään Villiruusu ei kuitenkaan halua käpertyä.

(ill 31; aamu1999) /.../ yhteistyökumppaneiden Suomi-yhtiön, Ilmarisen ja *If* - *vakuutusyhtiön* sisään.

(ill 32; aamu1999) Esimerkiksi Saksan ja Ranskan alkuperäinen tavoite oli eräänlaisen kovan ytimen muodostaminen *unionin* sisään.

(ill 33; aamu1999) Koroma vaati koordinaatiovastuun ajamista yhden *ministeriön* sisään.

Muut muodot

Muissa muodoissa sisäpaikallissijaiset löydökset ovat hieman laajempia semanttisesti kuin vastaavat ulkopaikalliset löydökset (ks. osaa 3.6.1.c). Ulkopaikallissijatapauksia oli kaikista sijoista, sisäpaikallissijoista inessiivistä ja illatiivista.

Esimerkkejä muista muodoista

Inessiivi

(ine 25; aamu1999) Sähköjohto kulki kylpyhuoneen seinällä *tarralistan* sisässä.

(ine 26; hs1995ku) Käsiyöläisyydellä on mahdollisuutensa /.../ myös elävänä kudoksena normaalin *kaupunkiasutuksen* sisässä.

(ine 27; karj1997) Jäykässä konsertissa esiintyjä yrittää salata sen, ettei ole *teoksen* sisässä /.../.

Lauseissa (ine 25)–(ine 27) mainitut kolme kiintopistettä ovat erityyppisiä: *tarralista* on melkein peittävää/ylpeä/tyyppiä, *kaupunkiasutus* ja *teos* kuitenkin abstraktisia ilmauksia.

Illatiivi

(ill 34; hs1995et) Liitot tekisivät omat sopimuksensa sovitun *palkkaputken* sisään.

(ill 35; aamu1999) Nyt erot kolmen suuren kannatusluvuissa mahtuvat /.../ mittauksissa *virhemarginaalin* sisään.

(ill 36; aamu1999) Hollywood - elokuvien tarkoituksena on ikäänkuin imaista katsoja *valkokankaan* sisään.

(ill 37; aamu1999) Kun kaikki kuusi yritystä mahtuivat *metrin* sisään, /.../, puhelee Wahlman.

(ill 38; karj1992) Valon ja *kauneuden* sisään kätkeytyy useissa teoksissa kuoleman nimi tai merkkipäivä.

Lauseet (ill 34)–(ill 35) esittävät abstrakteja muotoja, lauseissa (ill 36)–(ill 37) kiintopisteet ovat vastaavasti joko peittäviä (valkokangas) tai johonkin järjestelmään (*metri*) kuuluvia entiteettejä. Esimerkin (ill 38) *kauneus* kuuluu taas abstraktisempiin kiintopisteisiin.

3.6.3 Abstraktien kiintopisteiden rajatapauksia

Abstraktien kiintopisteiden joukkoon kuuluu ulkopaikallissijaisten grammien organisaatio-ryhmän kiintopisteisiin kuuluvia tapauksia, ja sisäpaikallissijamuodoista illatiivisia muita muotoja. Ulkopaikallissijaiset muut muodot rajautuvat pariin esimerkkiin.

Rajatapausten esimerkkejä

Organisaatiot

Organisaatiot yleensä hahmottuvat joko a) *kirkko*-tyyppiseksi säiliömäiseksi ja organisaatioihin kuuluviksi (ks. 3.1.1. kolmiulotteiset tilat -osiota), ja b) kokonaan organisaatioina eli pikemminkin abstraktisina hahmottuviksi kokonaisuuksiksi.

Ablatiivi: *Suomen Pankki* (organisaatio ja säiliö), *kirkko* (organisaatio ja säiliö), *Posti* (organisaatio ja säiliö); *laitos* (organisaatio ja säiliö), *poliisilaitos* (organisaatio ja säiliö).

Ablatiivimuotoisten grammien kiintopisteinä toimivissa organisaatioissa rajatapauksina ovat kiintopisteet, joissa limittyvät säiliömäiset ja abstraktiset ominaisuudet (ks. osaa 3.1.1. kolmiulotteiset tilat). Se näkyy toisistaan huomattavasti eroavien käyttötyyppien käyttönä: esim. löydöstä *pankki* voi hahmotella joko rakennukseksi, jolla on kolmiulotteiset säiliömäiset ominaisuudet, tai abstraktisemmassa mielessä fiskaaliseksi organisaatioksi, vertaa esimerkkejä (abl 37)–(abl 38).

(abl 37; kesu1999) *Kirkon* sisältä korjataan sisäikkunoita ja lisätään valaistusta etenkin alttarille.

(abl 38; hs1995mp) Suomessa kirkollisen lainsäädännön muuttaminen lähtee liikkeelle *kirkon* sisältä ja näin ollen aloite tässäkin asiassa on ortodoksisella kirkkokunnalla itsellään.

Adessiivi: *EU* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi), *Euroopan unionin* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi), *EY* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi), *Nato* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi).

Adessiivin sekä allatiivin rajatapauksiin sijoittuu organisaatiota ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi. Rajallisuutta heijastaa jonkin organisaation (esim. *EU*) käsitteistäminen maailmankartalla, jolloin organisaatio tarkoittaa itsenäisiä valtioita, joilla on rajat. Tällöin sekoittuvat abstraktisuus (organisaatio byrokraattisessa mielessä) ja rajallisuus (valtioiden rajat ja organisaation rajat), kuten esimerkissä (ade 30) ja (all 36).

(ade 30; aamu1999) Kyse ei ole yhteisestä puolustuksesta, vaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta *EU:n* sisällä, Enestam tähdentää.

Allatiivi: *Schengenin* (organisaatio ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi).

(all 36; aamu1995) Nyt ajetaan myös Itä-Euroopan entisiä sosialistimaita täydellä vauhdilla *Schengenin* sisälle.

Muut muodot

Muihin muotoihin sijoittuvat monenlaiset abstraktit entiteetit, joita lisäksi luonnehtii joko monikollisuus (paljous), kolmiulotteisuus (kuula- ja sfäärimäisyys) tai kaksiulotteisuus (tilaa ympäröivät rajat -tyyppi). Muissa muodoissa on ulkopaikallissijojen lisäksi osuvia illatiivistakin.

Ablatiivi: *teksti* (muut muodot ja paljous), *yhteiskunta* (muut muodot ja kuula- ja sfäärimäisyys).

(abl 39; karj1998) Hahmot löytyvät *tekstin* sisältä.

(abl 40; karj1997) He voivat nähdä maailman *yhteiskunnan* sisältä päin /.../.

Esimerkkilauseessa (abl 40) yhdistyvät kaksi grammia, *sisältä* ja *päin*, joka on kiinnostavaa.

Adessiivi: *puolueyhteisö* (muut muodot ja kuula- ja sfäärimäisyys).

(ade 31; hs1995po) /.../ kun omistaja vaihtuu *puolueyhteisön* sisällä.

Allatiivi: *liikuntayhteisö* (muut muodot, paljous ja kuula- ja sfäärimäisyys).

(all 37; karj1992) /.../ pyritään piilottamaan suomalaisen liikuntapolitiikan ongelmat *liikuntayhteisön* sisälle pois päivänvalosta.

Yhteisöä voi pitää organisaatioiden alatyyppeihin kuuluvaksi siinä mielessä, että se on abstraktinen ilmaisu. Tapauksissa (ade 31) ja (all 37) on samanlaiset kiintopistetyypit: abstraktiset sfäärimäiset muodot.

Illatiivi: *teksti* (muut muodot ja paljous), *tutkimusalue* (muut muodot ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppi), *minä* (muut muodot ja säiliö, muttei ihan kiinteä säiliömäinen entiteetti kuten *ihminen*, ks. osaa 3.1.1.b).

(ill 39; aamu1999) Kolmas lukukerta on erilainen. Sen aikana soluttaudun *tekstin* sisään, teen sen omakseni.

(ill 40; aamu1999) /.../ [=Tavut] toimivat iskuina *tekstin* sisään.

(ill 41; karj1992) Tuhannen hehtaarin *tutkimusalueen* sisään jää pääosa kirkonkylän, asemanseudun ja Kontioniemen asutuksesta.

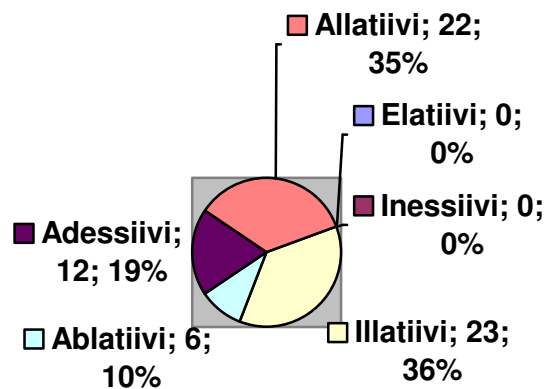
(ill 42; aamu1999) Onko kyseessä persoonallisuuden jakautuminen vai kyky asettua monen *minän* sisään?

Illatiiviset muut muodot sisältävät monta eri kiintopistetyypin sekoitusta. Esimerkit (ill 39)–(ill 40) ja (ill41) ovat sanasta *teksti*, joka olemuksessaan on monikollinen. Kiintopisteessä *tutkimusalue* esimerkissä (ill 41) on abstraktisen ominaisuuden lisäksi kaksiulotteisuutta; esimerkin (ill 42) kiintopiste *minä* lisää kolmiulotteisuutta abstraktisuuden rinnalle.

3.7 Kvasiadpositiolliset rakenteet ja niiden kiintopisteet

Kvasiadpositioita ei löytynyt sisäpaikallissijoista elatiivistä eikä inessiivistä. Allatiivisia ja illatiivisia esiintymiä löytyi melkein yhtä paljon, ensimmäisiä 22, toisia 23. Taulukko 6 esittää kvasiadpositioiden jakaumaa. Prosentit edustavat kiintopisteen sijan osamäärää koko kvasiadpositioiden seassa. Tässä luvussa en ole esittänyt hakuni osumia nominatiivissa, vaan käytetyssä sijassa *sisä*-grammin kanssa. Kvasiadpositiot ovat ainoa kiintopistetyyppi, jossa esitetään kaikki esiintymät (aiemmissa kiintopistetyypeissä en ole maininnut toistoja).

Taulukko 6. Kvasiadpositioiden osumamäärä sijoittain

Tulosijojen runsaampi käyttö kvasiadpositioissa ei ole yllätyksellistä: esim. illatiivin käytön monipuolisuus ja luontevuus monessa muille sisäpaikallissijoille käymättömissä konteksteissa on tosiasia. Yllätyksellistä oli ulkopaikallissijojen vähäinen osumamäärä, paitsi allatiivin. Tietysti on ylipäättänsä kiintoisaa, että kvasiadpositioita löytyi huomionarvoinen määrä kuitenkin suhteellisen suppeassa aineistossa. Allatiivisissa ja illatiivisissa tapauksissa kiintopistetyypit vaihtelevat, osumien kokomäärältään adessiivi ei jää erosijoista kauas jälkeen, mutta on homogeenisempi kiintopistetyypeiltään.

On kiinnostavaa, että kvasiadpositiorakenteista esiintyy kaksi sanajärjestystyyppiä: grammi + KP¹⁴ ja KP + grammi. Ablatiivissa ja adessiivissa esiintyy ensin mainittu, allatiivissa ja illatiivissa enemmän toisena mainittu tyyppi.

Kvasiadpositioiden löydöksiä ja esimerkkejä

Ablatiivi: sisältä (=s) *salista*, s *museosta*, s *liikkeestä*, s *asunnosta*; s *rakennuksesta* (säiliö).

- Rajatapauksia: s *sielustaan* (säiliö ja abstrakti olio).

(abl 41; tusa1998) Sisältä *salista* kuuluu soittoa ja vaimeaa kolinaa.

(abl 42; aamu1995) Ihminen voi sisältä *sielustaan* ja tunteistaan löytää /.../.

Esimerkeissä (abl 41)–(abl 42) on käytössä konstruktio grammi + KP, mutta esimerkin (abl 42) kiintopisteseen on lisätty vielä persoonapäätte (tätä tapahtuu myös adpositiollisissa kiintopistekonstruktioissa, ks. osan 3.6.1 *itsensä*). Kiintopistetyypeistä löytyi ablatiivisia esiintymiä, jotka olivat säiliömäisiä.

Adessiivi: s *huoneessa*, s *alasalissa*, s *hallintorakennuksessa*, s *juhlasalissa*, s *salissa*, s *puodissa*, s *mökissä*, s *pappilassa*, s *rakennuksessa*; s rautatieasemalla, s majalla (säiliö).

- Rajatapauksia: s *kirkossa* (säiliö ja organisaatio).

(ade 32; aamu1999) Sisällä *juhlasalissa* on hiostavan kuumaa, kun joku on katkaissut ilmastoinnin yöksi pois.

¹⁴ KP eli kiintopiste.

(ade 33; hysa1994) Ja vaikka Kittilään asti ei olisi ikinä päässytäkään, niin sisällä *majalla* pyöri jälleen kino.

Adessiiviset kiintopistetyypit ovat kaikki yhtä lukuunottamatta täysin säiliömäisiä. Esimerkin (ade 33) grammi on kiinnostavasti ulkopaikallissijassa: on tyypillistä, että kvasiadpositiollisessa käytännössä kiintopiste on grammin sijasta huolimatta enimmäkseen sisäpaikallissijassa. Adessiivinen *majalla* implikoi epämääräistä sijaintia talon läheisyydessä, mutta genetiivinen muoto *majan* olisi lauseessa luontevampi, koska lauseessa kino toimii talossa sisällä.

Allatiivi:

- Säiliö: *Ässä-pubiin s, ravintolaan s, bussiin s, rakennukseen s, asuntoonsa s, autoon s, hampurilaispaikkoihin s, baariin s, talliin s, toimistoon s; hattuun s, saappaan s* (säiliömäinen tyyppi, tarkemmin yläosastaan avoin entiteetti); *s poliisiautoon, s Duran Forbesin* (säiliö).
- Rajatapauksia: *sairaalaan s, kirkkoon s, postiin s* (säiliö ja organisaatio); *puistoon s* (säiliö ja rajallisuus, tarkemmin tilaa ympäröivät rajat -tyyppi); *s maailmaan* (säiliö ja abstraktinen).
- Paljous: *joukkueeseen s, sarjassa s.*
- Abstraktit entiteetit: *tietojärjestelmiin s.*

Konstruktioista löytyy allatiivista sekä grammi + KP että KP + grammi -tyyppiä (esim. *Ässä-pubiin sisälle* vs. *sisälle maailmaan*), joskin ensin mainittu on kuitenkin harvinaisempi. Suurin osa allatiivimuotojen kiintopisteistä on säiliömäiseen alatyypin kuuluvia muotoja, mutta sekä alatyypin että rajatapausten joukossa on monta eri tyyppiä. Muoto *asuntoonsa* on ottanut omistusliitteen.

(all 38; hs1995sp) Sisälle *Duran Forbesin* perään alkumetreillä pujahtanut Glendora Bag kesti lopussa varmasti yllätyskakkoseksi.

Esimerkissä (all 38) esiintyy konstruktio grammi + KP + muuttumaton sana eli

tuplagrammirakenne. Myös esimerkin (all 39) kiintopiste poikkeaa tavaanomaisesta: kiintopisteen sijana on käytetty sisäpaikallissijaa, mutta itse grammi on kuitenkin allatiivissa. Esimerkissä (all 40) on 'klassinen' kvasiadpositiomainen käyttö: paikallissijaisen kiintopisteen täydennys on allatiivissa.

(all 39; aamu1999) Päätöskohteessa ovat Eleanora Viita ja Gaby Drew hyvin *sarjassa* sisälle, ja joukkoon mahtuvat vielä Raspberry Randy /.../.

(all 40; aamu1999) /.../ eikä pankkien ja poliisin tietojen mukaan kukaan ole vielä onnistunut pääsemään millään tavalla pankkien *tietojärjestelmiin* sisälle.

Illatiivi:

- Säiliö: *sieluun s, valmiuskeskukseen s, autoon s, eduskuntataloon s, pääsykoesaliin s; s sairaalaan, s taloon, s kauppaan, s kellokauppaan, s posliinikauppaan, s apteekkiin, s huoneistoon, s liikkeeseen, s saliin, s rappuun.*
- Paljous: *ryhmään s; s joukkueeseen.*
- Abstrakti: *sos. dem. ideologiaan s, peliryhtiin s, mutkaan s.*
 - Rajatapaukset: *yritykseen s; s ravintolaan* (abstraktinen ja organisaatiomainen merkitys), *teokseen s* (abstraktinen ja säiliömäinen käyttö).

Illatiivissakin on eri kiintopistetyyppejä kuten allatiivissa. Verrattuna allatiiviin illatiivilla ei ole huomiota herättäviä löydöksiä, kuten esimerkeissä (all 38)–(all 39). Kiinnostavaa on se, että löytyy molempia konstruktioita: KP + grammi ja grammi + KP, molemmat vaikuttavat luontevilta. Esimerkeissä (ill 43)–(ill 44) kiintopisteenä on säiliö, (ill 45) abstraktinen säiliömäinen entiteetti.

(ill 43; tm1995_1997) Mercedes-Benz esittelee uutuutensa Geneven autonäyttelyssä, jossa yleisö ei vielä pääse edes *autoon* sisään.

(ill 44; hysa1997) Autosta irtainta omaisuutta havittelevalla ominainen tapa päästä *autoon* sisään on murjaista ikkuna rikki.

(ill 45; aamu1999) Kun katsoja sukeltaa *teokseen* sisään [Suomen luonto kuin tilateos], vaikutus on tehokas: vesi saa pidättämään henkeä.

(ill 46; aamu1995) Meillä on aina ollut sellainen ilmapiiri, että ulkopuolisen on ollut helppo tulla *ryhmään* sisään.

(ill 47; demari1999) /.../ jos Aleksander Jakkola saa otteisiinsa hiukan lisää liikkuvuutta ja pääsee kunnolla sisään *joukkueeseen* /.../.

Osumilla (ill 46) ja (ill 47) on samantyyppinen kiintopiste, paljous, mutta erityyppinen konstruktio: kaikilla *joukkue*-KP-tyypeillä oli grammi ennen kiintopistettä (otokseen en ottanut toistoja). Kyseessä saattaa olla laajakäyttöinen konstruktio urheilukielessä, ja sen vuoksi sitä ei ehkä käytetäkään muulla tavalla.

4 Kyselyn tulokset kiintopistetyypittäin

Maisterintutkielmani toisena empiirisenä osana esitän kyselyn tulosten analysoinnin. Kyselyn ensimmäinen osa koostui 40 lauseesta, joista puuttui sopiva *sisä*-grammi. Toisessa osassa oli 60 kontekstista irrallaan olevaa kiintopistettä, joihin sai vapaasti valita sopivimman *sisä*-grammin muodon.

Tärkein osa kyselyssä on tietysti ensimmäinen osa, jossa kiintopiste on sijoitettu tiettyyn kontekstiin. Vastausvaihtoehtoina on 2–4 *sisä*-grammin muotoa. Toisessa osassa olen halunnut vastausten perusteella tehdä päätelmiä siitä, onko ihmisten ensisijainen reaktio valita *sisä*- vai ulkopaikallissija. Vastausvaihtoehtoina on kaksi vastaavaasti joko *sisä*- tai paikallissijaista grammia. Vastaajille ei mainittu, että tehtävissä voi kuitenkin valita molemmat tai kaikki vaihtoehdoista. Siinä tapauksessa kaikki vastaukset luetaan erikseen ja 'oikeiksi'. Vastausten sijojen prosenttimäärät on kirjoitelmassa pyöristetty.

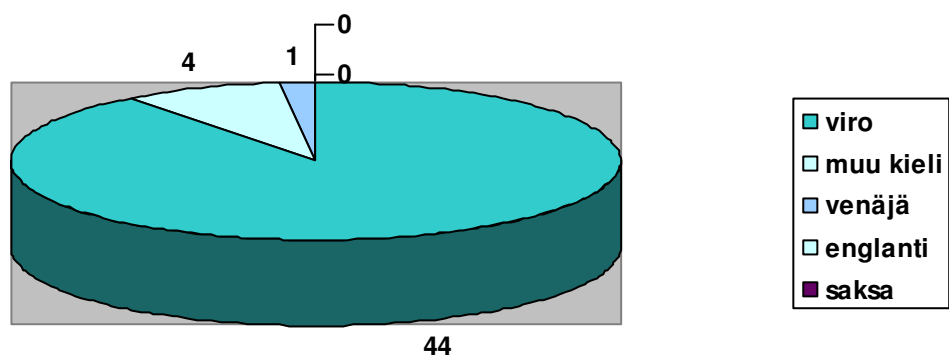
Kyselyn alussa halusin tietää myös vastaajan äidinkielen (jotta voisin päätellä, onko vastaajien äidinkielellä väliä siihen, valitaanko *sisä*- vai ulkopaikallissijamuotoja), kotipaikka (jotta voisin päätellä, onko sillä suomea puhuvien ihmisten vastausten vartailussa väliä), ikä (pääasiallisesti siksi, että alaikäiset ja muut ikäryhmät erottuisivat), ja sukupuoli. Olisi myös kiinnostavaa ollut tietää vastaajien mahdollinen kielitieteellinen koulutus.

4.1 Kyselyyn vastaajien henkilökohtaisista tiedoista

Kyselyn alussa pyydetyt lisätiedot kertovat vastaajan taustasta. Vastaajia oli yhteensä 131, joista 84 eli 64,1% olivat äidinkieleltään suomalaisia, muut 47 eivät. Muiden vastaajien äidinkieliä olivat viro (44 ihmistä), venäjä (1 ihminen) tai muu kieli (4 ihmistä). Vaihtoehtoina oli vielä englanti ja saksa. Voi olla, että joku 'muu kieli' – puhujista joku on esim. suomenruotsalainen tai muunkielinen ihminen, joka laittoi

äidinkieleksi sekä suomen että muun kielen (kaksi vastaajaa). Ei-suomalaisista vastaajista yhteensä 47 on oppinut suomea, heistä noin 70% ihmisistä enemmän kuin pari vuotta. Vastaajista alle vuoden suomea on opiskellut n. 6%, noin pari vuotta n. 23%. Taulukko 7 esittää graafisesti suomea toisena tai vieraana kielenä puhuvien äidinkielet.

Taulukko 7. Muiden kuin suomen kieltä äidinkielenä puhuvien vastaajien äidinkielet

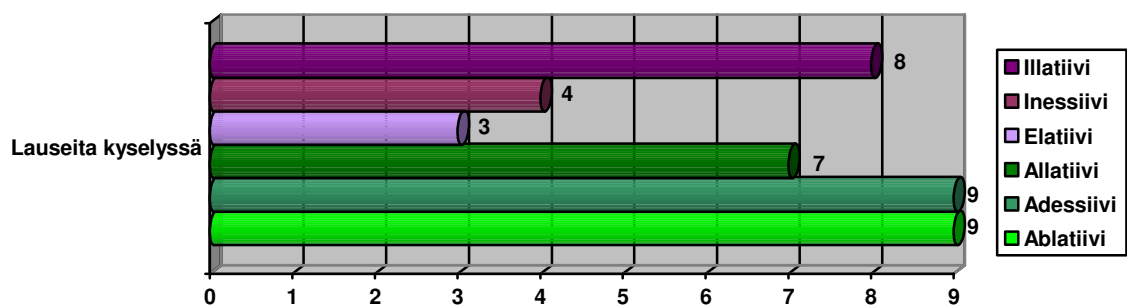
Noin 70% eli 92 vastaajaa asuivat, opiskelivat tai työskentelivät vastaamisen hetkellä Virossa. Iältään kaikki vastaajat olivat täysi-ikäisiä, 125 heistä 18–65 vuotiaita, loput melkein 5% yli 65-vuotiaita. 131 vastaajasta 102 eli 78% olivat naisia, 29 eli 22% miehiä. Vastaajien asuinpaikka, ikä ja suku ovat enemmän yleistä taustaa, kun ne eivät todennäköisesti ole sijamuotojen valinnan taustalla, koska tulosten analysointi ei osoita isoja eroja esim. suomalaisten ja virolaisten vastausten välillä.

4.2 Kyselyn 1. osa

Kysymysten analysointi tapahtuu sijoittain, eli ryhmittämisen perustana on Kielipankin esimerkkilauseissa esiintyneet konstruktiot kiintopiste + grammin sijamuoto, lauseet ovat tutkielman kirjoittajan keksimiä.

On huomattava, että Kielipankissa saattoi yhden kiintopisteen kanssa esiintyä monta eri *sisä*-grammin muotoa, jolloin valitsin sellaisen, joka oli yleisin ensimmäisen 202 osuman (tai vastaavasti 167 tai 19 osuman) joukossa. Se ei tietysti tarkoita, että muut *sisä*-grammin muodot olisivat mahdottomia, päinvastoin: on kiinnostavaa nähdä, mitä ihmiset kyselyssä vastasivat. Esim. sanan *pää* täydennykseen saavat *sisä*-grammimuodot olivat sekä sisä- että ulkopaikallisia.

Taulukko 8. Lauseiden määrä sijoittain kyselyn ensimmäisessä osassa

Taulukko 8 esittää kyselyn ensimmäisen osan lauseiden määrän sijoittain. Eniten tässä osassa oli ulkopaikallissijaisia *sisä*-grammillisia kiintopisteitä.

Sijoittain analysoiminen lisää muuten hajanaiseen kyselyyn hieman konkreettisuutta. Täytyy pitää mielessä, että vastaajien vaihtoehdot ei aina heijasta ns. alkuperäistä *sisä*-grammin valintaa Kielipankin esimerkissä, mutta tulosten tehokkaan analysoinnin vuoksi olen vastaukset sillä tavalla esittänyt. Kokonainen kysely on esitetty Lisä 1.

4.2.1 Ablatiivi

Ablatiivisia lauseita¹⁵ oli seuraavasti:

1. Raunion muurien **sisältä** kuului askelia.

¹⁵ Tarkoittaen sitä, että Kielipankin osuma löytyi ko. *sisä*-grammillisena. Myös muissa luvun 4.2 alaluvuissa.

2. Kilpailija poistui kuularingin **sisältä**.
3. Kaalin **sisältä** on matoja vaikea huomata.
4. Pienen mökin **sisältä** tuikkii valoa.¹⁶
5. Naruneliön **sisältä** kannettiin kilpailija pois.
6. Lasta ei voinut huovan **sisältä** huomata.
7. Etsin lasta itseni **sisältä**.
8. Esineitä on varastettu sekä näyteikkunalta että **sisältä** liikkeestä.
9. Kalojen **sisältä** löydettiin myrkyllistä ainesta.

Kyselyn lauseissa on monenlaisia kiintopisteitä: tilaa ympäröiviä rajoja (*kuularinki, naruneliö*), säiliö (*mökki, itseni*, kvasiadpositiollinen *liike, kalat*), kiinteät kappaleet ja peittävät/ympäröivät entiteetit (*kaali; huopa*) ja hieman polyseemisempi säiliö (*muurit*).

Tilaa ympäröivien rajojen kiintopisteitä koskeviin kohtiin vastattiin seuraavasti: lauseessa (2) *sisältä* 87%, *sisästä* 14,5%¹⁷, lauseessa (5) *sisältä* 79,4%, *sisästä* 21,4%, eli tässä kiintopistetyypissä näyttää ulkopaikallissija olevan luontevampi.

Säiliömäisessä kiintopistetyypissä on ulkopaikallissijojen suosio ylivoimainen, neljän kiintopisteen käyttö oli joka kerta $\frac{3}{4}$ allatiivia ja $\frac{1}{4}$ elatiivia. Lauseen (7) neljästä vaihtoehdosta oli seitsemän ihmistä valinnut enemmän kuin yhden vaihtoehdon, mutta elatiivin ja inessiivin käytöt olivat kumpikin silti alle 15%.

Kiinteän kappaleen kiintopisteen esimerkkilauseessa (3), jossa kiintopisteenä on *kaali*, grammin sijamuotojen käyttö oli varsin samanlaista kuin esimerkin (6) peittävän/ympäröivän kiintopisteen tapauksessa, jossa kiintopisteenä on *huopa*. Molemmissa tuli melkein 60% ablatiivisia vaihtoehtoja, ja elatiiviset jäivät vähemmistöön. Tämä on kuitenkin muihin kiintopistetyyppeihin verrattuna

¹⁶ *Mökki* ei sisällynyt Kielipankin osumiin; jotkut muutkin kyselyssä kysytyt kiintopisteet ovat tutkielmaan itse lisäämiäni.

¹⁷ Kyselyssä kysyttiin sopivinta vaihtoehtoa, mutta vastaajilla säilyi mahdollisuus merkitä molemmat, tai kaikki vaihtoehdot. Sen vuoksi prosenttimäärissä on hieman vaihtelevuutta: joku on valinnut molemmat/osan kaikista/kaikki vaihtoehdot.

suhteellisesti sisäpaikallissijoja suosiva, mihin vaikuttaa todennäköisesti kiinteiden entiteettien tiiviit ja ympäröivät ominaisuudet, jotka sopivat yhteen sisäpaikallissijan merkityksen kanssa.

Esimerkin (1) kiintopisteen *muurien* käyttö on odotuksenmukaisesti ablatiivipainotteista, kaikkiin muihin tässä ryhmässä oleviin esimerkkeihin verrattuna lause (1) on ablatiivipainotteisin; ablatiivia oli vastauksissa melkein 90%. Se ei niinkään johdu siitä, että kiintopiste hahmotettaisiin säiliömäiseksi, vaan siitä, että tämä kiintopiste on enemmänkin tilaa ympäröivät rajat -tyyppinen.

4.2.2 Adessiivi

Adessiivisia lauseita kyselyssä olivat seuraavat:

10. Puutavaran kuorman **sisällä**¹⁸ kuljetettiin salaviinaa.
11. Vesi kulkee suuren lieriön **sisällä** mereen asti.
12. Keski-ikäisten naisten nutturoiden **sisällä** salakuljetettiin silkkisukkia.
13. Siinä nallin **sisällä** on tarvittavat lääkkeesi huomista varten.
14. On tylsää olla koko päivä neljän seinän **sisällä**.
15. Sylinterit ovat kokonaan saven **sisällä**.
16. **Sisällä** puodissa työskentelee nuorehko ja kokenematon myyjä.
17. Viimeisen kahden vuoden **sisällä** on mopo-onnettomuuksien määrä nousussa.
18. Ikäryhmien **sisällä** ei huomattu suuria eroja.

Adessiivisten grammien muotojen kiintopisteiden joukossa oli erityyppisiä säiliöitä (*puoti; lieriö, nalli; nutturat*), paljouksia (*puutavaran kuorma, ikäryhmät*), temporaalisia osumia (*kaksi vuotta*), kiinteitä kappaleita (*savi*) ja abstraktimpia ilmaisuja (*neljä*

¹⁸ Kyselyssä kiintopisteen *puutavaran kuorma* yhteydessä esiintyvän *sisä*-grammin sija oli adessiivi, vaikka Kielipankissa se esiintyi ablatiivisena, ja on säiliömäisten kiintopisteiden joukossa ablatiivi-osiossa. Tällaista on myös joidenkin muiden osumien kohdalla, esim *nutturat* (tässä adessiivisena, Kielipankissa ablatiivisena), *saapas* (tässä allatiivisena, Kielipankin osuissa inessiivisena vaihtoehtona (tietokannassa olisi ollut allatiivinenkin osuma, mutta se jäi otoksesta pois tarvittavan määrän osumien löytämisen vuoksi)).

seinää).

Säiliöistä adessiivisia vastauksia saivat paitsi *sisällä puodissa* (noin 90% adessiivisia vastauksia) eniten *lieriön* ja *nallin sisällä* (molemmat yli 70%), heti perään sijoittui *nutturoiden sisällä* (noin 60%). Säiliömaisissa tapauksissa ulkopaikallissijainen vaihtoehto on siis vallitseva.

Paljouden ilmaukset *puutavarakuorma* ja *ikäryhmät* saivat vastaavasti noin 36% ja 12% inessiivisiä vastauksia, joten tässäkin ryhmässä adessiivin käyttö on laajempaa.

Adessiiviseen temporaaliseen tapaukseen *kaksi vuotta* ulkopaikallissijamuodon antaneilla vastaajien määrä oli 123 verrattuna sisäpaikallissijaa käyttäneisiin kahdeksaan (8), joista inessiivisen vaihtoehdon valitsivat sekä suomea äidinkielenä puhuvat että viroa tai muuta kieltä äidinkielenä puhuvat vastaajat yhtä usein (sekä suomenpuhujien että muiden osumamäärä oli neljä).

Saven eli kiinteän kappaleen tapauksen sijavalinta oli sen sijaan melko tasavertaista, jopa sisäpaikallissijapainotteista: adessiivista ja inessiivistä grammia valittiin vastaavasti 46% ja 54%.

Kiintopisteeseen *neljän seinän* sopivaksi grammiksi valittiin 90 %:ssa tapauksista adessiivinen vaihtoehto, joskin kuusi suomea puhuvaa ja kuusi viroa puhuvaa vastaajaa olivat valinneet inessiivisen.

4.2.3 Allatiivi

Allatiiviset lauseet olivat seuraavat:

19. Hän ei päästä uusia ihmisiä helposti piirimme **sisälle**.
20. Jotkut pyrkivät publiin **sisälle** valomerkin jälkeen.
21. Saappaan **sisälle** kannatta laittaa jokinlainen lämpöeriste.
22. Viirus oli joutunut kananmunien **sisälle**.
23. Uutta taidetta: tyhjien munien **sisälle** on rakennettu pienoitalojen malleja.

24. Kilpailijat lopettivat kymmenesosan **sisälle**.
25. Jalka oli märkä, koska saappaan **sisälle** oli päässyt vettä.

Allatiivisten lauseiden kiintopisteinä olivat säiliömäiset (*pubi; piirimme, kananmunat, munat; saapas, saapas*) ja temporaaliset kiintopisteet (*kymmenesosa*).

Tapauksia *saapas* ja *munat* kyselin kaksi kertaa selvittääkseni, tulisiko siihen erilaisia vastauksia. *Saapas*-esimerkissä (21) allatiivisin osuus jää pienehköksi: illatiivi on vallitseva, ja voittaa 80%:lla (allatiivivastauksia oli 20%). Melkein sama tilanne on *saapas*-esimerkissä (25), jossa prosenttilukemat ovat vastaavanlaisia mutta johon vastanneiden määrä on 135, eli neljä vastaajaa on valinnut molemmat vaihtoehdot sopivaksi. Esimerkkilauseen (38) 30 vastaajasta 14 olivat viroa, muut suomea äidinkielenään puhuvia ihmisiä, joista seitsemän (7) ei asunut, opiskellut tai työskennellyt Virossa.

Muissa säiliömäisissä tapauksissa, myös tapauksessa *pubiin* oli kaikissa illatiivinen grammivalinta samalla tavoin hallitsevaa (noin 70% illatiivisia, 30% allatiivisia vaastauksia). Tämä on ehkä kiinnostavin tulos *pubiin sisään/pubiin sisälle* - grammivalintojen kohdalla: tulos osoittaa illatiivin erikoisuutta koko sisäpaikallissijärjestelmässä (ks. esim. Ojutkangas, Huumo 2010).

Ainoaan temporaaliseen kiintopisteeseen *kymmenesosa* (esimerkki 24) oli mahdollisuus valita sopivin grammi neljästä vaihtoehdosta: valtaosa vastaajista oli valinnut optimaaliseksi sijaksi adessiivin (66%), allatiivin oli valinnut ainoastaan yksi virolainen suomea enemmän kuin pari vuotta opiskellut vastaaja eli alle 1%. Inessiivi- tai illatiivimuotoisen grammin oli valinnut melkein sama määrä vastaajista, alle 20% kummankin.

4.2.4 Elatiivi

Elatiiviset lauseet kyselyssä olivat seuraavat:

26. Hupun **sisästä** näkyy ainoastaan tytön otsatukka.
27. Kiven **sisästä** löytyi tuntemattoman hyönteisen jälkiä.

28. Orava ei suostunut tulemaan ulos kolopuun **sisästä**.

Elatiivisia osumia ei ollut Kielipankissa paljon, joten laadin itse kyselyyn myös luontevampia esimerkkejä. Kiintopisteistä oli elatiivimuotoisen grammin kera esiintyviä peittävä/ylpeilyvä kiinteä entiteetti *huppu* sekä kiinteä kappale *kivi* ja säiliömäinen *kolopuu*¹⁹.

Esimerkkiin (26) vastanneiden ensisijainen valinta oli silti ulkopaikallissija: 92 vastausta oli elatiivisia, 41 ablatiivisia, eli elatiivia oli taas noin 70%. Säiliömäisen kiintopisteen esimerkkilause (28) sai itselleen 89 vastaajalta ablatiivisen grammin, eli ablatiivia valitsi puolet enemmän kuin elatiivivaihtoehtoa. Tapaus on mielenkiintoinen, koska kiintopiste sisältää muuttujan, joten voisi luulla, että ablatiivista käyttöä löytyy enemmän; toisaalta *puu* on kiinteä aine, joten elatiivin käyttö on tietysti motivoitunutta.

Kiinteän kappaleen *kivi sisä*-grammiksi oli valittu ablatiivia ja elatiivia melkein saman verran, vastaavasti 51% ja 49%. Tämä on samanlainen tulos kun esimerkin (15) kiintopisteen *savi* kohdalla.

Edellisestä päätellen on Kielipankista poimimani elatiiviset osumat olisivat vastaajien mielestä kuitenkin luontevampia ulkopaikallissijassa. Tietysti Kielipankistakin voi löytää samantapaisia grammiesimerkkejä ablatiivisina, mutta valittuun otokseen nämä eivät mahtuneet. Ainoastaan kiinteiden kappaleiden osalta tämä ei päde, koska niitä valitaan sekä ulko- että sisäpaikallissijaisia.

4.2.5 Inessiivi

Inessiivimuotoisen grammin sisältäviä lauseita kyselyssä olivat:

29. Kentän nurmen **sisässä** olevista johdoista puolet täytyy uusua.
30. Suon **sisässä** tehdään silloin-tällöin muinaislöytöjä.
31. Lamppu on kankaan **sisässä**, antaen punaista valoa ympäriinsä.

¹⁹ *Kolopuu* on taas itse tuottamani *puuta* säiliömäisempi esimerkki.

32. Säilytä vesimelonin palaset muovin sisässä.

Inessiivisten esimerkkilauseiden kiintopisteet kuuluivat kaikki kiinteisiin kappaleihin (*nurmi, suo, muovi*) ja tarkemmin peittäviin/ylpäriiviin entiteetteihin (*kangas*). Kiintopisteiden esiintyvyys oli seuraava: *nurmi* adessiivikäyttö 63%, inessiiviä 37%; *suo* ablatiivikäyttöä ja elatiivia vastaavasti 47% ja 48%, inessiiviä ja adessiivia 5% ja 4% (vastauksia yhteensä 135). Viimeksi mainitun inessiivisen vastauksen valinneista kuudesta vastaajasta neljä on virolaisia ja yksi virolainen sekä yksi suomalainen ovat kysymykseen vastaukseksi tarjonneet sisäpaikallista grammia. Esimerkin (32) kiintopisteelle *muovi* on adessiivisia vastauksia tasan 71% ja inessiiviä 29%.

Kiintopisteen *kangas* käytössä 100 vastaajaa eli 76% ovat valinneet adessiivisen, muut inessiivisen grammin. Esimerkki (31) verrattuna esimerkkiin (30) tuo esille mielenkiintoisen eron näennäisesti samantyyppisten kiintopisteiden käytöstä: kiintopisteen *suo* sisäpaikallissijainen käyttö on yhteensä noin 53% eli runsaat puolet vastauksista, mutta kiintopisteen *kangas* sisäpaikallissijainen käyttö, jonka olen sijoittanut myös kiinteisiin kappaleihin, on vajaat 24%. Se johtuu luultavasti toisen säiliömäisemmästä luonteesta, kangashan on peittävä ja sillä on säiliömäisiä ominaisuuksia, mutta se ei ole itse säiliömäinen entiteetti. Mainittakoon vielä, että kaikki ihmiset, jotka vastasivat inessiivillä kohtaan (31) vastasivat myös kysymykseen (30) sisäpaikallissijaisesti: tämä heijastaa pikemminkin yksilöllistä ajattelutapaa sijojen hahmottamisesta kuin yleistä käsitystä sijojen eroista.

Inessiivisten tapausten perusteella näyttää siltä, että vahvasti kiinteiden entiteettien eli ainesanamaisten kiintopisteiden yhteydessä esiintyvien grammien on käyttö enimmäkseen ulkopaikallissijaista, sillä vain 1/3 vastauksista oli sisäpaikallissijaista. Jos kiintopiste on säiliömäisempi, sijojen dynamiikka muuttuu, ja mahdollista on molempien paradigmojen käyttö. Se on loogisesti arvoituksellista, koska voisi olettaa kiinteiden entiteettien vaativan useammin sisäpaikallissijaista sijaa. Voi tietysti päätellä toisinpäinkin, että tietyt absoluuttisesti kiinteinä hahmotettavat kiintopisteet valikoivat itselleen sisäpaikallissijaisia grammeja, ja muissa tyypeissä grammien sijaanvalinta on vapaata. Esimerkkien (15) ja (27) *savi* ja *kivi* osalta grammin sisäpaikallissija näytti

kuitenkin olevan luontevampi, mikä johtuu ehkä niiden olevan 'ainesanamaisemmasta' merkityksestä.

4.2.6 Illatiivi

Illatiiviset lauseet kyselyssä olivat seuraavat:

33. Museo on kokonaan rakennettu kallion **sisään**.
34. Sairaalaan **sisään** tuotiin kaksi uutta intensiivipotilasta.
35. Laulaja esiintyi viikon **sisään** jo kymmenessä eri kaupungissa.
36. Maan **sisään** rakennetaan tunnelia.
37. **Sisään** kauppaan tuli joukko asiakkaita.
38. Meidät jätettiin sosiaalidemokraattisen ideologiaan **sisään**.
39. Titanic upposi aaltojen **sisään**.
40. En näe sinun pään **sisälle**, kerro, mistä on kyse!

Illatiivisia grammeja sisältävät Kielipankin osumat olivat kiintopisteeltään säiliöitä (kvasiadpositiolliset *sairaalaan*; *kauppaan*; *pää*; *maa*), temporaalisia (*viikko*), kiinteitä kappaleita (*kallio*, *aallot*) ja abstraktisia muotoja (kvasiadpositiollinen *ideologiaan*).

Kiintopisteessä *sairaala* illatiivin valitsi grammin sijaksi 98 ihmistä eli 75%, joten se on kvasiadpositiollisena lausekkeena verrattavissa lauseeseen (20). Kvasiadpositiollinen *kauppaan* sai illatiivisen grammin 55% ja allatiivisen 48% vastaajilta, eli melkein saman verran molempia. On kiinnostavaa, miten kahden samaan tyyppiin kuuluvan säiliön koko olemus eroaa siten, että yhdessä on ¼ enemmän ulkopaikallisia vastauksia.

Säiliömäisessä kiintopisteessä *pää* illatiivin valitsivat luontevammaksi 93 vastaajaa eli 71%. Tulo- ja olosijaisten vaihtoehtojen joukosta kiintopisteessä *maa* illatiivin valitsi 100 vastaajaa eli 76%, allatiivin 21%, inessiivin 5% ja adessiivin 3% (yhteensä 105%, koska vastauksia oli 138).

Temporaalisen kiintopisteen *viikko* kohdalla vastaaja sai valita olo- ja tulosijojen väliltä,

suosituin sija oli adessiivi (70%), tätä seurasi illatiivi (28%), inessiiviä ja allatiivia valittiin luontevaksi vastaavasti 9% ja 2% (kaikkia sijoja yhteensä 142 vastausta). Allatiivisen vaihtoehdon merkitsi oikeaksi kaksi ihmistä, joista yksi oli suomea, toinen muuta kieltä äidinkielenä puhuva vastaaja. Tämä määrä on hieman liian vähäinen päätelmien tekemiseen, mutta osoittaa kuitenkin, että ulko- tai sisäpaikallissijaiset valinnat eivät aina ole tiettyyn kieleen kuuluvia 'perusoikeuksia'.

Kiinteitä kappaleita tässä osiossa kiintopisteinä oli kaksi, *kallio* ja *aallot*. Ensin mainitun yhteyteen valittiin enemmän grammin allatiivimuotoa (86%, kokovastausmäärä 103%), illatiivia 17%; toisen yhteyteen illatiivia (76%, kokovastausmäärä 112%), jota seurasi allatiivi 17%:lla. Tässäkin tapauksessa kiintopisteiden tyyppi on samanlainen, mutta suosituimpi sija on tapauksissa eri.

Abstraktinen kvasiadpositiomainen tapaus *ideologia*: ideologiaan + *sisä*-grammi sai kyselyssään itselleen 78:53 lukeman, eli illatiivia suosi 60%, allatiivia 40% vastaajista. Illatiivi näyttää olevan kvasiadpositiollisten lausekkeiden suosima sija, ks. esim. lauseita (34), (37) ja (20).

4.3 Kyselyn 2. osa

Kyselyn toinen osa koostui 60 kiintopisteestä, jotka olivat vailla kontekstia. Kiintopisteistä oli näin monta, koska halusin vastaajien luontevasti ja automaattisesti valitsevan sopivimman, jotta tulokset olisivat kielenkäytölle mahdollisimman läheisiä. Kiintopisteiden seassa oli myös pari kvasiadpositiollista osumaa.

Tässäkin osiossa oli mahdollista valita molemmatkin vastausvaihtoehdot, mutta siitä ei mainittu ohjeosiossa. Sen vuoksi prosenttimäärät saattavat yhteensä laskettuna ylittää 100% , muttei enemmän kuin 4% jolloin vastaajia oli 131:n sijasta 135 (kysymyksen 51 kohdalla).

Säiliöt

Säiliöitä olivat seuraavat kiintopisteet: *talo*, *rakennus* (sekä adpositiollisena että kvasiadpositiollisena), *kupla*, *tuomiokirkko*, *suppilo*, *kalat*, *suihkumoottori*, *muna*, *maja*, *nahkahattu*, *saippuakupla*, *jääkaappi*, *posti* (kvasiadpositiollinen), *puunsepänvirstas*²⁰, *putki*, *silmä*, *sielu* (myös abstraktisuus), *pääsykoesali*, *nainen*, *vankila*, *rappu* (kvasiadpositiollinen), *solu*, *runko*.

Säiliöihin kuului paljon erityyppisiä kiintopisteitä, myös kyselyn tulokset vaihtelivat 53%–91% ulkopaikallissijojen suosimisesta illatiivin valitsemiseen, jos se oli mahdollista. Eniten ulkopaikallissijaa (adessiivia) suosi kiintopiste *talo* (91%), vähiten *rakennus* (kvasiadpositiollinen osuma), *muna* ja *solu* (adessiivi, jokaista 53%).

Oli tendenssi valita ulkopaikallissijainen grammi, jos valikoimassa oli sisäpaikallissijaisista grammeista muu kuin illatiivi. Sama päti myös kvasiadpositioiden kiintopisteisiin. Illatiivisia osumia valittiin 54–78% laajuudessa, muita sisäpaikallissijaisia vaihtoehtoja ei valittu kun maksimissaan 49% (inessiiviä,

²⁰ Kielipankin osuma on jo tietokannassaan virheellinen muoto, sen pitäisi olla *puunsepänverstaas:puunsepänverstaan*.

kiintopiste *solu*). Säiliötyyppisten kiintopisteiden yhteydessä ulkopaikallissijaisten ja illatiivisten grammien käyttö on siis laajalti levinnyttä.

Kiinteät entiteetit

Kiinteinä entiteetteinä kyselyn toisessa osiossa esiintyivät *nahka, puu, kivi, sarvi, pahka, sammalikko, luu, muovi, lumi, polvisukat, kaalinlehti, kerros, ohukainen*.

Tässä ryhmässä 14:sta esimerkistä neljässä valittiin ulkopaikallissijainen vaihtoehto, muissa illatiivi tai muu sisäpaikallissijainen *sisä*-grammi. Säiliöiden ryhmässä ei ollut muita suuremman osan saaneita sisäpaikallissijaisia osumia, mutta tästä kiinteiden entiteettien ryhmästä niitä löytyi: viidessä illatiivi ylitti ulkopaikallissijaiset vaihtoehdot, viidessä joko inessiivi tai elatiivi (kiintopisteinä *puu, kivi, sarvi, pahka, luu*), mutta niihin sopisi myös ulkopaikallissijainen vaihtoehto (joskus sisäpaikallissija voitti ainoastaan prosentilla). Tuntuu siltä, että kiinteissä entiteeteissä sisäpaikallissijoilla on käyttöä enemmän kuin säiliöissä.

Tilaa ympäröivät rajat -tyyppi

Tilaa ympäröivät rajat -tyyppisiä kiintopisteitä olivat seuraavat: *siniviiva, rajat, siimat, Espanja* (tässä myös lisämerkitys: 'valtio organisaationa'), *karjasuoja, muuri*.

Tilaa ympäröivät rajat -tyypissä valittiin ulkopaikallissijoja ja illatiivia. Verrattuna kiinteisiin entiteetteihin, jossa sijojen valinta oli tasaisesti puolet ja puolet, tässä tapauksessa prosenttimäärät olivat enemmän ulkopaikallissijoja suosiva (paitsi illatiivia laskiessa, matalin ulkopaikallissijaisen grammin valinta oli 72%).

Paljous

Paljouden kiintopisteeseen kuuluivat kiintopisteet *perhe, joukkue, juoma-asetelmat* (myös muut muodot -tyyppiä), *kortteli, kansa*.

Paljouden alatyypissä hallitsevia ovat taas ulkopaikallissijat ja illatiivi, korkein

sisäpaikallissijan käyttö illatiivin lisäksi on kiintopisteessä *perhe* (inessiivi, 22%). Illatiiviset *joukkue* ja *juoma-asetelmat* saavat hieman yli puolet vastaajien 'äänistä'.

Temporaalisuus

Temporaalisuuden tyyppiä olivat seuraavat kiintopisteet: *viikko*, *sekunti*, *tunti*, *hetket* (myös tietty abstraktisuus), *viikko pari*.

Kolme adessiivista ja kaksi illatiivista osumaa saavat eniten kannatusta, vaihtoehtoiset inessiivi ja allatiivi maksimissaan vastaavasti 15% ja 37%. Tässä alatyypissä sisäpaikallissijaisten grammien käyttö näyttää olevan vähäisin.

Abstraktit entiteetit

Abstraktien entiteettien kiintopisteisiin valitsin kyselyn toisessa osassa osumat *tekstinsä*, *yrietykset*, *teos*, *yhteiskuntamme*, *tutkimusalue*, *valkokangas*.

Abstraktinen osuus on semanttisesti laajin osio, joten täältä odottaisi kaikenlaista ja monipuolista *sisä*-grammien käyttöä. Silti ulkopaikallissijaisten muotojen käyttö näyttää olevan luontevinta, joskin illatiivi toisinaan on hallitseva. Kaikissa osumissa paitsi *tutkimusalue*-kiintopisteen yhteydessä grammin käyttö ylittää tai on 62%. Mainitussa tapauksessa illatiivin on valinnut 56%, allatiivin 45%. Tulokset ovat kaikkia kiintopistetyypit mukaan laskien lähinnä ulkopaikallissijapainotteisia, mikä ei ole yllätyksellistä, mutta joissakin kohdissa ihmeteltävän monipuolista (esim. *sisä*- ja ulkopaikallissijaisten vaihtoehtojen samanveroisessa käytössä joissakin kiintopisteissä).

5 *Sisä*-grammien käytöstä: onko eroja?

Olen tutkimuksessani yrittänyt hahmottaa erilaisia kiintopisteitä ja jakaa niitä tyyppeihin. Joissakin kohdissa tämä oli hankalaa, ja sen vuoksi kehitin rajatapauksia-alatyypin. Rajatapaukset eivät ole suljettua tyyppiä: kiintopisteitä sinne voi tulla uusia ja vanhoja voi poistua. Suurin ero kiintopisteisiin jakamisessa tuntuu olevan kaksi- tai kolmiulotteisuus, kiintopisteen hahmottaminen joko jokinlaisen sisäpuolen omaavaksi tai ei.

Grammirakenteellisen vaihtoehdon käyttö on verrattuna sijapäätteelliseen NP-rakenteeseen tunnusmerkkinen: grammi valitaan, jos halutaan korostaa suhdetta kiintopisteen ja muuttujan välillä. Korostuksen syy riippuu kielenkäyttäjistä tai tilanteesta. Adpositiokäyttökin on spesifisempää kuin sijapäätteiden käyttö (VISK §687, 14.5.2012).

Säiliömäisyys luonnehtii jokaista paikallissijaista kiintopistettä, joko kirjaimellisesti (esim. *talo* tai *laukku*) tai kuvaannollisesti (esim. *kansio*). Joskus kiintopisteiden luokittelu tiettyyn tyyppiin on hankalaa, koska muuttuja saattaa vaikuttaa kiintopisteen käyttötarkoitukseen.

Paikallissijat eivät siis tarvitse koordinaatistoa eivätkä viittauskehystä, sillä niitä voi hahmottaa topologisten sijasuhdeiden avulla (ks. Ojutkangas 2005, Talmy 2000). Topologiset suhteet kuten paikallissijatkin käsittelevät laajaa valikoimaa sanoja ja olotiloja.

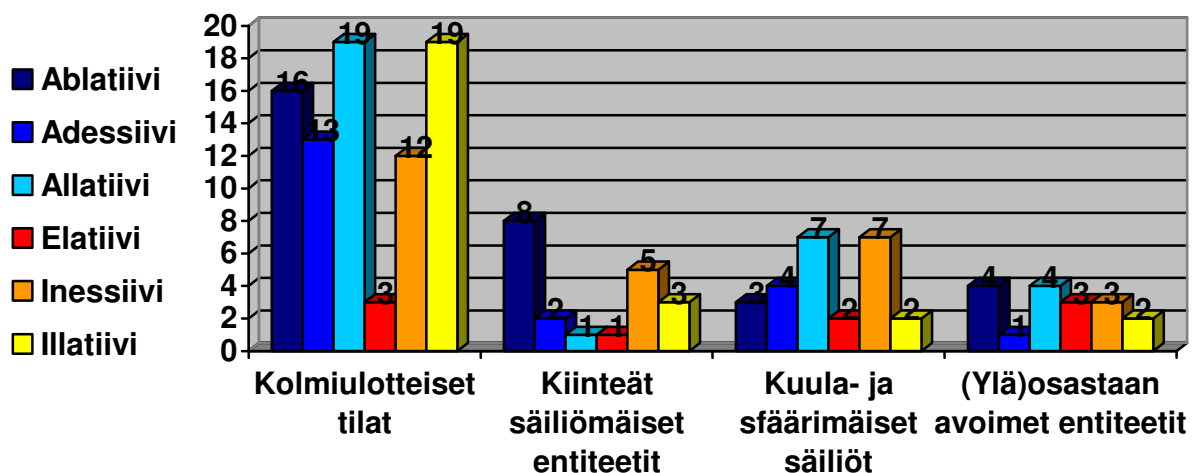
Sisä-grammeille luontevin ja prototyypisin lauseke koostuu yksiköllisestä täydennyksestä, joka on joko kieliopillisessa tai paikallissijaisessa muodossa, sekä paikallissijaisesta grammista, esim. *kaapin sisällä*. Sananjärjestys on muodossa kiintopiste + grammi, kvasiadpositioiden tulosijamuodoissa myös grammi + kiintopiste.

Tarkemmin määriteltynä kuuluvat **säiliömäiseen** kiintopisteeseen kolmiulotteiset

entiteetit, jotka ovat kolmiulotteisia tiloja (*tehdas*), kiinteät säiliömäiset entiteetit (*ihminen*), kuula- ja sfäärimäiset säiliöt (*muna*) tai (ylä)osastaan avoimet entiteetit (*tulivuori*). Säiliömäisissä rajatapauksissa ison ryhmän muodostavat säiliötyyppiset organisaatiomaiset kiintopisteet kuten *koulu* ja *pankki*, joka hahmotellaan joko kolmiulotteiseksi rakennukseksi, tilaksi, tai abstraktiseksi organisaatioksi, usein riippuen kontekstista. Säiliömäiset kolmiulotteiset entiteetit ovat paikallissijaisuuden prototyyppisiä, siksi ne valitsevat todennäköisemmin ulkopaikallissijaisen sisägrammin.

Ylipääntensä oli erilaisia ulkopaikallissijaisia säiliömäisiä esiintymiä kokonaismäärältään enemmän kuin sisäpaikallisia (ks. Taulukko 9).

Taulukko 9²¹. Säiliömäisten kiintopisteiden osumat sijoittain

Allatiivisia ja illatiivisia kolmiulotteisia tiloja oli eniten, kumpiakin 19. Ihmistä tarkoittavat sanat eivät ole ainesanoja eikä puhtaita säiliöitä, vaan sekoitus molemmista. Vertailkoon esimerkiksi lauseita (1) *Tieto on pääni sisällä* ja (2) *Hattu on saven sisässä* tai (3) *Oppilas on koulun sisällä*. Lause (1) verrattuna lauseeseen (2) on säiliömäisempi,

²¹ Kiintopisteiden osumien taulukoissa on yhteen sijaan arvioitu myös tiettyyn sijaan kuuluvat rajatapaukset.

lauseeseen (3) verrattuna taas ainesanamaisempi. Ihmistä kuvaileva eli kiinteä säiliömäinen entiteetti käytti enemmän ablatiivia, elatiivia ja illatiivia.

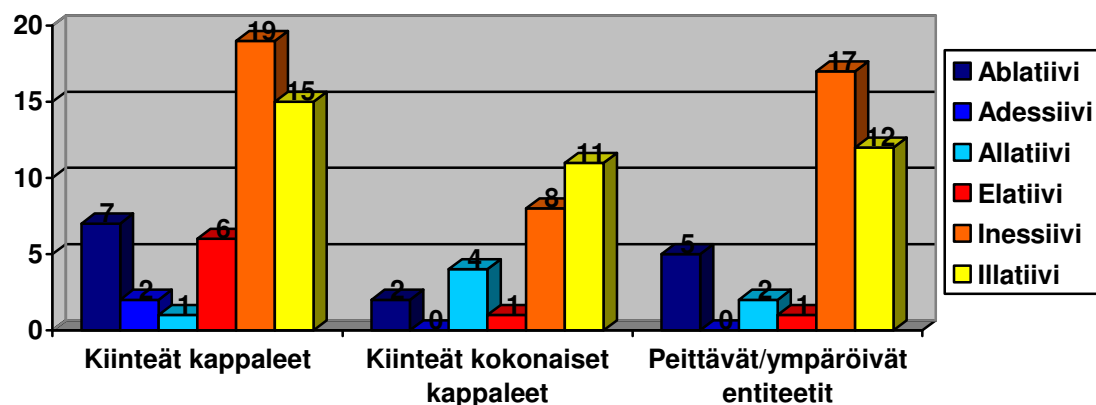
Kuula- ja sfäärimäisiin entiteetteihin kuuluvat sekä sisältä tyhjä että täydet entiteetit, sfäärimäinen käyttö tarkoittaa sitemmin myös puolikuulamaista kiintopistettä. (Ylä)osastaan avoimet entiteetit kokoavat ympäriinsä sellaiset osumat, jotka eivät riipu entiteetin koosta, tärkeintä on, että entiteetin yläosa tai kokonainen päällys on avonainen, esim. *tulivuori* tai *kuppi*. (Ylä)osasta avonainen kiintopiste poikkeaa sfäärimäisestä siinä, että toinen on avoin yläosasta, toinen muodostaa jatkuvan kuulamaisen kuoren muuttujan ympärille.

Säiliömäisten kiintopisteiden rajatapauksissa oli säiliöiden ja kiinteiden kappaleiden fuusioita sekä säiliöiden ja abstraktisten entiteettien sekoittumia muiden joukossa. Tietyt maatyypit (esim. *tunturi*, *erämaat*) havainnollistetaan yhdeksi kolmiulotteiseksi kokonaisuudeksi, kun taas sellaiset muodot kuten *maailma* ja *neljä seinää* hahmoteetaan abstraktisemmiksi kuin tyypilliset säiliöt. *Neljä seinää* on itsessään kiinnostava tapaus, koska se on semanttisesti enemmän käytössä merkityksessä 'huoneessa' kuin 'neljän seinän sisäpuolella' (ks. myös osaa 3.1.4). Kokonaisuudessaan säiliömäinen kiintopistetyyppi on jakautunut yhteen isompaan alatyyppiin, kolmiulotteisiin tiloihin ja kolmeen hieman vähemmän osumia tuottaneeseen alatyyppiin, joissa kuitenkin heijastuvat kolmiulotteisuuden ominaisuudet.

Toisena kiintopistetyyppinä ovat **kiinteät entiteetit**. Tutkielmaa aloitettaessani jaoin kaikki ainesanat ja niiden kaltaiset sanat yhteen tyyppiin, mutta kirjoitettaessani huomasin, että jotkin osumat kannattaisi ryhmittää hieman toiseen alatyyppiin. Sen vuoksi on tässäkin tyypissä kolme alatyyppiä, joita kaikkia luonnehtii se, että kiinteisiin entiteetteihin jakautuvat ainoastaan elottomat objektit.

Kiinteät kappaleet -osio kokoaa ns. ainesanat. Ryhmä kiinteät kokonaiset kappaleet sisältää kokonaisina kappaleina esiintyvät objektit, joita periaatteessa voi jakaa osiin, ja alatyyppejä peittävät/ylpeivät alatyyppejä koostuu kiintopisteistä, jotka suuressa osin ovat vaatteita tai muita peittäviä entiteettejä (esim. *makkarakuori*). Taulukko 10 esittää kiinteiden entiteettien osuuden esiintymisen määrän sijoittain. Ainesanojen joukossa sisäpaikallissijaiset grammit elävät kultakauttaan: luontevin *sisä*-grammien käyttö tapahtuu juuri tässä alatyypissä prototyyppisimpien esimerkkien tapauksessa (esim. *kivi*, *pahka*).

Taulukko 10. Kiinteiden entiteettien alatyyppeiden osumat sijoittain

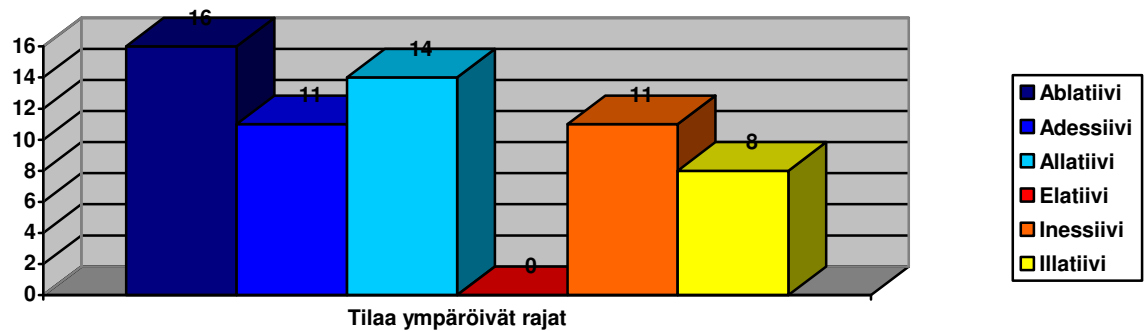
Kuten taulukosta voi päätellä, ovat juuri kiinteiden entiteettien kohdalla grammin sisäpaikallissijaiset muodot luontevampia kuin ulkopaikallissijaiset. Se johtuu sekä kiintopisteen jakamattomasta ja tiiviistä ominaisuudesta että myös sen peittäviä ominaisuuksista: *huopa* on melkein samanmääräisesti käytössä prototyyppisten kiinteiden kappaleiden, *veden* ja *saven* kanssa. Kiinteitä kappaleita oli yhteensä 50 eri muotoa, kiinteitä kokonaisia kappaleita 26 ja peittäviä/ylpeiviä entiteettejä 37.

Kiinteiden entiteettien rajatapauksia on enemmän sisäpaikallissijaisissa löydöksissä, ulkopaikallissijaisissa niitä on kaksi, jotka molemmat ovat kiinteiden kokonaisten kappaleiden joukossa. Voiko tämä osoittaa *sisä*-grammien kiintopisteiden epämääräisyyttä sisäpaikallissijoissa? Illatiivi tunnetusti monipuolisena sijana pitää

nytkin sisällään erilaisia rajatapauksia, kuten metallikuori, jolla on sekä peittävien/ympäröivien entiteettien että kuula- ja sfäärimäisten säiliöiden ominaisuudet.

Tilaa ympäröivät rajat -kiintopistetyypissä on enimmäkseen kaksiulotteisia maa-aloja (*kuularinki*) tai valtiollisia käsitteitä (*kunta, EU, Irak*). Tietysti monessakin niistä ilmenee myös kolmiulotteisuutta, esimerkiksi kiintopisteen *Irak* yhteydessä grammi voi esiintyä molemmissa sijoissa, *Irakissa* ja *Irakilla*. Käsitteiden sijoittelu joko kaksi- tai kolmiulotteiseksi riippuu suuresti myös käytetystä sijasta. Tilaa ympäröivät rajat -tyypin jakautumista sijoittain esittää Taulukko 11.

Taulukko 11. Tilaa ympäröivät rajat -kiintopistetyypin osumat sijoittain

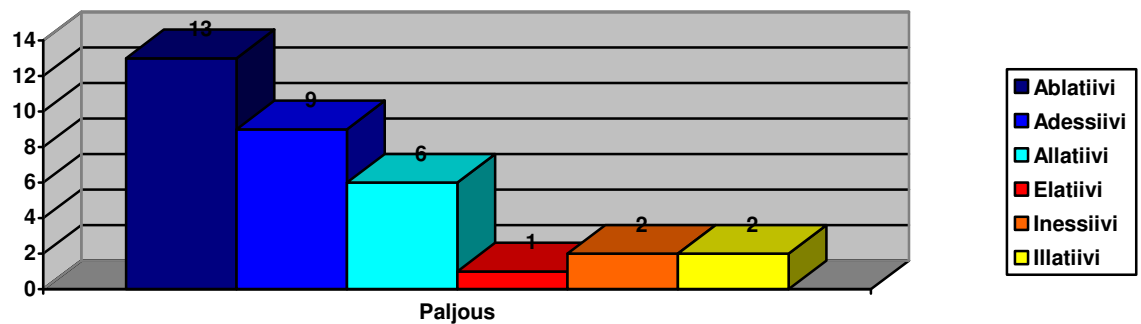

Ulkopaikallissijat näyttävät olevan luontevampia tilaa ympäröivien rajojen -tyypin käytössä. Kuitenkin inessiivi ja illatiivikin ovat vastaajilla käytössä, joten elatiivi ei ole ainoa käytetty muoto. Ablatiivi, adessiivi ja allatiivi sisältävät kaksiulotteisten maatyypien ja rajallisten entiteettien kuten *rajausten, siniviivojen* ja *kaupunkien* rinnalla myös poliittisia kiintopisteitä kuten valtiot, maanosat ja poliittiset yhdistykset, sisäpaikallissijat eivät, paitsi inessiivi.

Tähän kiintopistetyyppiin kuuluvista rajatapauksista on osa niitä, joissa on sekoittunut tilaa ympäröivät rajat -tyyppi ja tietynlaiset abstraktiset organisaatiot, kuten esim. *valtio, Skandinavia* ja *EU*, mutta muitakin sekatyyppejä esiintyy. *Muurit* on osuma, joka saattaa tarkoittaa kivettyntä fraasia, paitsi myös tilaa ympäröivät rajat -tyypin ja kiinteän kokonaisen kappaleen fuusiota.

Kiintopisteet, jotka ovat yksikössä, mutta joiden merkitys on monikollinen, kuuluvat **paljous**-kiintopistetyyppiin. Tässä tyypissä ylitti ulkopaikallisten *sisä*-grammien määrä sisäpaikallisten määrän voimakkaasti, ensin mainittuja oli yhteensä 29, jälkimmäisiä 5. Jakautumisen sijoittain voi nähdä Taulukossa 12.

Taulukko 12. Paljous-kiintopistetyypin osumat sijoittain

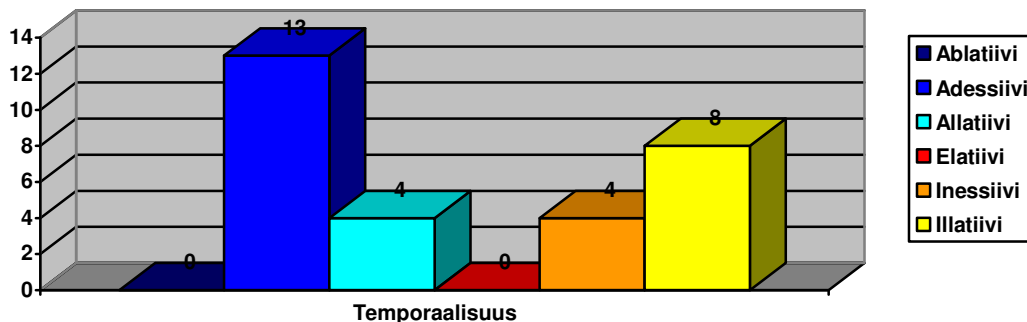

Varsinaista rajatapausten alatyyppejä tässä kiintopistetyypissä ei esiinny (paitsi adessiivinen *lehti*), mutta jotkin osumat saattavat implikoida muitakin kiintopistetyyppien ominaisuuksia kuin ainoastaan paljoutta, esim. illatiivinen *kaupunkipuisto*, jota voisi hahmottaa myös kiinteänä kappaleena, esim. kuten *suota* (säiliö ja kiinteä entiteetti).

Kuten jo mainittu, **temporaaliset** kiintopisteet ovat säiliömäisten ja kiinteiden kiintopistetyyppien ohella levinnein kiintopistetyyppi. Niiden kokonaismäärä on suuri, mutta käytössä olevia sanoja ei ole kovinkaan monta. Taulukosta 13 voi nähdä sijoihin jakutumisen eri löydöksien mukaan (ei toistoja), muttei osumien kokonaismäärää. Adessiiviset ja illatiiviset osumat ovat suosituimpia kuin muut.

Adessiivisiä temporaalisia löydöksiä oli yhteensä 57, mutten huomionut toistoja, joten niitä näyttää tutkielmaa luettaessa olevan huomattavasti vähemmän. Muiden sijojen temporaalisten osumien kokonaismäärät olivat seuraavat: allatiivi 4, inessiivi 9 ja illatiivi 27. Ablatiivisia tai elatiivisiä temporaalisia osumia ei tässä otoksessa ollut.

Taulukko 13. Temporaalisen kiintopistetyypin osumat sijoittain

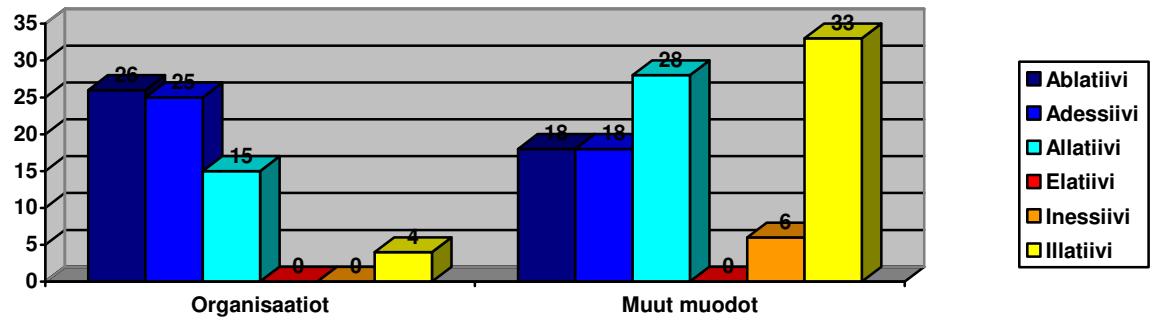
Temporaalisissa osumissa suurin osa oli kellonaikaa tarkoittavat osumat, esim. *sekunti*, *minuutti* ja *tunti*. Hieman abstraktisempi *aikakin* esiintyi illatiivissa.

Abstrakteihin entiteetteihin kuuluvat sellaiset osumat, jotka ovat merkitykseltään abstrakteja eivätkä suoranaisesti kuulu muihin mainittuihin tyypeihin eivätkä alatyyppeihin. Alatyyppeihin kuuluvat organisaatiot, ilmaukset ja muut muodot. Organisaatioiden joukossa on sekä yrityksiä että poliittisia yhdistyksiä, ilmauksina ajatellaan ainoastaan kivettyneitä fraaseja (esim. *neljä seinä*) ja muut muodot -osiossa mainitaan erilaisia abstraktisia sanamuotoja.

Taulukossa 14 näkyy, että alatyypeissä on ulkopaikallissijaisten osumien määrä suhteellisen yhtäläinen. Sisäpaikallissijaosumissa on muut muodot -osiossa varsinaisesti enemmän esiintymiä inessiivissä ja illatiivissa. Voi päätellä, että abstraktisessakin kiintopistetyypissä ulkopaikallissijat ovat luontevampia.

Abstraktisten entiteettien rajatapauksina on organisaatiot-alatyypissä organisaatioiden ja säiliömäisten osumien fuusioita (esim. *kirkko*) tai organisaatioiden ja tilaa ympäröivät rajat -tyypin sekoituksia (esim. *Schengen*). Muissa muodoissa esiintyi monta rajatapauksen tyyppiä: sekä abstraktisten muotojen, organisaation, paljouden, kuula- ja sfäärimäisyyden ja tilaa ympäröivät rajat -tyyppiä tarkoittavia muotoja, esim. *teksti* (abstraktinen muoto ja paljous).

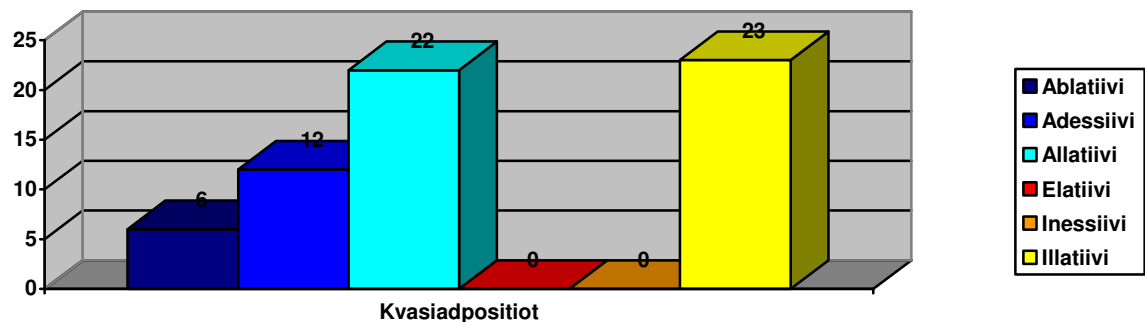
Taulukko 14. Abstraktien entiteettien kiintopistetyypin alatyypin osumat sijoittain

Kvasiadpositiolliset kiintopisteet esiintyvät kaikissa ulkopaikallissijaisissa muodoissa ja illatiivissa.

Taulukko 15 esittää kvasiadpositioiden esiintymät sijoittain, kiintopistetyypit KP + sija ja sija + KP on laskettu yhteen. Allatiivisia ja illatiivisia osumia on saman verran, elatiivisia ja inessiivisiä ei löytynyt tässä otoksessa yhtään.

Taulukko 15. Kvasiadpositiollisen kiintopistetyypin osumat sijoittain

Suurin osa kvasiadpositioiden kiintopisteistä on säiliömäisiä (esim. *asunto*, *huone*, *ravintola*), paitsi illatiiviset osumat, joita on säiliömäisiä, paljoudet-ryhmään kuuluvia ja abstrakteja entiteettejä. Illatiivin laaja käyttömäärä näkyy tässäkin kirjoitelmassa, esim. Isossa Suomen Kieliopissa esitetään illatiivin käyttö paikan ja tilan, kosketuskohdan ja

temporaalisissa ilmauksissa (VISK §1256, 7.5.2012), joten se on jo ominaisuuksiltaan laaja ja monipuolinen sija.

Tilaa ympäröivät rajat -tyyppi, paljous, temporaalinen ja abstraktinen sekä kvasiadpositiolliset kiintopistetyypit haluavat grammikseen joko sisä- ja ulkopaikallissijaisen vaihtoehdon melkein samassa määrin, tai kuten tavallisempaa, suosien ulkopaikallissijaista grammia. Sisäpaikallissijaista grammia suosivat kiinteät entiteetit. Säiliömäisessä kiintopistetyypissä ovat sekä sisä- että ulkopaikallissijaiset *sisä*-grammit luontevia.

Kirjallisuus ja lähteet

Akateeminen kirjallisuus

- Huumo, Tuomas.* 2007. Joko lingvistin nojatuoli joutaisi kaatopaikalle? Introspektiolingvistiikan asemasta kognitiivisessa kielitieteessä. – The Estonian Mother Tongue Society Year Book 53 (Emakeele seltsi aastaraamat 53), s. 163–180.
- Huumo, Tuomas, Krista Ojutkangas.* 2006. An Introduction to Finnish Spatial Relations. Local Cases and Adpositions. – Grammar from the Human Perspective. Case, Space and Person in Finnish. Edited by Marja-Liisa Helasvuo and Lyle Campbell. John Benjamins Publishing Company, s. 11–20.
- L1* 2009 =
<http://74.125.77.132/search?q=cache:nT10n14Y0McJ:test.cl.ut.ee/kursused/freimisemantika.ppt+fillmore+1982&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee>, 03.01.2011.
- Langacker, Ronald W.* 1987. Foundations of Cognitive Grammar – Volume 1. Theoretical Prerequisites. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald W.* 1991. Concept, Image and Symbol – The Cognitive Basis of Grammar. Cognitive Linguistics Research 1. Toim. Renè Dirven, Ronald W. Langacker. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Langacker, Ronald W.* 1999. Assessing the Cognitive Linguistic Enterprise – Cognitive Linguistics: Foundations, Scope and Methodology. Toim. Theo Janssen ja Gisela Redeker. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Leino, Pentti* 1989. Paikallissijat ja suhdessäntö: kognitiivisen kieliopin näkökulma. http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/1989_161.pdf, 4.5.2012.
- Mägi, Ruth* 2009. Suomen kielen sisä-grammeista: Käytäntö *Google.fi*-osumien ja kyselyn perusteella. Kandidaatintutkielma. Käsikirjallinen kopio Tarton yliopiston virolaisen ja yleisen kielitieteen laitoksella.
- Ojutkangas, Krista* 2005. Viittauskehykset ja tarkastelunäkökulma – miten sijaintia perusakseleilla kuvataan? – Virittäjä 4/2005, s. 525–551.

- Ojutkangas, Krista* 2008. Mihin suomessa tarvitaan *sisä*-grammeja? – *Virittäjä* 3/2008, s. 382–400.
- Ojutkangas, Krista, Tuomas Huumo* 2010. Mikä erottaa muodot sisällä ja sisässä? „Synonymisten” muotojen analyysi. – *Sananjalka* 52 (2010), s. 19–45.
- Onikki-Rantajääskö, Tiina* 2001. Sarjoja. Nykysuomen paikallissijaiset olontilailmaukset kielen analogisuuden ilmentäjinä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Siro, Paavo* 1962. Suomen kielen lauseoppi. Helsinki.
- Svorou, Soteria* 1994. *The Grammar of Space*. Amsterdam: John Benjamins.
- Talmy, Leonard* 2000. *Toward a Cognitive Semantics: Concept Structuring Systems, Volume I*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Tragel, Ilona* 2002. Kognitiivne lingvistika mujal ja meil. – *Teoreetilise keeleteaduse Eestis*. Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 4. Toim. R. Pajusalu, I. Tragel, T. Hennoste, H. Õim. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, s. 272–286.
- Vainik, Ene* 1995. Eesti keele väliskohakäänete semantika kognitiivse grammatika vaatenurgast. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia. Eesti Keele Instituut.
- VISK = Hakulinen, Auli, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho* 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>
- Õim, Haldur* 2006. Hargnemisi teoreetilises keeleteaduses. – *Teoreetilise keeleteaduse Eestis II*. Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 7. Toim. R. Pajusalu, I. Tragel, H. Õim. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, s. 9–20.

Kielipankin tiedot

Olen koonnut Kielipankin aineistosta minulle sopivia *sisä*-grammien esiintymiä, jotka ovat peräisin seuraavista tietokannoista (viittaus tietokantoihin: Aamulehti 1995–Demari 2000: 27.02.2012; Hämeen Sanomat 1999–Turun Sanomat 1999: 04.03.2012). Koska kokosin kaikista niistä kohteista itselleni omaksi tarpeekseni aineistoa, on tekstissäni sisältyvät Kielipankin esimerkit merkitty Sija Nro, eikä ole viittausta vastaavaan tietokantaan.

Aamulehti 1995. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 13980 dokumenttia.

Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Aamulehti 1998. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 61528 dokumenttia.

Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Demari 1995. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 5672 dokumenttia.

Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Demari 1997. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 289 dokumenttia.

Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Demari 1998. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 5294 dokumenttia.

Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Demari 1999. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 9825 dokumenttia.

Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Demari 2000. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 2195 dokumenttia.

Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Hämeen Sanomat 1999. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 4383

dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -

Tieteellinen laskenta Oy.

Hämeen Sanomat 2000. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 797 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto AE. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 1390 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto AK. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 2282 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto ET. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 4255 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto HU. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 5078 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto KA. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 4884 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto KN. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 2192 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto KU. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 5737 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto MA_MN. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 2040 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto MISC. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 130 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Helsingin Sanomat 1995 osasto MP. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen

- 3673 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto NH. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 196
dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto PO. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 4108
dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto RO. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen
16776 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto RT. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 3305
dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto SP. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen
13400 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto ST. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 3625
dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto TA_TE. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen
5510 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto TR. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 6093
dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto UL. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 7230
dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto VK. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen
1510 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC -
Tieteellinen laskenta Oy.

- Helsingin Sanomat* 1995 osasto VS. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 761 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.
- Helsingin Sanomat* 1995 osasto YO. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 8588 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.
- Hyvinkään Sanomat* 1994. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 2461 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.
- Hyvinkään Sanomat* 1997. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 5000 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.
- Iltalehti* 1996. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 2928 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.
- Kaleva* 1998-1999. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 37862 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy
- Kangasalan Sanomat*. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 1354 dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.
- Karjalainen* 1991. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 8379 dokumenttia. Kokoojina: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto + Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.
- Karjalainen* 1992. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 14599 dokumenttia. Kokoojina: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto + Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.
- Karjalainen* 1993. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 10210 dokumenttia. Kokoojina: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto + Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.
- Karjalainen* 1994. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 15379 dokumenttia. Kokoojina: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto + Yleinen kielitiede,

Joensuun yliopisto + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Karjalainen 1995. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 18342 dokumenttia.

Kokoojina: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto + Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Karjalainen 1997. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 21525 dokumenttia.

Kokoojina: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto + Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Karjalainen 1998. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 20090 dokumenttia.

Kokoojina: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto + Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Karjalainen 1999. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 7350 dokumenttia.

Kokoojina: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto + Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Karjalainen Määrittelemättömät. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 163

dokumenttia. Kokoojina: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto + Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Keskisuomalainen 1999. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 28885

dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Kustannusosakeyhtiö Otava 1993. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 7

dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Tekniikan Maailma 1995-1997. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 171

dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Turun Sanomat 1998. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 43860

dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Turun Sanomat 1999. Sähköinen suomen kielen tietokanta, sisältäen 44755

dokumenttia. Kokoojina: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus + CSC - Tieteellinen laskenta Oy.

Resümee

Käesoleva magistritöö eesmärk on anda ülevaade soome keeles kasutatavate *sisä*-grammide ehk kohakäändeliste grammide kinnituspunktidest ja nende kasutusest.

Kirjutise teoreetiline põhi on kognitiivses keeleteaduses, kasutades sünkroonset lähenemist. Töö põhineb eeldusel, et vormierinevus märgib tähenduserinevust. Empiiriline osa koosneb nii Kielipankkist otsitud ja kinnituspunktitüüpidesse jaotatud 200 vastest kui hiljem autori poolt koostatud küsimustikust ja selle järeldustest. Kielipankkist leitud vasted moodustavad töö kinnituspunktidesse jagunemise, mille põhjal hiljem on koostatud küsimustik.

Suurim kinnituspunktide liik on **mahuti**, mis on kohakäändeliste grammide prototüüpseim kasutus. Sellesse kuuluvad alaliikidena kolmemõõtmelised ruumid, tahked mahutilaadsed entiteetid, kuuli- ja sfäärilaadsed mahutid ja (üla)osast avatud entiteetid. Järgnev kinnituspunkti tüüp on **tahked entiteetid**, mille ala kuuluvad tahked objektid, tahked terviklikud objektid ja peitvad/ümbritsevad entiteetid. Selle kinnituspunktide rühma puhul on sisäkohakäändeliste *sisä*-grammidega variandid eelistatumad, tõenäoliselt on see tingitud kinnituspunktide tajumisest tahke ja kolmemõõtmelisena.

Ruumi ümbritsevade piiride tüüp on eelnevate võrreldes kahemõõtmelisem, kuid sobivaid vasteid on nii sise- kui väliskohakäändeliste grammide puhul. Semantiline tüüp **paljusus** hõlmab kinnituspunkte, mida tajutakse ühe tervikuna, kuid mis sisaldavad endas mitmeid objekte. Selles tüübis on väliskohakäändeliste grammide kasutus levinum.

Kinnituspunkti tüüp **temporaalsus** hõlmab endas ajalisi kinnituspunkte, mille puhul on kasutuses kõik käänded, välja arvatud ablatiiv ja elatiiv. Ajalisi kinnituspunkte on semantiliselt vähe, kuid nende korduvus on teistega võrreldes väga suur.

Semantiliselt hajuvaim kinnituspunktide tüüp on **abstraktsed entiteetidid**, milles eraldi alarühma moodustavad organisatsioonid ja muud vormid. Selles rühmas on väliskohakäänete ülekaal märgatav, sisekohakäänetest suudab vaid illatiiv nendega konkureerida. Mõnede kinnituspunktide puhul oli raske välja tuua enam karakteriseerivat omadust, ja seetõttu on taolised paigutatud **piirjuhtude** rühmadesse, mis on vajadusel iga kinnituspunkti juures eraldi esitatud.

Kvasiadpositsioonilisi konstruktsioone on käsitletud muudest kinnituspunktidest eraldi. Neist on suur osa mahutilaadsete, illatiivsete vasted ka paljususe ja abstraktsesse entiteetidesse kuuluvate kinnituspunktidega.

Küsimustik koosnes kahest osast: 40 kohakäändelise grammiga lausest ja 60 kontekstita kinnituspunktist. Mõlemas ülesandes võis vastaja valida sobiva grammi. Kokku 131 vastajast oli umbes 64% soome keelt emakeelena kõnelejaid. Vastuste põhjal pole vastajate emakeel oluline, pigem mängib sobiva grammi valimisel rolli personaalne maailmatajumine ja kinnituspunkti kontseptualiseerimine.

Töö käigus sai tõenduse väliskohakäändeliste grammide lai kasutussobivus mitme kinnituspunkti puhul (nt. mahutilaadsete, ruumi ümbritsevad piirid -tüüpi, paljusust ja abstraktsed tüüpi kinnituspunktid). Abstraktsed tüüpi kinnituspunktide puhul oli laialt levinud ka illatiiv, seda just alatüübis muud vormid. Tahkete entiteetide levinuimaks kinnituspunkti kohakäändeliseks grammiks olid sisekohakäändelised vormid. See on põhjustatud vastavate vormide ainesõnalaadestest omadustest. Temporaalsete kinnituspunktide levinuimateks kohakäändelisteks grammideks olid adessiiv ja illatiiv, jättes ablatiivi ja elatiivi üldse kasutuseta. Kvasiadpositsioonide puhul on kasutusel enam allatiiv ja illatiiv, kuid mille puhul jäid sisekohakäändelised *sisä*-grammid vasteta.

Üldine tendents on valida kõige loomulikum ja üldkasutatavam *sisä*-gramm, mis tavaliselt on väliskohakäändeline, välja arvatud tahkete entiteetide puhul ning ka temporaalsetel juhtudel (illatiiv). Mahutilaadsete kui prototüüpsete kinnituspunktide puhul on kasutusel ka sisekohakäändelised *sisä*-grammid (eriti illatiiv), kuid ka väliskohakäändelised variandid on loomulikud.

Summary

The purpose of this Master's thesis is to give an overview of the reference points of *sisä*-grams used in the Finnish language. *Sisä*-grams are free linguistic units with a variable function and grammatical constituent that reflect exterior and interior local cases (Ojutkangas, Huumo 2010: 19).

The theoretical basis of the thesis lies in cognitive linguistics, assuming that difference in word form denotes difference in meaning. The empirical part is based on reference points gathered from Kielipankki, a Finnish language corpus that holds articles from Finnish newspapers from the years 1994–2000. The reference points gathered have been assembled to a questionnaire of 40 sentences and 60 reference points with a multiple choice answer possibility. There were 131 people who answered the questionnaire, of whom 64% spoke Finnish as their mother tongue.

The largest and most prototypical reference point group is **container**. It uses mostly exterior locative *sisä*-grams, but also interior locative *sisä*-grams are widespread. **Solid entities** demand more interior locative *sisä*-grams than exterior ones due to their solid and congealed distinctive qualities. Other reference points include **borders that circle spaces, muchness, temporality, abstract entities** and **borderline instances** of which abstract entities are semantically most variable.

Quasi-adpositional constructions are mainly containerlike, of which illative reference points belong to the categories of muchness and abstract entities. These constructions are not semantic but grammatical units gathered together.

In conclusion, the thesis shows the use of *sisä*-grams' reference points that are mostly exterior locative or illative. The interior locative *sisä*-grams are used in moderation in most reference points, but widely among solid entities.

Lisä 1

Tässä kyselyni, täytettynä vastauksin, jotka tehtävässä 1 olivat suuressa osin Kielipankin lauseiden esiintymät. ?llä merkityt lauseet ovat itse keksityt. Tehtävässä 2 luetteloin erilaisia kiintopisteitä; mustalla merkityt vaihtoehdot ovat Kielipankissa esiintyneitä esimerkkejä. Luontevia ovat joissakin tapauksissa myös merkitsemättömät vaihtoehdot.

Hei!

Olen laatimassa graduani suomen kielen paikallissijoista. Otatko hieman aikaa, ja vastaat kysymyksiini? Laitathan vastaukseksi ensimmäisen oikeana kuulostavan vaihtoehdon. Muista, että **vääriä vastauksia ei ole!** Kiitos!

Tehtävä 1

Laita mielestäsi sopivin vaihtoehto.

1. Raunion muurien _____ kuului askelia. **sisältä**
2. Kalojen _____ löydettiin myrkyllistä ainesta. ?
3. Kilpailija poistui kuularingin _____. **sisältä**
4. Puutavarakuorman _____ kuljetettiin salaviinaa. **sisällä**
5. Vesi kulkee suuren lieriön _____ mereen asti. **sisällä**
6. Keski-ikäisten naisten nutturoiden _____ salakuljetettiin silkkisukkia. **sisällä**
7. Kaalin _____ on matoja vaikea huomata. **sisältä**
8. Pienen mökin _____ tuikkii valoa. **sisältä**
9. Siinä nallin _____ on tarvittavat lääkkeesi huomista varten. **sisällä** (oli: **sisältä**)
10. Naruneliön _____ kannettin kilpailija pois. **sisältä**
11. Lasta ei voinut huovan _____ huomata. **sisältä**
12. Etsin lasta itseni _____. **sisältä**
13. Esineitä on varastettu sekä näyteikkunalta että _____ liikkeestä. **sisältä**
14. On tylsää olla koko päivä neljän seinän _____. **sisällä**
15. Hupun _____ näkyy ainoastaan työn otsatukka. **sisästä**
16. Sylinterit ovat kokonaan saven _____. **sisällä**
17. _____ puodissa työskentelee nuorehko ja kokenematon myyjä. **sisällä**
18. Viimeisen kahden vuoden _____ on mopo-onnettomuuksien määrä nousussa. **sisällä**
19. Ikäryhmien _____ ei huomattu suuria eroja. **sisällä**

20. Kiven _____ löytyi tuntemattoman hyönteisen jälkiä. **sisästä**
21. Kentän nurmen _____ olevista johdoista puolet täytyy uusaa. **sisässä**
22. Suon _____ tehdään silloin-tällöin muinaislöytöjä. **sisässä**
23. Museo on kokonaan rakennettu kallion_____. **sisään**
24. Hän ei päästä uusia ihmisiä helposti piiriimme _____. **Sisälle**
25. Jotkut pyrkivät publiin _____ valomerkin jälkeen. **sisälle**
26. Sairaalaan _____ tuotiin kaksi uutta intensiivipotilasta. **sisään**
27. Kilpailijat lopettivat kymmenesosan _____. ?
28. Saappaan _____ kannatta laittaa jokinlainen lämpöeriste. **sisälle**
29. Laulaja esiintyi viikon _____ jo kymmenessä eri kaupungissa. **sisään**
30. Maan _____ rakennetaan tunnelia. **sisään**
31. _____ kauppaan tuli joukko asiakkaita. **sisään**
32. En näe sinun pään _____, kerro, mistä on kyse! **sisälle/sisään**
33. Titanic upposi aaltojen _____. ?
34. Kanamunien _____ oli joutunut viiriäisenkin muna. ?
35. Uutta taidetta: tyhjien munien _____ on rakennettu pienoitalojen malleja. **sisälle**
36. Orava ei suostunut tulemaan ulos kolopuun _____. **sisästä**
37. Lamppu on kankaan _____, antaen punaista valoa ympäriinsä. **sisässä**
38. Jalka oli märkä, koska saappaan _____ oli päässyt vettä. ?
39. Säilytä vesimelonin palaset muovin _____. **sisässä**
40. Meidät jätettiin sosiaalidemokraattisen ideologiaan _____. **sisään**

Tehtävä 2

Valitse mielestäsi sopivin vaihtoehto.

1. talon **sisässä/sisällä/**
2. rakennukseen sisään/**sisälle/**
3. rakennuksen **sisään/sisälle/**
4. kuplan **sisään/sisälle/**
5. tuomiokirkon **sisästä/sisältä/**
6. suppilon sisästä/**sisältä/**
7. kalojen sisästä/**sisältä/**
8. siniviivan sisästä/**sisältä/**
9. tekstiensä sisästä/**sisältä/**
10. nahan sisästä/**sisältä/**
11. neljän seinän sisästä/**sisältä/**
12. suihkumoottorilta **sisästä/sisältä/**
13. puun **sisästä/sisältä/**
14. kiven **sisästä/sisältä/**
15. viikon **sisässä/sisällä/**
16. sekunnin **sisässä/sisällä/**
17. yritysten sisässä/**sisällä/**
18. munan **sisässä/sisällä/**
19. rajojen **sisässä/sisällä/**
20. perheen sisässä/**sisällä/**
21. saven sisässä/**sisällä/**
22. pahkan sisässä/**sisällä/**
23. majalla sisässä/**sisällä/**
24. tunnin **sisässä/sisällä/**
25. nahkahatun **sisässä/sisällä/**
26. sammalikon **sisässä/sisällä/**
27. luun **sisässä/sisällä/**
28. muovin **sisässä/sisällä/**
29. saippuakuplan **sisässä/sisällä/**
30. siimojen **sisässä/sisällä/**
31. Espanjan sisästä/**sisältä/**
32. jääkaapin **sisään/sisälle/**
33. muurin sisään/**sisälle/**
34. joukkueen sisään/**sisälle/**
35. hetkien sisään/**sisälle/**
36. teoksen **sisään/sisälle/**
37. yhteiskuntamme sisään/**sisälle/**
38. juoma-asetelmien sisään/**sisälle/**
39. postiin sisään/**sisälle/**
40. puunsepänvirstaan sisään/**sisälle/**
41. putken **sisään/sisälle/**
42. silmän **sisään/sisälle/**
43. viikon parin **sisään/sisälle/**

44. valkokankaan **sisään**/sisälle/
45. tutkimusalueen **sisään/sisälle**/
46. rungon **sisään**/sisälle/
47. lumen **sisään**/sisälle/
48. polvisukkien **sisään**/sisälle/
49. kaalinlehden **sisään**/sisälle/
50. karjasuojan **sisään**/sisälle/
51. sieluun **sisään**/sisälle/
52. pääsykoesaliin **sisään**/sisälle/
53. **sisään**/sisälle/ rappuun
54. naisen sisästä/**sisältä**/
55. vankilan sisässä/**sisällä**/
56. korttelin sisästä/**sisältä**
57. kerroksen **sisästä**/sisältä
58. kansojen sisässä/**sisällä**
59. solun **sisässä/sisällä**
60. ohukaisen **sisään**/sisälle

Lisä 2

Lisässä 2 kuvia kyselyikkunasta.

Lisä 1 Kyselyn Tehtävä 1 -näyte

*22. Suon _____ tehdään silloin-tällöin muinaislöytöjä.	☐ sisässä	☐ sisällä	☐ sisästä	☐ sisältä
*23. Museo on kokonaan rakennettu kallion _____.	☐ sisään	☐ sisälle		
*24. Hän ei päästä ihmisiä helposti piirimme _____.	☐ sisään	☐ sisälle		
*25. Jotkut pyrkivät publiin _____ valomerkin jälkeen.	☐ sisään	☐ sisälle		
*26. Sairaalaan _____ tuotiin kaksi intensiivipotilasta.	☐ sisään	☐ sisälle		
*27. Kilpailijat lopettivat kymmenesosan _____.	☐ sisässä	☐ sisällä	☐ sisään	☐ sisälle
*28. Saappaan _____ kannatta laittaa lämpöeriste.	☐ sisään	☐ sisälle		

Lisä 2 Kyselyn Tehtävä 2 -näyte

*12. suihkumoottorilta _____	☐ sisästä	☐ sisältä
*13. puun _____	☐ sisästä	☐ sisältä
*14. kiven _____	☐ sisästä	☐ sisältä
*15. viikon _____	☐ sisässä	☐ sisällä
*16. sekunnin _____	☐ sisässä	☐ sisällä
*17. yritysten _____	☐ sisässä	☐ sisällä
*18. munan _____	☐ sisässä	☐ sisällä
*19. rajojen _____	☐ sisässä	☐ sisällä
*20. perheen _____	☐ sisässä	☐ sisällä
*21. sarven _____	☐ sisässä	☐ sisällä
*22. pahkan _____	☐ sisässä	☐ sisällä
*23. majalla _____	☐ sisässä	☐ sisällä
*24. tunnin _____	☐ sisässä	☐ sisällä
25. nahkahatun _____	☐ sisässä	☐ sisällä